

HUMANITIES INSTITUTE

LETAİF-İ RİVAYAT (1870-1894)

Ahmet Mithat Efendi (1844-1912)

İçindekiler

SUIZAN
ESARET
GENÇLİK
TEEHHÜL
FELSEFE-İ ZENAN
GÖNÜL
MİHNETKEŞAN
FİRKAT
YENİÇERİLER
ÖLÜM ALLAH'IN EMRİ
BİR GERÇEK HİKÂYE
BİR FİTNEKÂR
NASİP
BEKÂRLIK SULTANLIK MI DEDİN?
BAHTİYARLIK
CİNLİ HAN
OBUR
BİR TÖVBEKÂR
ÇİNGENE
ÇİFTE İNTİKAM
PARA
KISMETİNDE OLANIN KAŞIĞINDA ÇIKAR
DİPLOMALI KIZ
DOLAPTAN TEMAŞA
İKİ HUD'AKÂR
EMANETÇİ SITKI
CANKURTARANLAR
BİR ACİBE-İ SAYDİYE
ANA-KIZ

SUIZAN

KİŞİLER

Anlatıcı Simon'un dostu olarak geçen bu kişinin ismi yoktur. Aceleci ve önyargıları olması nedeniyle arkadaşının evliliği hakkında yersiz bir şüpheye kapılarak sonunda komik duruma düşer.

Simon Kimsesiz ve zengin olmadığı için başta Polin ile evlenmesinin imkansız olduğunu düşünen Simon, kızın da kendisinden hoşlanması ve ahlaken üstünlüğü sayesinde Polin'in babasından da onay alarak sevdiği kızla evlenir. Herkesin örnek aldığı bir aşk yaşarlar. İyi niyetli ve dost canlısı bir adamdır.

Polin Sevdiği adam ile dürüstçe mektuplaşıp kendini açıklayarak evlenen Polin, ahlaklı ve iffetli bir kadındır. Polin, evlendikten sonra Simon'a bağlılığından ve aşkıandan bir şey kaybetmez aksine güçlenir. Evlerinde bulunan dayıoğlu Şarl ile aralarındaki yakın ilişki kardeşlik gibi bir bağa tabiidir.

Mösyö Şarl Polin'in dayısının oğlu olan Şarl, Simon'dan yakışıklı ve esprili bir adam olmasıyla şüphelerin odak noktası olur. Hikâyenin sonunda başkası ile nişanlı olduğu ve Polin ile ilişkisinin kardeşlik üzerine kurulu olduğu görülür.

Mösyö Pol Polin'in babası olan Pol, Paris'te kendine has şöhreti ve varlığı ile nam salmış bir adamdır. Ahlaken beğendiği ve kızını sevdiğini öğrendiği Simon'un kızı ile istediği takdirde evlenmesini kendisi ister. Arkadaşı Piyer'i aracı kılarak Simon ile bağları kurarak kızını evlendirir.

Mösyö Piyer Mösyö Pol'un arkadaşıdır.

Federik Hikayenin başında Polin ve Simon evlenmeden evvel Polin'de gözü olan zengin ve çapkın bir kişiliktir. Bu durum her ne kadar Simon'u rahatsız etse de Simon Polin'e güvenir.

ÖYKÜ

İki Arkadaşın Arabada Rastlaşması. Paris'te dolaşırken sicim gibi bir yağmura yakalanan anlatıcı, evine gitmek üzere hemen kendini bir arabaya atmak isterken içeri atladığı gibi biri ile kafa kafaya çarpışır. Şansına çarpıştığı kişi de arkadaşı çıkar. Uzun zamandır birbirlerini göremedikleri için bu tatlı tesadüf dost Simon anlatıcıyı evine davet ederek telafi etmek ister. Yol boyunca Simon, büyük aşkı Polin ile nasıl izdivaç ettiğini ve kızın zengin babası Mösyö Pol'ün nasıl müsaade ettiğini anlatır. Anlatıcı ise kimsesiz ve parasız bir adamın nasıl olur da böyle bir aileye damat olduğunu sorgularken aklında türlü şüpheler vuku bulur.

Anlatıcının Şüphelerinin Artması. Eve gelip herkesle tanışan anlatıcı Polin'in dayısının oğlu Mösyö Şarl ile olan yakınlığından rahatsız olur. Fakat dostu Simon'un saadetinden rahatsız olmasını istemediği için sessiz kalmayı tercih eder. Dayıoğlu ve Polin'in gülüşmeleri, sohbetleri yakınlığından dolayı dostunun o evde kandırıldığına inanır. Yemekte ve hep birlikte oynanan bilardo oyununda kimseye renk vermemeye gayret ederek o geceyi atlatmaya çalışır.

Anlatıcının Komik Duruma Düşmesi. Ertesi güne anlatıcının gözleri yine kızla dayıoğlunun üzerindedir. İkisini kahkahalar eşliğinde bir kulübeye girerken görür. Simon'un namusunun gözleri önünde gitmesinden endişe ederek arkadaşına durumu izah etmeye kalkışır. Onun evhamı, sabretmesi ve kan dökmekten bahsetmesi üzerine açık olur ve neler gördüğünü anlatır. Simon akşam sofrada çok erik yedikleri için her birinin tuvaletten çıkamadığını söyler. Bu halden her ikisinin girdiği kulübenin ise hela olduğunu hatta Şarl'ın da nişanlı olduğunu ve yakında düğünü olduğunu anlatır. Bunun üzerine tüm şüphelerinden dolayı pişmanlık duyan anlatıcı komik duruma düşer. Aslı bilinmeyen konularda suizan etmenin yanlışlığı anlatıcı tarafından öğütlenerek hikâyeye son verilir.

TEMALAR

Suizan/Yanlış Anlama Eserde genel olarak şüpheli bir kişiliğe yer verilerek olayların aslını bilmeden yapılan yorumların sonunda nasıl komik durum yaratacağı gösterilir. Sadece gördüklerine göre insanları değerlendiren anlatıcının yanlışlığı olumsuz değerlendirilir.

ESARET

KİŞİLER

Zeynel Bey 35 yaşına kadar annesi ve kız kardeşi ile düzenli ve sakin bir hayat yaşamayı tercih eden Zeynel Bey, çevresinde pek sevilen ve sayılan bir zattır. Birlikte yaşadığı bu iki insanı da kaybedince hayatta bir de evliliği tatmak gerekir diyen arkadaşının da gayreti ile kendisine hediye edilen bir cariye ile evlenmeye karar verir. Söz dinleyen sakin bir kişiliği vardır. Köle olarak satın aldığı çocuklardan Fitnat genç kız olduğunda ise kırk yaşını geçmiş olmasına aldırış etmeden kızın vücudundan etkilenmeye başlar ve nefsi ile bir mücadele içine düşer. İçinde verdiği mücadeleyi doğru olanı yapmakla atlatacağını düşünür ve kölelerinin aşkına saygı duyarak onları evlendirir. Lakin ikisinin kardeş olduğunu bilmediği için ölümlerinden de kendini sorumlu tutar. Bir daha köle satın almak istemez.

Fatin Henüz çocuk yaşlarda iken köle olarak satılan Fatin, birlikte büyüdüğü Fitnat'a gönülden aşiktir. Fakat sahipleri olan Zeynel Bey'in de kendilerini büyütüp beslediği için her söylediğini emir algılayacak kadar da sorumluluk sahibidir. Düğün günü aklına gelip nereden köle olarak satıldıklarını konuşabildiklerinde ise ikisinin kardeş olduğu ortaya çıkar. Fatin akıllı ve bir o kadar da sorgulayan bir düşünce yapısına sahiptir. Dünyada kendileri için başka çıkış kapısı olmadığını düşünerek hayatlarına intiharla son vermeyi tercih eder.

Sıtkı Bey Zeynel Bey'in yakın dostu olan Sıtkı Bey, onun hayatının değişmesi için yardımcı olan kişidir. Hem evlenmesine hem de köle satın almasına yardımcı olur.

Fitnat Sekizli yaşlarda satın alınan Fitnat, genç kız oldukça göze batan bir güzelliğe sahip olur. Bu hali ile hem Fatin'in hem de Zeynel Bey'in ilgisini çeker. Bedensel iş gücü olarak her ne kadar efendisinin her isteğini uygulamaktan çekinmese de kendisine sahip olmak isteyen Zeynel Bey'i karşı koyarak reddetme cesaretini gösterir. Bu hali ile Fatin'e olan aşkını ispatlamış olur. Mantıktan ziyade duyguları ile hareket eden Fitnat, kardeş olduğu sevdiği ile arasında geçen bu kadere inanamaz ve ölüm fikrini sorgusuz kabul eder.

ÖYKÜ

Zeynel Bey'in Yalnızlıkla Baş Edemeyişi. İyi bir ailenin ferdi olarak, kendi halinde otuz beş yaşına kadar sakin bir hayat süren Zeynel Bey, yaşadığı düzenli ev hayatını annesi ve kız kardeşi vefat ettiğinde kaybeder. Her ne kadar bir süre kendi kendine yetmeye çalışsa da içinde bulunduğu sessizlik pek de alışık olmadığı bir durum olduğu için yalnızlığa katlanmakta güçlük çeker. Çok yakın ahablarından biri ise dünyada bir de evliliği tecrübe edinmesi gerektiğini söyleyerek Zeynel Bey'i ikna etmeye uğraşır. Aradan geçen beş altı ayın akabinde Zeynel Bey'e yaşı küçük bir cariye alınarak kendisine yoldaş olması beklenir. Zeynel Bey, kızıdan hayli memnun kalır, odalık sıfatıyla aldığı cariyeyi eş ettiği için kızın yaşadığı esaret duygusundan onu çıkarmaya çalışır.

Fitnat ve Fatin'in Aileye Katılması. Kendi kendine düşünerek hayatını daha iyi yaşayabilmek için Babialî'den istifa ederek o vakte kadar olan birikimi ile kendine yeni bir cemiyet oluşturmak ister. En yakın ahabısı olan Sıtkı Bey'in vesilesi ile sekiz dokuz yaşlarında bir çocuk ve on yaşlarında bir köle getirerek satın almasını söyler ki evlat gibi büyütebileceğini vurgular. Kafkasya'dan gelen bu iki küçük çocuk güzel bir ahlakla yetiştirilmiş olduğundan okuma yazma dahi bilmektedirler. Dört beş sene içine çocuklar fen ve müzikle öyle haşır neşir olurlar ki Zeynel Bey özellikle Fitnat'ın evladı gibi değil de farklı bir endamda da gözüne ilişir.

Zeynel Bey'in İçsel Savaşı. Huyunu suyunu hayli beğendiği Fitnat'ı büyüdükçe ilgiyle takip eden Zeynel Bey, bir gün kızın odasına girip okuduğu kitaplara bakmak ister. Kıza gelen kitapların ve şiirlerin Fatin imzasıyla olduğundan şüphelenir lakin bilgi bulamaz. İçinde şüphe kalmaması adına artık büyüüp gelişmiş olan Fatin'i haremnden çıkarıp selamlığa alır. Bir sene sonra bir gece yatağında kitap okurken Fitnat'ın odasından sesler duyar. Hırsızdan şüphelenirken gizli gizli bakınır ki Fitnat ve Fatin diz dize sohbet ederler. Bu görüntüye sessizce bayılıp ayılan Zeynel Bey, türlü kıskançlık dürtüleri ile savaşmak zorunda kalsa da nefesine yenilmeden karar vermesinin yerinde olacağını düşünür. Kız için içinde verdiği savaşı nefisini susturarak yener ve iki aşığının sözlerini gizli gizli dinlemeye devam eder. Sohbet son bulup Fatin odasına gideceğini belli eder etmez Zeynel Bey de kendi odasına geçerek kızın sözlerini düşünür. Zira Fitnat, hür olarak doğmuş insanların neden böyle esaret altında yaşadığını sorgulamasını ve kendisini bir eşyadan, hayvandan farksızlığı konusundaki düşüncelerini denize bakarak dalgın dalgın yorumlar.

Zeynel Bey'in Rüyasına Göre Hareket Etmesi. Kalbi ve Nefsi arasında gidip gelen Zeynel Bey bir gece rüyasında Fatin'in ona verilen elma ağacındaki elmaları düşürmeye uğraştığını görür. Kendi ağacındaki elmaları rahatlıkla alabilirken Zeynel Bey de elindeki sırıkla onun ağacından elma düşürmeye çalışır. Durumun Fatin'in canını sıktığını anlayınca onun tok gözlü olup olmadığını sorguladığını söyleyerek kendini çeker. Fakat Fatin tazecik dalın hepsini Zeynel Bey'e doğru eğerken dal ikiye kırılır ve Zeynel Bey pek utanarak üzülür. Rüyadan uyanır uyanmaz tabirini araştırıp yorumlamaya çalışan Zeynel Bey, bu iki aşığa el uzatmamasının yerinde olacağını anlar. Fakat odalığı için endişeye düşer acaba hayatında sadece Fatin'i gördüğü için böyle bir aşka düşmüş olabilir mi diye düşünürken onu imtihan etmeye karar verir. Kızın odasına girerek onu sevdiğini söyleyerek yatağa çekmeye çalışır. Fakat Fitnat her ne kadar esaret altında da olsa bedenini Fatin'e hediye eylediğini ve kendini teslim etmeyeceğini söylediğinde ise kızın aşkından emin olur ve ona bir imtihan olduğunu itiraf eder. İkisini birbirine bağışlama sözü ile odasına geçer ve düşüncelere dalar. Nefisini dinleyip kırkıktan sonra neden bu hale düştüğü için ağlar ve bundan sonra mantıklı olmak üzere kendine söz vererek uykuya dalar.

Esaretin Sonucu Kötü Olur. Ertesi gün hemen düğün hazırlıkları yapılır ve Zeynel Bey iki aşığının evlenmesine vesile olur. Zifaf için iki genç odaya gönderildiğinde Zeynel Bey sohbet içindedir. Bir ara birden dört el silah sesi duyar. Ses gelin odasından geldiği için hemen koşarlar ki her ikisi de yerde ölü vaziyette yatar. Kendisine bırakılan mektubu okuduğunda ise Zeynel Bey duyduklarına inanamaz. Zira bu iki çift o güne kadar nereden gelip kimlerden olduğunu konuşmadı idiyse de o an bunu hasbihal ederken hatırladıkları ölçüde birbirlerine anlatırlar. Sonunda kardeş olduklarını görünce yaşadıkları duruma inanamaz ve her şeyin sonunu esarete bağlarlar. Ölüm her türlü hak olduğundan bunu bir an evvel yapmanın yerinde olduğunu düşünerek kendilerine sahip olan Zeynel Bey'e kendisini suçlu hissetmemesi için her şeyi açıkça belirtirler. Zeynel Bey pek hüzünlenir ve nerenden geldiği belli olmayan anadan babadan koparılan kölelerden bir daha almaktan vazgeçer. Ölünceye kadar da yaşadığı bu anıyı unutamaz.

TEMLAR

Özgürlük/Esaret İnsanın zihnen ve bedenen hür oluşunun ne kadar önemli olduğuna değinen hikayede birbirinden habersiz satılan iki kardeşin evlenmek üzere iken intihar etmesi gibi trajik bir sonla esaretin yanlışlığı vurgulanır. Kendisine hediye edilen cariyeyi evinin hanımı yaptığında dahi

Zeynel Bey, her ne kadar kadını eğitmeye fikren özgürleştirmeye çalışsa da kadının kölelik ve cariyesi olduğu kişinin her dediğini yapma algısını kaldıramaz. Fitnat ve Fatin gibi iki kölenin konuşmaktan dahi korkan yapıları olmasa belki de böylesi bir kötü sonun yaşanmayacağına değinilir.

GENÇLİK

KİŞİLER

Genç Adam Yirmili yaşlarındaki genç adam, baba baskısı ile yetişmiş özgürlük düşkünü biridir. Başta kendisine yapılan evlilik baskısına mutlaka gönlünün istediği bir hanımla olmak nedeniyle reddeder. İnatla başıboş bir hayat sürmek, gece ve gündüzleri gezmek ister. Sorumluluk almak ve evlilik her ne kadar uzak gelse de sonunda âşık olup hülyalara daldığı için çareyi evlenmekte bulur.

Teyze Genç adamın teyzesi kendisini çarşıda yaşamakla görüp bakış atan, çapkınlık yapan yeğenine bir oyun oynama gereği duyar. Ona kendini hemen tanıtmaktansa mektup ve cariyesi Peyker'in resmi ile aklına girerek evliliğe ikna etmeye çalışır. Nitekim başarılı da olur. Kendisi oldukça tecrübeli ve zeki bir hanımdır.

Fedai Arap dadı Fedai, ailenin ihtiyaçlarını yerine getiren hizmetlileridir.

ÖYKÜ

Gençlik Hevesleri. Hikâyenin genç ve delikanlı anlatıcısı, gayet otoriter bir babanın himayesi altında büyütülmüş olup gayet terbiyeli ve hırslı bir yapıdadır. Lakin yaşı evliliğe müsait olunca babasına resti çekip evlenmeyi reddeden genç, günlerini daha özgür yaşama hevesi ile gündüzlerini ve gecelerini gezmelere adar. Yaşadığı başıboş hayatında bir gün Kalpakçılarbaşı'nda gezerken bir araç arkasında yaşmaklı bir hanıma tesadüf eder. Hanım ile bakışmak suretiyle aralarında yaşanan masumane şeylerden sonra kadın adama peşinden takip etmemesini ve daha sonra onu bulacağı yönünde gizemli bir not gönderir. Genç oğlanın hayli hoşuna gider durum hatta rüyalarına dahi girer. Hoşlandığı bir kadını böyle rüyada görmeye dahi razı gelen genç için bir hanım tarafından beğenilme, arzu edilme duygusu ağır basar. Sürekli o kadını bulmak üzere aynı yere gider ve ümitsizliklerinin ardından bir gün o hanımı taşıyan arabaya rastlar. İçinden çıkan cariyelerin dahi kendinden bahsettiğini anlayınca da hemen bir mektup yazarak hanıma ulaşma fikri aklına gelir. Mektubu ulaştırıp bir süre merakla bekler.

Tezyenin Oyunu. Geceleri gündüzleri pencere kenarında, çarşıda hep mektup bekleyen gence sonunda beklediği mektup pembe bir zarf içinde bir resim olmak suretiyle gelir. Gelen mektupla da yetinmeyen genç hayaline düşen kızın peşine düşmek için var gücüyle uğraşır. Kendisine gelen haber üzerine bir konağa gider ve buluşacağını sandığı aşkı yerine teyzesini karşısında görünce bayılır utancından yere yığılır. Gençlik denen şeyin insanı bir kız için ne hallere koyduğunu göstermeye çalıştığını söyleyen teyzesi onun evlilik vakti geldiğini ve artık kendi hayatına başlaması gerektiğini izah eder. Yaptığı şakayı resmini gösterdiği cariyesini yeğenine vermek suretiyle telafi eden teyze, yeğenin salih bir evlilik yapmasına vesile olur. Cariye dört ay denendikten sonra bir imam çağırılarak genç ile hemen evlilikleri gerçekleştirilir.

TEMALAR

Evlilik ve Gençlik Gençlik hallerinin evliliğe etkisi üzerine temalanan hikayede başıboşluğun insanı komik ve kötü duruma sokabileceğine değinilir. Evlenmekle uslanıp adam olmak anlamlarının bir görüldüğü dönemde evlilikte sadakat ve bağlılığın önemine değinilir. Eserde başta inatla evlenmek istemeyen kahraman sonunda kendi kendine tezyesinin dahi hülyalarına dalarak kendini bilmek, komik duruma düşer. Yaşadığı olumsuz deneyimin ardından da kendisi evlenmeye karar verir.

TEEHHÜL

KİŞİLER

Sabire Henüz genç yaşlarda karşılıklarına taşınan Mazlum isimli bir gence âşık olan ve sürekli onu takip eden Sabire, huyunu suyunu bilmediği bu genç ile ailelerin arzusu ile evlenir. Mutluluğu evlendiği adamın kendisinden evvel başkasına âşık olması sebebiyle yarım kalır. Kocasını intihar eden Sabire, genç yaşta dul kalır. El emeklerini satarak geçime çalışan Sabire; düşünceli, sakin ve itaatkâr bir kız olarak bilinir. Yaşadığı olaydan fazlaca etkilendiği için bir daha evlenmek istemez ve çevresindeki genç kızlara da evlenmemelerini öğütler.

Mazlum Bey Yirmili yaşlarında genç ve dikkat çeken bir delikanlı olan Mazlum Bey, yaşlılar farklı, okuyan araştıran bir gençtir. Başka bir kızını sevmesine rağmen ailesi tarafından zorla Sabire ile

evlendirilir. Sevdiği kıza ihanet etmemek için düğünden sonra da Sabire'den uzak durur ve sonunda da canına kıyar. İtaatkâr ve sabırlı bir adam olarak öne çıkan Mazlum Bey, aile otoritesine boyun eğen pasif bir kişilik sergiler.

Ahfa Mazlum Beyin aşık olduğu kız olan Ahfa, hikayede sadece yazdığı son mektupla tanınır. Kendisi de sevmediği biri ile evlendirildiği için intihar etmiştir.

Melek Sima Mazlum Beyin evinde bulunan Melek Sima, on beş yaşlarında genç bir cariyedir.

ÖYKÜ

Sabire Hanımın Düğünlere Gitmek İstememesinin Nedenini Anlatması. Dikiş, oya, kanaviçe ve çorap dikmek gibi işlerle kimseye muhtaç olmaksızın geçinen Sabire Hanımın kimsenin düğününe gitmek istemediği bilgisi ile hikâyeye başlanır. Çağıranlara da mutlaka bir neden bulan kadın, çevresindeki genç kızlara evlenmemelerini öğütlerken ısrarla nedeni merak eden kızlara durumunu açıklama gereği duyar. Hikâyesinde Sabire Hanımın henüz genç iken karşılarına taşınan bir Miralay oğlu olan Mazlum Beye gizliden duyduğu hayranlık ve aşk dile getirilir. Takiplerin sonras ında bir gün Sabire ailesinin arzusu ile birisi ile evlendirilecektir. Sabire bu evliliği başta istemese de görücülerin tam da âşık olduğu Mazlum Bey ve ailesi olduğu öğrenince evlenmek için sabırsızlanır. Düğünü olup aynı eve geçince kendisine yakınlaşmayan ve hatta soğuk duran kocasından yana derin düşüncelere dalarken altı ay sonra bir gece adamın intihar etmesi ile adeta yıkılır. Sabire de ağrıtlarla beyi ile birlikte ölmek isteyince her iki aile birbirine girer ve vaveyla kopar. Lakin bu arada Sabire beyin kilitli çantasını onun boynundan alabildiği anahtarla açma fırsatı bulmuştur ve böylece beyinin de ölümünün nedenine hâsıl olur. Meğer kocasının kendisi ile evlenmezden evvel Hayfa adında bir sevdiği olduğunu öğrenir. Kızcağ ız da evlendiği gün bir vasiyetname hazırlayarak intihar ettiği için yaşadığı ızdıraba daha fazla dayanamayan Mazlum da Sabire'ye vasiyetname hazırlayarak çareyi kendini öldürmekte bulur. Zira adamcağ ız ancak ölürse sevdiğine kavuşabileceğini düşündüğü için Sabire'den af dileyerek ruhunun şad olmasını diler. Sabire, tüm hikâyesini kızlara anlattıktan sonra ağlayarak herkesin kendisi gibi bir hikâye ile evlenecek olmasından endişe duyarak kızlara evlenmemelerini tembihler.

TEMALAR

Evlilik ve Kadın Aile baskısı ile evlendirilen gençlerin daha evvel sevdikleri kişiler ile evlenemeyişi intihar gibi geri dönüşü olmayan bir kötü sona neden olur. Evliliklerde daha açık olmanın önemine değinen yazar kadınların "insani hürriyet" vasıflarına sahip olmasının önemini tevhül hikâyesi ile vurgular.

FELSEFE-İ ZENAN

KİŞİLER

Fazıla Hanım Otuz beş yaşına kadar evlenmeyen ve erkeklere güvenmeyen Fazıla Hanım, babası vefat edip yalnız kalınca kendine kalan mirası en doğru şekilde tüketir. Tüm vaktini okumak ile geçiren Fazıla Hanım evlatlık edindiği iki kızı Fazıla ve Zekiye'yi en iyi şekilde yetiştirir. Duygusal ve zeki bir kadın olarak güçlü durmuş ve bekâr kalmayı tercih etmiştir. Yardımseverdir. İnsanların yardım isteklerini geri çevirmez.

Akile Henüz yedi sekiz yaşlarında iken Fazıla Hanıma verilen kimsesiz Akile, her bakımdan çok zeki ve akıllıdır. Yanında yetiştiği Fazıla Hanıma gönülden bağlı olmakla birlikte onun hayat görüşlerini ve vasiyetini canı gönülden kabullenerek takip eder. Kendi bildiği doğrulardan şaşmayan Akile, içinde yaşadığı ev ve kitapları ile hayli mutludur. Yeni heyecan ve insanlara kapalıdır. Zekiye'nin bir erkeğe âşık olmasını ayıplar ve onun için üzüldüğü ağılar. Nitekim ablası için düşündüğü hazin son gerçekleşir ve Akile hayat görüşünde haklı çıkar.

Zekiye Babası Osman Beyin vefatı ile annesi Fatma Hanımın bakamadığı Zekiye, on bir on iki yaşlarında iken Fazıla Hanıma verilir. Zira annesi evlenmek zorunda kaldığı eve kızını götüremez. Dış dünyaya karşı büyük merakı olan Zekiye, Akile'den daha bağımsız ve farklıdır. Sıtkı Efendi ile kısa sürede yaşadığı aşk ilişkisi hüsrarla sonuçlanınca verem olup ölür. Zira kocasını başka bir kadınla gören Zekiye, bu durumu çok kıskanır ve kendine yediremez.

Fatma Hanım Fazıla Hanım yakın ahabplarından biri olan Fatma Hanım, Zekiye'nin annesidir. Muhsin Paşa ile evlenir lakin kızını yanına alamaz. Nitekim birkaç sene sonra da vefat eder.

Kamile Hanım İhtiyar ve kimsesiz bir kadın olan Kamile Hanım, Fazıla Hanımın komşusu olup evliliğe karşı olan biridir.

Mah-ı Taban Sıtkı Efendiye aşık olan bir cariye olan Mah-ı Taban, onun elde etmek için her yolu deneyen kurnaz bir kadındır.

Sıtkı Efendi Şairane bir üslup ile Zekiye'nin kalbini fethederek evlenmeye ikna eden Sıtkı Efendi, henüz yeni evli olmasına ve çocukları olmasına rağmen nefisine yenik düşerek bir cariye ile birlikte olur.

ÖYKÜ

Fazıla Hanımın evlatlıklarına vasiyeti. Babasından kendisine hayli miras kalan bekar Fazıla Hanım, büyükçe olan baba evini satarak iki göz bir evde yaşamayı kendisine uygun bulur. Kendisini ve evlenmek istemediğini iyi bilen tanıdıkları öksüz ve yetim gördükleri Akile'yi Fazıla Hanıma evlatlık edinmesini önerirler. Tüm terbiye ve talimi ile yakından ilgilenen Fazıla Hanıma kocası öldükten sonra zor durumda kalan komşusu da Zekiye'yi vermek ister. Zira Fazıla Hanımın çatısı altında pek iyi terbiye olacağından şüphesi yoktur. Kadın mecburen başka bir adam ile evlendiğinden kızı Fazıla Hanım evlat olarak sahiplenir. Onları bir güzel yetiştirip öz evladın kadar severken bir gün rüya görür ve bu rüya üzerine kızları yanına çağırarak bir vasiyette bulunur. Erkeklerin hali sorumluluktan öte olduğu için evlenmezler ise bu evde iki kardeş olarak çok rahat yaşayabileceklerini söyler. Çok zaman geçmeden hastalanır ve vefat eder.

Fazıla Hanımın Ölümünden Sonra. Annenin ölümünden sonra birbirlerine iyice sarılan genç kızlar evlenmeyip kendi kendilerine yetmeye çalışırlar. Çok iyi eğitim aldıklarından namları pek çok zat tarafından bilinir. Annelerinin yokluğundan bir buçuk yıl sonra kapıları çalar ve Zekiye Muhsin Paşa konağına çağırılır. Zekiye'nin öz babası vefat edince annesinin sığındığı adam olan Muhsin Paşa mühim bir nedenden kıza ihtiyaç duyar. Halep'e vali atanan Muhsin Paşa kızlarını orada eğitecek birini aradığını ve kendisine gerekli her şeyi temin edeceğini belirterek bir maaş karşılığında kendileriyle gelmesini ister. Zekiye deniz aşırı yolculuğa pek heves ederek kabul eder. Lakin bu durum Akile Hanımı pek tedirgin eder. Akile'nin sözünü dinlemeyen Zekiye bir maceraya atılmak için uzun bir deniz yolculuğu yaparak Halep'e varır. Kardeşi ile epeyce mektuplaşırlar. Hayli duygusal ve şairane bir karaktere sahip olan Zekiye, Halep'te tanıştığı divan kâtibi Sıtkı Efendi ile kısa sürede yaşadığı aşkın yoğunluğu ile evlenmek ister. Lakin kocasını bir cariye ile birlikte olduğunu görünce kıskanır ve kandırıldığını düşünerek verem olup ölür. Akile olaydan telgrafla haberdar olur ve apar topar Halep'e gelir. Kız kardeşinin mezarı ve geride bıraktığı nur topu gibi küçücük oğlu ile oracıkta tanışan Akile, olayları Paşanın kızından dinler. Kız Akile'den yanında kalmasını istese de Akile kabul etmeyip kendi evine gidip hayatına geri dönmeyi tercih ederek ömrünü saadet ve selametle geçirir.

TEMALAR

Kadın Erkek otoritesi ile sağa sola sürüklenen kadınların yaşadığı duygusal baskıyı Zekiye üzerinden dile getiren hikayede sonuç kadın için hüsrana olur. Büyük aşka evlenip evlat sahibi olduğunu sandığı kocasını bir cariye ile görmeye dayanamayıp ölür. Fatma Hanım da Zekiye'yi eşi vefat ettiği ve dolayısıyla bakamayacağı için başkasına vermeyi kabul eder. Kadınların erkekler üzerinden yaşadığı dram Fazıla Hanımın da vasiyeti ve Akile'nin yalnızlığı tercih etmesi ile anlaşılır bir boyutta verilir.

GÖNÜL

KİŞİLER

Pol Pespaye sınıftan Pol, genç ve endamlı biri olmasıyla dikkat çeker. Babasını kaybettikten sonra onun çabaladığı bahçelerin kontrolünü kendisi devralır. Asiller tarafından hakir görülen Pol, güçsüz görülüp saldırıya uğradığı durumlarda dahi sakinliğini korur ve gücüyle kendisini göstermeyi başarır. Asilzade olan Margret'e âşık olmayı bir bahçıvan olması nedeniyle kendisine yakıştırmaz. Margret'i beklediği odada lavanta kokulu bir mürekkebi parfüm sanıp yüzüne gözüne sürerek komik duruma düşer. Saf ve samimi olan kalbi, Margret'i daha fazla çeker. Margret ona kaçmayı teklif eder ve hiç düşünmeden Pol kabul eder. Edepli, saygılı ve iffetlidir. Sonunda Margret ile evlenerek ailesine kendisini kabul ettirmeyi başarır.

Margret Asilzade bir ailenin kızı olan Margret, Pol'e olan aşkını yardımcısı Madam Luiz sayesinde haberdar eder. Üç yıl boyunca Pol'ü uzaktan ve ısrarla sevmeye devam eder. Kendine güveni olan Margret için para değil aşkı daha mühimdir. Gönülünü kazanan erkeğin gücünden ve zekâsından emindir. Aşkı için zenginliğini bırakıp kaçarak yeni bir hayata başlamayı isteyecek kadar fedakârdır. Kahraman ruhlu bir eş ile evlenmek istediğini ve Pol'de ısrar ettiğini ailesine de kaçarak gösterince peşinden giden babası mecburen damadını kabullerir.

Dük Baravil Margret'in babası olan Dük Baravil, kızının kendi mevkisinden biri ile evlenmesini ister. Fakat kızının kaçması ve karısının da ısrarıyla bahçıvan bir damadı kabul ederek düşüncelerini değiştirmek zorunda kalır. Pol'ün evlendikten sonra büyük bir şöhret kazanıp bahçıvan namından kurtulacağını düşünür.

Kont Dö Belvil ve oğlu Margret'a talip olan asilzade bir ailedir.

Madam Baravil Margret'in annesi olan Madam Baravil, Pol'ün yaptıklarını ve davranışları kızından dinledikten sonra hemen yumuşar ve damadı olarak kabullenir.

Madam Luiz Margret'in yardımcısı olarak çalışan Luiz, arada aracı görevi üstlenir. Hem Pol'ün hem de Margret'in aşkının aracısı olarak onları cesaretlendiren kişidir.

Baba Etyen Arada iki aşık arasında haberler taşıyan kapıcıdır.

ÖYKÜ

Pol ve Margret'in İmkansız Aşkının Ortaya Çıkması. Pespaye sınıftan Pol ile asilzade Margret birbirlerinden hoşlansalar da bunu sınıfsal farklılıktan dolayı dile getirmeye çekinirler. Babasının vefatı ile seksen yüz dönüm arazinin bahçe işleriyle ilgilenmek zorunda kalan Pol, çalışkanlığı ve dik duruşu ile herkesin dikkatini çeker. Onu uzaktan seyreden Margret, yardımcısı Madam Luiz sayesinde Pol'e açılma fırsatı bulur. İkisi arasında imkânsız bir aşkın ilk adımları atılmışken, aradaki utangaçlık nedeniyle üç sene birbirlerinden haber alamazlar. Asilzadelerden birinin arabasından indiğinde ona saygı göstermediği gerekçesiyle bir kavganın içine karışır. Ona saldıran adam onu hakir görerek mıç ile yaralamak ister fakat hiç istifini bozmadan adamı gücüyle ve dik duruşu ile etkisiz hale getirmeyi başarır. Bu durumda dahi cesaretini ve kontrolünü bırakmayan Pol, sakinliğini koruyarak Margret'in takdirini bir kez daha kazanmış olur.

Pol ve Margret'in Kaçması. Pol'e bir mektup gönderen Margret, Amerika'ya kaçmayı teklif eder. Gözüpek Pol, hemen teklifi kabul ederek Margret'in planlarına uyar. Lakin olaydan kısa sürede haberdar olan Margret'in annesi ve babası kızlarının peşine düşer ve yolculuklarının keşiştiği noktada karşılaşılarak yüzleşmek durumunda kalırlar. Margret, evlenmeye hak gördüğü adamın günlerdir iffeti ne dahi leke sürmediğini aksine cesareti ve gücüyle nasıl aşık olduğunu kanıtladığını babasına anlatır. Başta asilzade olmadığı için kızsız da kızının inadı üstün gelir ve bahçıvan damadı kabul ederek ona kendini göstermesi için şans vermeyi tercih ederler. Döndüklerinde nikâhları kıyılır ve hasedinden çatlayan insanlara rağmen mutlu olmayı başarırlar.

TEMALAR

Aşk Gönül adlı öykünün teması sınıfsal farklılıklara rağmen iki gencin ısrarlı aşklarının insanları nasıl kabul ettirebildiği yönündedir. Kalplerinin sesini dinleyerek karar veren gençlerin evliliği mutlu bir şekilde sonuçlanır.

MİHNETKEŞAN

KİŞİLER

Dakik Bey Bir hakkak olarak çalışan, hayatını zevk ve sefa içinde geçiren Dakik Bey, büyük tüccarlar için arzuhal de yazan marifetli bir adamdır. Babasından miras kalan evin odalarını kiraya vererek gelirini artırır ve düzenli olarak kerhaneye giderek eğlencelere katılır. Savurgan olması ve gittiği yerlerde parasını peşin ödemesi nedeniyle her yerde saygıyla karşılanıp ağırlanır. Çalgılı yerlerde kızları etrafına toplayıp fasıl söylemekten hoşlanan Dakik Bey, edebin bulunmadığı umumhanelerde nazlı fahişelerle eğlenmekten başta zevk alacağını düşünse de zamanla düşünceleri değişir. Aslında duygusal bir adam olan Dakik Bey, arkadaşı Ahmet Mithat gibi düşünmeye başlar. Bir kadının umumhaneye neden düştüğünü daha evvel hiç sorgulamadığı için utanır. Çok mutlu oldukları için böyle bir yol seçtiklerini düşündüğü umumhanedeki kadınların geçmişini dinledikten sonra üzülmeye kız kurtarmak için evlenmeyi teklif eder. Evlenip yuvasını kuran Dakik Bey, gözünü dış âlemden çekerek evine yönelir.

Ahmet Mithat Efendi Dakik Bey'in yakın arkadaşı olan Ahmet Mithat, zevk aleminin geçici bir yer olduğu konusunda arkadaşını uyarak evlenip yuva kurmasını öğütler. Başta dedikleri arkadaşını etkilemese de zamanla etkilemeyi başarır. Arkadaşına nazaran daha geleneksel ve inançlıdır.

ÖYKÜ

Dakik Bey ve Değişimi. Dakik Bey'in kültürlü bir zat olmasının anlatılması ile başlanan hikâyede Mithat Efendi yol gösterici arkadaş konumundadır. Her ne kadar Ahmet Mithat arkadaşına evlenip düzenli bir hayat kurmasını tavsiye etse de cümbüş ve sefaya önem veren Dakik Bey, her zaman gittiği gibi umumhaneye gitmekten geri kalmaz. Fakat bir akşam meyhanede Dakik Bey'i pek üzgün gören arkadaşı evine davet eder ve neler olduğunu dinlemek ister. Dakik Bey her zaman gittiği umumhanede büyük bir üzüntü havası olduğundan ve kerhanenin sahibi dâhil herkesin ağladığından bahseder. Zira nedeni 17-18 yaşlarında körpecik bir kızın batakhaneye düşmesi olduğunu öğrenince kendisi de pek üzülür. Henüz kirletilmemiş olan bu kızın haline çok üzülen Dakik Bey, kızı para için annesinin sattığını öğrenince büsbütün çılgına döner ve kızın rızasını alarak onu kerhaneden alıp evine götürür. O gün hayatının ne kadar boş ve rahat geçtiği kanaatine vararak fikirlerini tamamen değiştirir.

Dakik Bey'in Kızı Kurtarıp Evlenmesi. Kızla evlenmek için arkadaşı Ahmet Mithat'tan yardım isteyen Dakik Bey, bu arzusu ile onu şaşırtır. Geçici bir heves olmadığından emin olmak isteyen Ahmet Mithat her ikisini sorguya çeker. Kendisini düşeceği bataklıktan kurtaran adam için büyük bir minnet besleyen kız, neredeyse Dakik Bey'in kölesi olmaya hazır olduğu için evlenmeye can atar. Ahmet Mithat ikisinin de arzusunu görünce evlenmelerine yardım eder ve çok mutlu bir evlilikleri olur. Bu kız her ne kadar şans eseri kurtulmuş yuvasını kurmuşsa da âlemde mihnetkeşanın en biçarelerinin kerhane halkı olduğunu söyleyen Ahmet Mithat, filozofik cümle ve düşüncelerle erkekleri toplumsal sorumluluklarını yerine getirerek yaşamaları yönünde öğütlerde bulunur.

TEMALAR

Kadına Acıma ve Kadını Kurtarma Türk edebiyatında kötü yola düşmüş kadına acıma ve onu kurtarma temasını işleyen hikayelerin başında gelen eserde; hali vakti yerinde bir zat olan Dakik Bey'in düzenli olarak gittiği umumhanede acıdığı bir kızı arkadaşı Mithat'ın da yönlendirmesi ile sahip çıkarak evlenmesi anlatılır. Hayatını kazanmak uğruna kötü yola düşmüş kadına insani bir bakış açısı ile yaklaşan hikâye sonunda kadının yeniden topluma kazandırılması ile insanlara yol gösterici olmak hedeflenir.

FİRKAT

KİŞİLER

Memduh Memduh küçük yaşta öksüz ve yetim kaldığı için kendi kendine büyümeyi öğrenmek zorunda olan bir gençtir. Kendisine sahip çıkan Ata Bey'e layık olmak adına kendisine verilen tüm şansları ve daha fazlasını değerlendirir. Okur, öğrenir ve araştırır. Öz babası her ne kadar cahil ve fakir bir adam olsa da Memduh'u henüz üç yaşında iken mektebe verir. Babalığı da okuma durumunu devam ettirerek Memduh'u Mekteb-i İrfan'a verir. Tecvit üzerine sohbetler yapan Memduh, Mesnevi Şerifi dahi henüz çocuk yaşta bitirir. On dört yaşında iken Bab-ı Ali'ye mazbata çırağı olur. Tüm dünyadan haberdar olmak istediği ve Mösyö Çörçil ile tanışmış olduğu için gazetede işe girer. Burası onun tatminsizlik duygusunu daha fazla genişletir. Kafkasya merakı ile babalığının da müsaadesini alarak her şeyi geride bırakıp yola çıkar. Yeni yaşamında tercihleri kendisine arzu etmeyeceği bir son hazırlar. Âşık olur ve imkânsız bir aşk yüzünden başına gelmedik kalmaz. Sonunda da sevdiği kadınla evlenmek nasip olsa da ölmek zorunda kalır.

Ata Bey Memduh'un üvey babası olan Ata Bey, anı yaşayan zengin bir zattır. Memduh'u öz oğlu gibi yetiştirmiş ve ona pek çok konuda akıl vermiştir. Fikirlerine ve düşüncelerine saygı duyduğu için onun hayallerinin peşinden gitmesini destekler.

Havcir Goşa'nın üvey babası olan Havcir, cesur ve sadık bir adam olarak anlatılır. Cariyesine âşık olan Havcir, Memduh ile arasında bir şey olabileceği şüphesiyle kızı satar.

Mister Çörçil Serbest fikirleri öne çıkan Çörçil, Ceride-i Havadis'in sahibidir. Memduh'a özgür düşünmesi ve her şeyi bilmesi konusunda örnek olur.

S. Paşa İnzivada yaşamak için kendisine yeni bir hayat kuran, S. Paşa, insanları da kendisinden uzaklaştırmayı başarır. Zengin ve hayli kibar bir adamdır. Memduh'a yol göstererek evlendirmek ister.

Goşa Fiziki güzelliği ile dikkat çeken Goşa, ağırbaşlı, düşünceli ve gururlu bir kızdır. Çerkez olması nedeniyle geleneklerine bağımlı olan Goşa'nın Memduh'u sevmesine rağmen kardeş gibi olmaya mecbur hissetmesi mutlu olmalarını engeller. Kaçırılıp cariyeye olarak satıldıktan sonra ardından İstanbul'a gelip onu bitap halde arayan Memduh'un farkında olsa da takibini gizli sürdürmeye devam

eder. Memduh'tan kaçarken bilmeden yine onunla evlendirilen Goşa, zifaf gecesi zehir içerek canına kıyar ve Memduh'un da içip ölmesi için ona da zehir ayırır.

İhtiyar Nogay Dövülen ve hırpalanan Memduh'u evine götürüp bakar, ona sahip çıkar.

Hacı Han 14 yaşlarında genç ve güzel bir kadın olan cariyeye, aşıkta aktif ve adanmış bir karakter sergiler. Hacı Han, Memduh'a âşık olduktan sonra gece rüyasında onu görür. Memduh'un dahi kendisinden hoşlandığını düşünür. Zeki olması nedeniyle daha sonra Memduh'un Goşa'ya âşık olduğunu yakalayınca Memduh tarafında ölümle tehdit edilir. Yine de sevdiği için onu üzmeyeceğini ve sırrı ifşa etmeyeceğini söyler. Fakat duygularını pek belli ettiği için Havcir tarafından satılır. Goşa 'yı kaçıranlar, Memduh'u dövüp terk ettiğinde Hacı Han onu kurtarıp yaralarını iyileştirir. Sevilmediğini görse de hep Memduh'u takip eder ve aşkına sadık kalarak bekler. Memduh'un ölüm haberinden sonra ağlaya ağlaya kendisi de on beş gün içinde vefat eder.

Yenge Kadın, Aksakal, Molla Mustafa, Moskof Hancı, İhtiyar Cerrah

ÖYKÜ

Memduh Bey. Çalışkan, dindar ve kendi halinde bir babanın oğlu olan Memduh, hikâyesinin ana karakteridir. Fakir bir ailede yetişmiş olmanın verdiği zekâ ve fatinliği fazlasıyla taşıyan biçare oğlan 7 yaşında iken öksüz ve yetim kalınca, cenazeye gelen Ata Bey'in kendisine içerlemesi sonucu evlatlık olur. Ata Bey'in eşini anne, kendisini de baba bilen Memduh, ailenin başka çocuğu olmadığı gerekçesiyle üzerine titrenerek eğitilir. Mahalle mektebinden Mekteb-i İrfan'a kadar eline geçen tüm kaynaklarda kitaplar okur. Hukuk bilgisini dahi Fransızcadan okuyacak kadar bilgilenir. Bu süre içinde Ceride-i Havadis gazetesi ile tanışır. Tüm dünyadan haberler veren gazete, Memduh'un ilgisini çeker. Gazetenin sahibi Mösyö Çörçil ile konuşarak gazetede iş yapmak ister.

Mufarakat. 23 yaşına geldiğinde hala gazetede çalışan Memduh, sabah saatlerini geç saatlere dek kütüphanelerde geçirir. Geceleri dörde beşe kadar kitaplar karıştırır, araştırmalar yapar. Bir süre sonra merakı onu Çerkezceye yönlendirir ve babalığına açılarak Kafkasya'ya gitmek arzusunda olduğunu anlatır. Hem çalıştığı gazeteden hem de pederinin verdiği aylıkları biriktirir. Pederi de onay verince yola çıkmak üzere hazırlanır. Kafkasya yolculuğu hep aklında olan bir istektir.

Haplikal ile Havcir. Çimenleri dahi zümrüt gibi tasvir edilen Kafkasya güzellikleri ile anlatılırken Memduh'un derelerin ırmakların bulunduğu ve beş yüz kadar geniş haneleri kapsayan Haplikal köyünde Havcir zatından bahsedilir. Çerkezcede "Keskin Köpek" manasına gelen Havcir, Hacı Han ile evlidir. İkisinin Çerkez güzelliğini yansıtan Goşa adında bir de kızı vardır. Bölgede kızların kocaya varmak için kaçmadığı ve erkeklerle rahatça gezip eğlenebildiği anlatılır.

Übüvvet Bünüvvet. Memduh yolculuktan gelince onu Havcir karşılar ve misafir eder. Ertesi gün kalabalık toplaşır ve İstanbul gibi bir memleketi bırakıp Memduh'un neden gelmiş olduğu sorgulanır. Memduh, Kafkasya'yı hep merak ettiğinden, kendi halinde onlar gibi dürüst ve kimsenin karışmadığı bir hayat sürmek istediğinden bahseder. Arabi, Farişi, Çerkezce bildiğini belirtip hocalık edebileceğini, bağ bahçe ekebileceğini ve onların hemşerisi olmak istediğini dile getirir. Köylü ihtiyarlarının pek seveceği Memduh'u ihtiyarlara sununca onlar evlat edinmek isterken Havcir erken davranır. Memduh'u kendisinin evlat edinmek istediğini söyleyerek onu eşine götürür. Eşinin memesinin üzerine bez sarıp Memduh'un ağzına sokarlar. Memduh validesini emdikten sonra validesinin elini öper.

Uhuvvet. Guşacık ile kardeş olan Memduh, cariyeye Hacıhan ile tanıştırılır. Çerkez güzelliği malum olduğu için aslında Guşa ile kardeş olmaktan da pişmanlık duyar gibi olur. Bilseydi Guşa'yı daha evvelden belki Çerkez olmak için evlatlık olmayı da reddederdi.

Haplikal'da İmrar-ı Vakt. İstanbul'a nazaran Çerkezistan'da daha iyi vakit geçiren Memduh, Havcir'in hayvanlarına bakar dilediği zaman silah kuşanıp at biner. Ne zaman bir serçe vursa ilk önce Guşacık'a getirir. Günleri pek ala iyi geçse de Çerkezlerde en sevdiği şey düğün davetleri olur. Çoğu kez Guşa ile düğüne gider gelirler idi.

Meselenin Çatal Ciheti. Kardeşliğin hakkını pekiyi verseler de zaman zaman aynı anneden doğmuş olmamanın verdiği güç ile birbirlerine karşı farklı duygular hissederler. Fakat kardeş olmanın verdiği yükü arada bir sevda oluşması mümkün olmaz. Evdeki cariyeye Hacıhan'ın da kendisine karşı hisleri olduğunu sezen Memduh, bundan da zaman zaman kaçır. Zeki, yiğit ve mert olan Havcir'in oğlunun bir cariyeye ile evlenmesi veya adının anılması Memduh nezdinde hoş değildir. Memduh herkese gereği gibi davranmaya gayret ederken üvey babası Havcir de zaman zaman zan altında kalır. Zira

Memduh'un zarafeti ve irfanı cariyesi Hacıhan dâhil herkesin dilindedir. Memduh'un hayatı alt üst olduğu gibi kalbi de çoktan beri kararsız ve düşüncelidir.

Fena Tesadüf. Memduh'un içler acısı hali geceleri uyku uyutmaz. Bir gece ayaklarını Guşa'nın odasına doğru ilerlerken bulur. Penceresinde cam yerine kâğıt vardır. Memduh bu kağıdı ıslatarak camdan alır. Kafasını içeri uzattığında bir daha dışarı çıkarmak istemez. Guşacık gömlek elbisesi yerli yersiz açılmış yatağında adeta bir mermer gibi güzel uyuyor. Memduh o an pişmanlığı derinden hisseder ve tüm seçimlerinden dolayı kendini suçlar. Şayet İstanbul'da kalsa böyle şeyler yaşayıp arada kalmayacağını kardeş olmadığı için de Guşa ile izdivaç mümkün olabileceğini düşünür. Memduh bu gördüklerini artık her gece görmek üzere aynı saatte pencere önüne gider. Sabah uyandığında camdaki kâğıdın yok olduğunu gören Guşa, şüphelense de renk vermez ve kağıdı tekrar yerine koyar. Fakat Hacıhan şüphelerini kime doğrultacağını bilir ve gece aynı saatlerde Guşa'nın odasının önünde karşılaşırlar. Hacıhan aşkını dile getirirken Memduh sırrını saklaması için ona Hacıhan'ı da sevdiği yalanını atar. Fakat Hacıhan'ı kıskanan Havcir ise şüphelendiği her şeyden kurtulmak üzere ertesi sabah hemen Hacıhan'ı satar. Hacıhan'ın esareti her yerde devam edecek olsa da Havcir'in içindeki esaret geçmeyecektir.

Ağırca Bir Geçit. Geceleri uykusuz geçen Memduh, bir gece Havcir'in bağışmalarıyla uyanır. Duyarlar altı yedi erkek gelip Guşa'yı kaçırmıştır. Çerkez adetlerinde bir kız bir delikanlıya yar olduysa daha geri alınmaz fakat Memduh için durum farklıdır. Hemen silahlarını kuşanıp atına atlayan Memduh, köyden iki buçuk saat uzakta köylere gidip kardeşinin izini sürer. Molla Mustafa hanesinde olduğunu öğrenir. Hısımlık olması arada kan dökülmemesi için Memduh'tan akrabalık istenir ve misafir edilir. Gece kendisini bekleyen Guşa ile buluşup ata atlayıp kaçarlar. Guşa da Memduh ta nereye gideceklerini neler olacağını düşünenecek durumda değildir.

Keşf-i Zamir ve İnkışaf-ı Esrar. Mevsim bahar olduğu için bir köye sığınıp bulunmak yerine kırlarda saklanarak ilerler. Orada aralarındaki muhabbette birbirlerine duydukları aşktan ve sevdadan bahsederler. Guşa, Havcir'in öz kızı olmadığını söyleyince Memduh rahatlar ve evlenmeleri için bir mani olmadığını söylese de Guşa bu fikre karşı çıkar. Guşa'ya göre bir kere kardeş oldukları için artık aralarındaki hısımlık kardeşlikten öte gitmemelidir.

Musibet. Kırlarda beklerlerken üstlerine doğru atla gelen insanlar görürler. Memduh yolcu olduklarını düşünürken bir anda kendini yerde bulur ve hiçbir şey hatırlamaz. Uyandığında ihtiyar bir kadın onu tedavi eder ve Guşa yanında yoktur. Memduh çok ağır dayak yemiş, yüzü gözü şiştir. Tesadüfen onu bulan ise Hacıhan'dır. Hacıhan onların beklediği köye esir olarak satılmış bir cariyedir. Yerde kanlar içinde Memduh'u görünce Allah'ın kendisine yolladığını düşünerek sevinir. Uyandığında bunları Memduh ile paylaşır. Hacıhan, Memduh'a Goşa'dan ümidi kesmesini söyler. Zira özden bir kız olmadığı için esir olarak Nogay'a satılabileceğini söyler. Fakat hala Memduh'un akli Goşa'dadır. Ona ulaşmaktadır.

Kuş Uçmuş Kervan Göçmüş. Memduh her şeye rağmen Guşa'yı aramaya kararlıdır. Değil Nogay, Tatarların dahi arasına girse onu bulacağını düşünür. Guşa artık buluns a bile Havcir'in evine artık dönemeyeceği için onu kendisine alabileceğini dahi düşünür. Memduh birikim altınları bozarak kendine at ve silah edinir. Yollara düşer ve Goşa'yı arar.

Dersaadet'te Avdet. Memduh artık Guşa'yı bulamadıkça Dersaadet'e geri dönmeye karar verir. İnsan bir kere belaya bulaşmaya görsün Memduh gibi üst üste hepsini çeker imiş. Memduh üzüntüsünü Kafkasya'dan ayrılarak kızı da merak ede ede limana gelir ve yoluna koyulur.

Firkat. Dersaadet'e gelince babalığı yerindeki Ata Bey'in vefat haberini alan Memduh, sağda solda sabahlayarak kimseyle görüşmek eski dostlarıyla da bir araya gelmek istemez. Adı "Deli Memduh'a" çıkan Memduh, serserilik etmek gibi bir hayata efendiliğini gölgede bırakmadan devam eder. Memduh'u pekiyi bilen zatlardan Rumeli Beylerbeyi S. Paşa Memduh'un çaresinin evlenmekte olduğunu ileri sürer ve kendisini bir kızla evlendirmek ister. Memduh kabul etmek durumunda kalınca zıfaf gecesi öğrenir ki evlendiği kişi Guşa'dır. Meğır Guşa, kaçırıldıktan sonra çok dayaklar yemiş yine de bedenini teslim etmek istemez. Satın alındığı ailede evin hem hanımı hem de beyi tarafından sevilir. Guşa, İstanbul'a gelirken de aslında Memduh ile aynı vapurdadır fakat onu gizliden takip etmeyi seçer. Evleneceklerini bilerek plan yapar ve bu dünyada kavuşmak mümkün olmayacağı için zehir içer, yarısını artık eşi olan Memduh'a ayırır. İkisi de hayatına son vererek birleşir.

TEMALAR

Esaret/Kadın Hikayede kadın ve kadının esir hayatı içinde ne olursa olsun özgürlüğüne ulaşamadığı verilir. Guşa evlatlık olarak verildiği ailenin kuralları ile büyür. Çok beğense de Memduh ile yuva kurma

hayaline giremez. Kaçırıldığında, dövüldüğünde veya esir olarak Hacıhan gibi satıldığında fikri sorulmaz. Zehir içerek hayatına son vererek kendi kendini fikri bir esaret içine de sokmuş olduğunu gösterir. Her ne kadar eğitilmiş ve okumuş da olsa Memduh'un psikolojik olarak çaresizliği ve kabullenışı kadını destekleyen bir dinamiktir.

YENİÇERİLER

KİŞİLER

Osman Ağa Yeniçeriler arasında önemli bir yeri olan Seyfullah Ağanın oğlu olan Osman Ağa, babasının vefat etmesi ile Yeniçeri ocağında çorbacılık görevi ile şereflandırılır. İsmi Osman Çorbacı olarak kalan genç adam sevilen ve sayılan kimliğiyle yirmi iki yaşına geldiğinde Yeniçeri kızı ile evlendirilir. Evlendikten sonra beş sene çocukları olmaz ve Osman eşi Ayşe'yi bırakıp cepheye gitmek zorunda kalır. Bir sene sonra eşinden bir oğulları olduğuna dair mektup alır ve birden tüm karakteri değişir. Karısının başka bir adamla birlikte olmuş olduğundan şüphelenen Osman Çorbacı yakın arkadaşı Hasan'dan onu ve oğlunu öldürmesini ister. Yıllar sonra Ayşe'yi görünce yaptıklarından pişman olmak suretiyle kendisi de oğlu gibi bir yeniçeri kavgasında vefat eder.

Hasan Pehlivan Osman Ağa'nın yakın arkadaşı olan Hasan Pehlivan, merhametli bir yeniçeri olarak kararlar verse de ismi Cellat Hasan olarak kalır. Zira Hasan her ne kadar arkadaşının öldürme emrini yerine getirmeyen. Ayşe'ye ve oğluna kıyamaz fakat arkadaşı Osman, Ayşe'yi gözden çıkarmış olduğu için kıza evlilik teklifinde bulunur. Oğlu Hüsnü'nün de bir bakkalın önüne bırakılması suretiyle canını bağışlar. Osman'a göre daha mantıklı ve düşünceli kararlar vermektedir. Ayşe'nin namuslu ve iffetli olduğuna inanır, ona kıyamadığı için de evlenir. Yıllar sonra Şahap isminde bir kızları olur, bu kız tekne gezintisinde Hüsnü'nün dikkatini çeker. Hüsnü ile Yeniçeri kavgasında tanışan Hasan, Hüsnü'nün kendilerini bulmuş olduğunu görünce çok şaşırır ve üzülür.

Ayşe Güzelliği ile dikkat çeken Ayşe edepli ve namuslu bir kız olmasına rağmen eşi Osman' a kendini ifade edemez. Doğan çocukları ile birlikte hayatın daha güzel olacağını düşünürken kocasının hakkında düşündükleri Ayşe'yi incitir. Ayşe ölüme giderken kendisini öldürmesi beklenen Hasan ile evlenir. Şahap adında bir kızı olur. Hüsnü bir gün yaraları sarılması amacıyla eve getirilirken Ayşe, oğlunda yıllar evvel bakkal önüne bırakmadan evvel yaptırdığı izi fark eder. Oğlu olduğunu anlayınca feryat figan Osman'dan hesap sorar, çok üzülür.

Civelek Hüsnü Saf ve düşündüğünü söyleyen yapısıyla Hüsnü son derece cesur bir delikanlıdır. Yeniçeriliğin yanında kayıkcılık eden Hüsnü'nün hayatı Şahap'ı tanınmasıyla değişir. Yeniçeri kavgasında Kanlı Mustafa ile arasında geçen şeylerden dolayı sırtından bıçaklanmak suretiyle yaralanır. İyileşmesi umuduyla Ayşe ve Hasan'ın evine getirilir. Fakat Hüsnü, annesi olduğunu bilmediği Ayşe'nin kolları arasında vefat eder.

Şahap Han Ayşe ile Hasan'ın kızı olan Şahap cesaretli ve aktif bir kızdır. Kayıkta hemen beğendiği Hüsnü'nün tekliflerini kabul etmesi ve nişanlanması bunu kanıtlar niteliktedir. Fakat sevdiği adamın aslında kardeşi olduğunu öğrendiğinde evlenmemeleri için uydurulmuş bir yalan olduğunu düşünerek delirir. Bir daha da evlenemez.

ÖYKÜ

Osman Çorbacı ve Ayşe. Hikâyenin ilk bölümünün konusu olan Osman, Yeniçeri Ocağı'nda hatırı sayılır bir yer olan Seyfullah Ağanın oğludur. Osman, sevilen ve değer gören bir genç olarak babası vefat ettikten üç yıl sonra 22 yaşındayken evlendirilmek istenir. Ayşe esasında mutlaka Yeniçeri olması istenen bir damatla izdivaç etmek isterken aslında baba mesleği dolayısıyla çorbacılık eden Osman ile evliliği münasip görülür. Osman Çorbacı ve Ayşe'nin beş sene çocuğu olmaz ve Osman devlet görevi ile Edirne sahrasında iken zevcesinden bir mektup alır ve eşinin bir oğlan çocuğu dünyaya getirdiğini öğrenir. Bu duruma sevinse mi üzülse mi bilemezken İstanbul'dan ayrıldıktan bir sene sonra nasıl çocuğu olabileceğine akli takılır. Zevcesinin kendisini aldatmış olabileceği ihtimali ile duygularını arkadaşı Hasan Pehlivan ile paylaşır. Karısına güvenmeyen Osman'ın kâbusları bitmek bilmeyince gidip çocuğu görmek ister ve beş altı konak yol aldıktan sonra Dersaadet'e varırlar.

Allah Yef'al Ma Yeşau. Bu başlık Kuran'da geçen Ali İmran suresinin 40. ayetine gönderme içerir. Ayette ihtiyarlığı dolayısıyla çocuk sahibi olamayacağını düşünen Zekeriyâ'ya hanımı çocuktan kesilmişken Allah'ın verdiği çocuktan bahsedilerek kadere olan rızaya vurgu yapılır. Fakat bunu bilmesine rağmen Osman'ın dini inancı da zayıflamış eşine olan güveni vesveseler nedeniyle güveni sarsılmıştır. Dolayısıyla Osman Çorbacı evine geldiği zaman zevcesi pek şaşırır. Eşinin kendisine sarılıp özlem gidermesini beklerken tuhaf bir uzaklık sezer. Yıllar sonra bir çocuğa kavuşmanın

heyecanını da kocasında göremedikçe daha çok üzülür. Osman ise karısının çocuğu başka bir adamdan yaptığına emin olduğu için çocuğunu sevmez. Görmek dahi istemediği için de karısının ve oğlunun katline karar vererek arkadaşı Hasan Pehlivan'dan onları götürüp تنها bir yerde öldürmesini ister. Öküz arabası ile bir köye kadar giderler. Yolun bittiği yerde Hasan Pehlivan gördüğü iffetli, melek yüze kıyamaz. Kızcağız nedenini öğrenince adeta yıkılır, kendi iffetinden emin olsa da bir daha karı koca manası bilmeyen eşine dönmek istemez. Hasan da çocuğun gülüşünün dahi Osman Çorbacıya benzediğini görünce kadının zaten haklı olduğunu anlar ve öldürmek istemez. Ona arkadaşı zaten gözden çıkardığı için kendisi ile evlenip kurtulmasını teklif eder. Lakin çocuğu kabul etmeyeceği için onu bir köşeye bırakacağını söyler. Hem oğlunun hem de kendi canı için Ayşe bu teklifi kabul etmek zorunda kalır.

Yeniçeriler. Ayşe ile Hasan'ın hikâyeleri yaşanırken Selim'in devrinde yeniçerilerin halinden bahsedilir. Birkaç sınıftan oluşan askeriyenin yeniçeri yiğitleri ile Dersaadet'te düşmana mahal vermemek için nasıl seferber oldukları anlatılır.

Göz Gördü Gönül Sevd. Üsküdar iskelesinde kayıkcılık eden Civelek Hüsnü bir sabah yanına yanaşan genç kızdan hayli etkilenir. Kızın yanında bulunan ihtiyar hanımdan kızı evlenmek üzere isteyerek aslında yiğit bir yeniçeri olduğunu söyler. Güven verici sözleri ve gözü pekliği ile kızı etkilemeyi başarır ve kızdan da sözü alır.

Ateş Saçağı Sardı. Hüsnü yaşadığı aşkla beğendiği kız olan Şahap Hanım iki ay kadar görüşemeyince gider Sultan Hamamında kızı annesiyle bulur. Valide hanım da henüz kızın babasına diyemediğini ve oğlandan da çekindiği için Hüsnü'den iki gün sonraya eve görücü göndermesini ister.

Cellat Hasan Kanlı Mustafa ve Civelek Hüsnü. Eve gelen görüclere ne cevap vereceğini bilemeyen Cellat Hasan, dalgın bir şekilde kayığına atlayıp Apostol meyhanesi Tophane dayılarının meskenine gider. Kahvehane de Civelek Hüsnü de bulunur. Yeniçeriler içip ertesi sabah edecekleri bir kavgayı konuşurken Hüsnü aralarına karışır ve hepsini ayıplar. Yeniçeriler onu çocuk görerek dikkate almayınca Hüsnü daha ağır şeyler söyler. Bunun üstüne Kanlı Mustafa adında biri Hüsnü'nün Kadıköy de bir bakkal önünde bulunup nesebi belirsiz bir kişilik olduğunu söyleyerek hakaret eder. Böylece Hüsnü'nün Osman Çorbacı ile Ayşe'nin bıraktığı oğlan olduğu anlaşılır. Kanlı Mustafa'nın arkadaşı olan Hasan onu ve Hüsnü'yü sakinleştirmeye çalışırken Hüsnü kayınpederi olduğunu hemen bildiğinden sakinleşerek uzaklaşır.

Bir Lahzacık Mülakat. Yeniçerilerin olur olmaz her adama adam demediği bilgisi ardından Hüsnü düşünceli bir şekilde görülür. Mutlaka kavgaya karışacaktır fakat karışmadan evvel Şahap'ı görmek için kayınvalidesine giderek kendisini eve almasını ister. Şahap'ın kendisinden vazgeçmesinden çekinen Hüsnü onunla yaşanacakları paylaşmak ister. Sultan Selim'in yeniçeri ocağını batırmak isteyen Nizami-ı Cedit adamları ile kavgaya edeceklerdir. Hüsnü de bir nevi Yeniçeri olduğu için mutlaka kavgaya karışacağını nişanlısına söyler. Şahap ise kurtulamaz endişesi ile ağlayınca Hüsnü tüm mertliğiyle gelip düğünü edeceğini söyler fakat her şeye rağmen validesi ve Şahap ile helalleşerek gider.

Ok Meydanı Er Meydanı. Bıçakların ve silahların konuştuğu kavgada canla başla kavga eden Hüsnü yaralı bir yeniçeriyi sırtında taşır. Meğer taşıdığı adam Kanlı Mustafa çıkar. Civelek Hüsnü Kanlı Mustafa'nın hayatını kurtarmayı başarır da kendi hayati tehlikesi sürmektedir. Öncesi gün kavga ettiği için gururuna yediremeyen Kanlı Mustafa fırsattan istifade ederek Hüsnü'yü sırtından bıçaklayarak kaçır. Bunların haberini alıp gelen Cellat Hasan onları bu halde görünce ne edeceğini şaşırır ve hemen Hüsnü'yü Ok Meydanı'ndan alıp İstanbul'da kendi evine götürür. Kumandanı Osman Çorbacı ile karşılaşan Hasan, yaşanan elim olayı aktarır. Hasan, oğlanın cengâverliğini anlatırken onu da kandırıp merak ettirip evine getirtmeyi başarır.

Kara Gün. Evde tedaviye alınan Hüsnü'nün yıllar evvel annesi tarafından çizdirilen izi gören Ayşe çocuğun üzerine kapanırlar. Nitekim yıllardır görmedikleri yavrucağ böylesine yiğit ve cesur bir çocuk olup çıkmıştır. O esnada eve gelen Hasan ve Osman Çorbacı, Ayşe'nin ümidini artırır. Ayşe, Osman'ın oğlunu belki kabul edebileceğini düşünür. Hüsnü'nün durumuna üzülen Osman, Ayşe'nin feryat ve ağlılarıyla neye uğradığını şaşırır. Ayşe, kadınlara yapılan zulme, Pehlivan Hasan'ın Cellat olmasına ve Osman'ın dinlemeden verdiği zalimce kararların hepsine eleştiriler yağdırır. O gün kaskatı kesilen Osman, birkaç gün sonra girdiği yeniçeri kavgasında vefat eder. Şahap ailesinin kendisini evlendirmemek için kardeş oldukları yalanını söylediğini düşünerek Hüsnü'nün vefat ettiğine inanamaz ve her gün onun hülyalarını görerek aklını yitirir.

TEMALAR

Yeniçeriler ve Toplumsal Değerler İlk Türk tarihi roman denemesi olan “Yeniçeriler ’de” toplumsal değerlerin insanların aile hayatına ne denli etki ettiğine değinilir. Osmanlı tarihinde önemli bir yere sahip olan Yeniçeri Ocağına bağlı iki ailenin hazin sonlu yaşantısı ideolojik gerçeklikler bağlamında dile getirilir. Yeniçeri algısının herkes üzerinde yarattığı baskı nedeniyle Ahmet Mithat Efendi eserinde anti-yeniçeri yani yeniçeri nizamının bozulmuş olmasına değinerek tarihi göndermelerde bulunur.

Aile/İhanet Kanlı Mustafa ve Hüsnü arasında geçen hikâyede yeniçerilerin kendileri arasında dahi kavgalar ettiklerine ve yiğitlik uğruna birbirlerini sırtından vurmak suretiyle ihanet edebildiklerine değinilir. Yine Osman Çorbacı’nın aile düzeni karısı hakkındaki zanlarından dolayı kötü bir hal aldığında en yakın silah arkadaşı tarafından eşinin Hasan’a eş olması gibi detaylar insanların birbirine ihanet ettiği ve aile düzeninin bozulduğu ideolojik vurguları gösterir niteliktedir.

ÖLÜM ALLAH’IN EMRİ

KİŞİLER

Sinesaf Kanlı Mustafa Paşa konağında çocuk yaştan beri kalan Sinesaf, büyüdükçe Sıtkı’ya aşık olur. Aralarındaki yakınlıkla karşılıklı olunca, Sıtkı’dan hoşlanan Behice’nin dikkatini çeker. Behice türlü teklif ve hileler etse de aşıkta ikinci bir kadını asla kabul etmeyen Sinesaf, kararlı ve nettir. Kıskanç ve seven kalbi, türlü zorbalıklar karşısında eğilmez ve sonunda sevdiğine kavuşur.

Behice Hanım Sinesaf’ı kıskanan ve mutlu olmaması için elinden geleni yapan orta yaşlı Behice Hanım için mühim olan Sıtkı’ya sahip olmaktır. Kanlı Mustafa’nın konağında çalışan Behice, Sıtkı için çok eşliliği dahi kabul eder. Her ikisini ayırmak için türlü planlar yapan Behice onlara birbirlerinin öldüğü yalanını söyler. İhtiraslı ve hırslı olması nedeniyle aklıdan geçen tüm entrikaları gerçekleştirir. Fakat sonunda paşaya tüm olan biteni bir mektupla anlatmak zorunda kalır. Zorba ve bencil biridir.

Kanlı Mustafa Paşa Sıtkı’nın bir tanıdığı olarak anlatılan Kanlı Mustafa, kimsesiz olduğu için onu sahiplenen bir güç olarak gösterilir. Cariyesi Sinesaf’a meyli Behice’nin hileleri nedeniyle sonradan oluşur. Ona sahip olmaya çalışırken baskı yapması hikâyedeki yerini belirler. Behice Hanım’ın mektubuyla yaptıklarından pişman olan Kanlı Mustafa zaaflarına yenik düştüğü için üzülür.

Sıtkı Sinesaf’ı büyük bir aşkla seven Sıtkı, mahcup ve romantik bir adamdır. Kimsesizliği öğrenme aşkına engel olmaz ve okuyabildiği kadar okuyarak Kanlı Mustafa Paşa konağında muallim olur. Büyüdüğüne şahit olduğu Sinesaf’a zamanla âşık olur. Kızı gözlerinden öptüğü zaman büyük bir cesaret sergilediği görülür. Sinesaf gibi her zorluğa göğüs geren Sıtkı’nın aşkı uğruna ölmeyi bile göze alır. Güçlü ve uyumlu bir kişiliğe sahiptir.

ÖYKÜ

Hikâyeden Evvel İki Söz. Anlatıcı o vakte kadar pek çok hikâyeye okuduğundan ve bu kez bir değişiklik yapıp sonunu başta vereceğinden bahseder.

Ölüm Allah’ın Emri. Sıtkı, sevdiği Sinesaf’ın kavuşamadıkları gerekçesiyle kendini zehirlemek suretiyle ölmesi haberini alır ve bundan çok etkilenir. Ölüm Allah’ın emri diyerek vaktini beklemenin doğru olduğunu anlatıcı belirtse de ölüm haberlerini alan çiftler doğruca ölmek üzere mezarın yerini tutarlar. Behice yüzünden birbirlerinin öldüğünü düşünen çiftin hikâyesi orada başlar. Kaldıkları haneden birer vasiyetname yazıp birakarak kaçarlar. Behice Hanım’ın hilesinin ortaya çıkmasıyla birlikte iki âşık da ona tuzak ederler.

Ölüm Var Ayrılık Yok. Bu bölümde Behice Hanım’ın Sinesaf’a tekliflerini kabul etmediği için biçare Sıtkı’nın kendini öldürdüğü ve konağın karşısına gömüldüğünden bahsedilir. Sinesaf öldüğünü düşündüğü sevdiceğine penceresinden Yasin-i Şerif iletirken ölmek üzere giyinir kuşanır, ölüm var ayrılık yok sözlerini tutmak üzere vasiyetini yazarak mezara doğru gider. Diğer taraftan orada Sıtkı’yı görünce birbirlerine Behice Hanım’ın tuzağına rağmen kavuşmuş olurlar.

İp Ucu. Kanlı Mustafa Paşa Hazretleri Sinesaf’ı aramak için odasına gittiğinde bulamaz. Onun yerine pencereden iple sarkıtılmış vasiyetnameleri görür. Önce Sıtkı’nın sonrada Sinesaf’ın yazdığı vasiyetnameleri ağlaya ağlaya okudukça Behice hakkındaki şüpheleri artar.

Açma Kutuyu Söyletme Kötüyü. Paşa hazretleri Behice Hanımdan olayın aslını öğrenme konusunda ısrarcı iken Behice geçiştirmek ister. Açma kutuyu söyletme kötüyü dese de paşa ısrar eder. Nitekim ortada aydınlanması gereken şüpheli bir durum vardır. Behice her ikisinin ölmüş olabileceğini söyleyerek gamsız bir tavır sergilerken vasiyette her ikisinin belirttiği mezarın yanında uşaklara arama yaptırılır. Lakin ortada hiçbir şekilde ölüye rastlanmaz. Paşa Behice’yi sorgularken

vasiyette belirtilen teklif üzerinde durur. Behice kızı paşaya getirecek olduğu için Sıtkı'nın öldüğü yalanını söylemek zorunda kaldığını söyler. Fakat evvelinde Sinesaf'ı götürüp Sıtkı'ya vermesi sonra geri alması hep Behice'nin hain planlarındandır. Behice her iki aşığı birbirinden soğutmak ve akabinde kızı paşaya getirmek niyetinde olduğunu söylese de paşanın aklındaki şüpheler devam etmektedir.

Biraz Da Evvel Zamandan. Kanlı Mustafa Paşa'nın Aydın vilayetinde binbaşı olduğu ve Nizip muharebesine katılmış olduğu bilgisi ile bölüme başlanır. Paşa askerlikte bulunduğu müddetçe kimsesi olmayan hemşerisi Sıtkı'yı İstanbul'da yanına alıp bakmaya başlar. Sıtkı yazı yazmaya pek meraklı olduğunda kadim filozoflardan dersler alır. Rumcadan Türkçeye çeviriler yapar. Paşa da yanına gelen Sıtkı'ya Fransızca dersler aldırır. İstanbul'da alafranga adetler henüz yerleşmeye başlarken Kanlı Mustafa Paşa da alafrangalığa Melek ve Pervane isminde iki odalığı ve Sinesaf ile Perende isimdeki iki halayığa çalgı öğretmeye başlar. Sıtkı'nın da hocalık bilgilerinden faydalanarak herkesin okuma yazma öğrenmesi sağlanır. Fakat medresede de işler karışır. Pervaz'a da iş birlik ettiren Behice onu bile tehdit eder. Kızı üzerine alacak diye cariyeleri kışkırtarak Sinesaf'ın sattırmak ister. Pervaz da Paşa'dan korkusuna ne derse inanır. Sinesaf'a da diller döküp kandırarak esirciye satmaya yeltenirler. Paşa Pervaz ve Behice'yi dinler iken sinirlenir ve Sinesaf'ı evlat nazarıyla gördüğünü söyler. Behice Hanımın neden böyle işlere kalkıştığını hala anlayamaz. Behice de paşa efendiye yazdığı mektubu okur. Mektupta çevirdiği dolabı neden yaptığını anlatır. Behice Sıtkı ile evlenebilmek için Sinesaf'ı Sıtkı'nın koynuna sokmaya dahi kalkışır. İster ki kendisi hanım olsun Sinesaf da cariyeye lakin Sinesaf da Sıtkı da bu teklifi kabul etmezler. Her ikisi de aşkları için yaşayacaklarını söyler. Behice onların aşkını körüklediği gibi ayırmayı da yapabileceğini düşünerek planını uygular. Paşa mektubu okuduktan sonra Behice'nin çevirdiği dolapları hoş karşılamaz. Behice paşaya Sinesaf'ı getirdiğinde kaç kere kendini teslim etmeyen kızcağız yaşlı paşadan nefret ettiğini dahi söylemiştir. Pek çok kere kamçılanarak dayak da yemiştir. Durumu fırsat bilen Behice, Sinesaf'a yaklaşıp onu konaktan kurtarıp Sıtkı'ya kavuşturabileceğini bunun için de ölüm gibi tabutla çıkması gerektiğini söylese de bu kez kurduğu dolap işe yaramaz. Sıtkı ve Sinesaf ölüm var ayrılık yok diyerek birleşmeyi başarır.

TEMALAR

Esaret Yazar "Ölüm Allah'ın Emri" hikayesiyle baş kahramanın sevdiği cariyenin yaşamsal hislerine ve insan olarak varlığına rağmen çok kolay bir şekilde alınıp satılmasına değinir. Esaret olgusu kadın karakteri üzerinden aktarılırken yazının kurgusunda da esaretin kaldırılmasından bahsedilir. Dolayısıyla yazar metni klasikleşen olay örgüsünden kurtarmak için sonunu başta söyleyerek kendini özgürleştirdiğini düşünür.

BİR GERÇEK HİKÂYE

KİŞİLER

Ali Onbaşı Dersaadet'ten Rumeli'ye onbaşı olarak gönderilen Ali, zaptiye olarak dolanırken bir kızın odağı olur. Ali'nin iffet ve namusundan sual olunmaz ise de kız ona hasta derecesinde sahip olmak isteyince evlenmek niyetiyle birlikte olurlar. Ali onbaşının yaşadıkları duyulunca bir Rum kızı kirletti diye mahkemeye alınır ve Rumeli'den uzaklaştırılır.

Rumelili Kız Ali ile evlenmek niyetinde iken K. yüzünden evlenemeyen kız, Ali'den Manuel adında bir oğlan çocuğu dünyaya getirir. Ali için aşkından deli divane olan kızcağız gelen giden herkesten Ali'yi sorar. Ali'nin memuriyeti elinden alınıp gönderilmesi tüm aileyi üzer.

K. Cenapları Ali'nin görev müddetince Rumeli'de Başkanlık görevini yürüten K cenapları, Ali ve nişanlısının evlenmesine müsaade etmez. Ali'yi mahkemelerde süründürdükten sonra görevinden de alınmasına neden olur. Görevi bitip İstanbul'a geri döndüğünde uşağının dediklerine inandığı için hanımından olur. Hanımın iffetinden şüphe duyan başkan, evliliğini bitirir ve Ali'ye ettiğini bulur.

Uşak Kendini sadık bir uşak olarak gören hanenin hizmetlisi, dışarıda zaptiye memurlarının ağzında meze olduğunu düşündüğü kadını gelir K'ya şikayet eder. K hanımının fena şeyler yaptığını düşünerek kadının vücudundaki çürükleri sorgular, adı çıkacağı için de uşak ile memlekete yollamak ister. Lakin uşak beyin bıraktığı kadının iffetinden emin olmak suretiyle kendine eş yapar.

H Efendi Hikayeyi ailenin ağzından dinleyen ve aktaran H. Efendi başta Ali ve kızın ayrılma nedeninin din olduğunu düşünse de zanni gibi değildir. Zira adam olayların aslını öğrendikçe biçare gençlerin haline üzülür.

ÖYKÜ

Hikâyenin Birinci Sureti. Akdeniz adaları seyahatinde bulunan H. Efendinin başından geçen bir olay hikâye edilir. Paskalya günlerinde denk gelen gezide bir gezinti için Cezayir sınırlarında karaya ayak basarlar. Köylünün misafirperverliği eşliğinde hanelerde bulunurlar. Bir haneye geldiklerinde ihtiyar ana baba, genç bir gelin ve dört yaşında bir çocuk görürler. Kadının telaşı ve heyecanı dikkatlerini çeker. Yirmi bir yirmi iki yaşlarındaki gelin Rumca konuşur ve Türkçe bilmez. Kocasının nerelerde olup olmadığı sorulunca yaşlı adam Ali isminden bahseder. Aralarında büyük bir aşk olmasına rağmen kızı terk eden onbaşı Ali'nin durumu anlatılır.

Hikâyenin İkinci Sureti. Kızcağız Ali'sine kavuşmak istedikçe bir şekilde manilerle karşılaşır. Ali'nin aşkından deli divane olan kızla bir şekilde birlikte olan kızcağız ailesinin de rızasıyla evlenmek üzeredir. Lakin Ali ile kızın izdivacı o dönem adada başkanlık görevini yürüten K tarafından engellenir. K cenapları, Ali'nin kızı kirlettiği gerekçesiyle Hristiyan Rumla Müslüman Türk arasında yaşanan bu sorunu hukuka taşır. Kız her ne kadar Ali'mi isterim dese de mahkeme Ali'nin adadan gönderilmesine karar verir. Ali onbaşı esasında namuslu bir adam olduğundan bahsedilse de mahkemenin Ali hakkındaki kararı M. Bey'i ve olayı dinleyen tüm neferleri de hayrete düşürür. Bazı kimseler kıza merhamet edip K'nın yalan ettiğini beyan etse de olay kadere bağlanıp hayata devam edilir. Bu ayrılık K. cenapları yüzünden anlaşılmaz bir hal alır.

Hikâyenin Üçüncü Sureti. Üçüncü bölüm H. Bey'in anlatımından dinlenir. K. cenapları adadan gönderildikten sonra İstanbul'da Aksaray'da bir hanede yaşayarak yeni bir memuriyet için bekler. Lakin Ali ve kızın hikâyesini okuyanlar K'nın kızda gözü olduğunu ve bu ikisine de boşuna fenalık ettiğini anlar. K. cenaplarının ettiği fenalık da yanına kar kalmaz. Uşağı bir gün Sultanahmet tarafında dinlenmek için Millet Bahçesi'ne oturduğunda birkaç tane zabitan toplaşır da K. cenaplarının ev adresini vermek suretiyle hanedeki kızın kendilerine takıntı olmasından bahsederler. Uşak telaşla gelip sadakati derecesiyle bunları anlatmanın görevi olduğunu söyleyince adam da karısı olduğunu zannettiği kıızı duyunca mosmor kesilir. Hemen karısının karşısına geçerek vücudundaki çürüklerin nedenini sorar. Kadıncağız her ne kadar öyle bir şey olmadığını söylese de K cenapları için iş biter, derhal karısı ile nikâhı bozarak uşaktan karısını memleketi Rumeli'ye götürmesini emreder. Uşak efendi ise bu iffetsiz ve lekeli deneni kadını alır kendine eş yapar. Velhasıl K cenaplarının Ali ve kıza ettiği fenalık aynı şekilde kendisine de bulaşmış olur.

TEMALAR

Kader Ahmet Mithat Efendi'nin genel olarak anlatımlarında bireye yapılan haksızlıklar affedilmez. Nitekim kaderin cilvesi tecelli eder ve kötülük edenin kötülük bulacağı bir düzen oluşturulur. Ali onbaşı ve karısına edilen fenalık K cenaplarına aynı ölçüde yansarak o da aynı şekilde karısından olur. Bazı yaşamlarda edenin bulacağı ve hakikatin er geç çıkacağı hükmü verilir.

BİR FİTNEKAR

KİŞİLER

Karabacak/İsmail Ağa Mümtaz Beyin konağında uşak olarak görev yapan Karabacak lakaplı İsmail Ağa gayet sadık ve iyi bir insan olması vesilesi ile hanenin kızı olan Münevver Hanım'a baba kadar yakın yaklaşarak yardımcı olmak ister. Lakin köle Mansur fitne ve işgüzarlık peşinde olmak suretiyle uşağın ağzından aldığı laflarla plan yapar. Yapılan planın işlemesi ile Münevver ve Karabacak iftiraya kurban giderler ve haneden kovulurlar. Hırsız olarak zannonulan Karabacak hapis bile yatar. O vakitler Mansur için dua eder ki bir gün dilenci parasıyla geçinip yataklara düşmesini diler ve dileği gerçek olur. Karabacak yaşlanıp dilencilikten aldığı paraları yasta ve yatalak Mansur'a götürür. Böylece onun utanmasını sağlar.

Mansur/Cenap Efendi Genç erkeklerin dilencinin peşine takılıp bulmasıyla ortaya çıkan Cenap Hazretleri, Mümtaz'ın evinde çalışan köledir. Köle olması bir yana zekâsıyla işler edip Münevver'i avcı diye tanıttığı Süeda Bey'e aşık eder. Derken ev soyulur ve Mansur ile Süeda ortadan kaybolur. Yataklara düşüp hasta ve fakir olunca Karabacak tarafından sürekli yaptıkları hatırlatılır.

Mümtaz Zengin konak sahibi olan zat. Kızını dahi hırsızlık ettiğini düşündüğü için geri kabul etmez.

Süeda Bey Avcı olarak tanıtılan Süeda Bey, Münevver'in kalbini fethetmek için pek çok mektuplar yollar ve ona seviyor gibi davranır.

ÖYKÜ

Yaşlı Bir Adamın Dilenmesi. Bir akşam üç genç oturup muhabbet ederlerken ak sakallı bir adam yanlarına gelip ölüm döşeğinde bulunan hastası için mahcup bir şekilde para ister. Eğlence için Yıldız Gazinosu önünde yaşlı adam hakkında Fransızca olarak istişarede bulunup her biri birer mecediye çeyreği çıkarıp verir. Adamcağız aldığı paradan pek de memnun olmamakla beraber yoluna giderken gençler aradığı eğlencenin yolunu ihtiyarı takip etmekte bulur. Adam düzenbaz çikarsa pek tabii eğlenebileceklerini düşünürler. Fakat teker teker takip etmeleri gerektiği için ilk olarak Zihni Bey bu görevi üstlenir. Dilenci Kazancılar mahallesine gelince elindekileri İsmail Ağa'dan Cenap Efendiye verilmesi üzerine bir kapıya teslim eder. Adam yoluna devam edince Zihni Bey hemen kapıya gelir ve tabip olduğunu söyleyerek Cenap Efendiyi görmek ister. Fakat içeri girip gördüğü manzara karşısında söylediği yalana da üzülür. Zira yaşlı ihtiyar bir adam hastalıktan ve fakirlikten bitap haldedir. Sonra evdeki durum istişare edilmeye başlandıkça İsmail Ağa ve yaşlı adamın arasında bir husumet olduğu konusu anlatılır. Adam, dilendiğini yahut dilenemezse onun yataklara düşüp kendi dilendiğini ona getirmeyi beddua etmiş ve nitekim beddua tutmuştur. Duruma şaşırın Zihni Bey hemen arkadaşlarına durumu anlatır. Fakat bu sefer de İsmail Ağa'nın hanesi merak edilir.

Dilencinin Masalı. Adamlar kalkıp haneye vardıklarında İsmail Ağanın kendisini takip ettiklerini anladığını öğrenirler. Adam peşine düşen üç gencin merakını gidermek üzere hikâyeyi masalsı bir başlangıçla anlatır. 45 yaşlarında insanı kâmil bir Mümtaz Bey konu edilir. Dar-ı dünyada yegâne evladı olan Münevver Hanım, kölesi Mansur ve Karabacak isminde uşağı ile birlikte yaşayan Mümtaz'ın aşçılığını eden iki de cariyesi olan kalabalık bir hanesi vardır. Münevver Hanım bir avcı ile evlenmek istediğini Karabacak ile paylaşır. Köle Mansur, Karabacak'tan durumun önemini kurnazlığı ile fark edince Mansur, Süeda Bey adında bir avcı ayarlar ve Karabacak'a anlatır. Karabacak adam ile konuşabilmek üzere Münevver'den 70 altın isteyip Mansur'a verir. Münevver Hanım, Süeda Bey ile mektuplaşarak derin bir aşkın içine düşer. Karabacak dahi Mansur'a inanarak Münevver'e yardım etmek için kızın kaçmasına yardım etmek ister. Lakin buluşmak üzere gidilen yerde ne Mansur ne de Süeda Bey vardır. Meğer adamlar konağı soyup suçu da kızla Karabacak'a atmışlar. Karabacak üzerine atılan iftira ile bir sene mahpus yatar. Kızcağız dilencilik edip sürüne sürüne vefat edince Karabacak kendisine ahdetmiş ki Mansur'un ettiklerinden ötürü sürüneceğini görmek istediğini dile getirmiş. İşin sonunda anlaşılır ki meğer hikâyesi anlatılan Karabacak İsmail Efendi, Mansur ise Cenap Efendi olduğu anlaşılır.

TEMALAR

İlahi Adalet Ahmet Mithat Efendi'nin hikayelerinde belirgin şekilde geçen "ilahi adalet tecellisi" bir yönüyle ferdi, diğer yönüyle ise toplumu ilgilendirir. Özellikle ferdin durumunu ilgilendiren bireysel hususlarda affedici olunurken topluma ait yargıların çözümünde "kötülerin cezasını çekmesi" sağlanır. "Bir Fitnekar'ın" sonunda da kötüler cezasını Allah'ın ilahi adalet, kulun ise intikam olarak gördüğü düstur ile sağlanır.

NASİP

KİŞİLER

Mösyö Pol Fransa'da adı bilindik bir kemancı olan Mösyö Pol, sanatına merakı bulunur. En güzel keman imal edebildiği için ziyadesiyle tanınan bir kişiliktir. Kızı gelinlik çağına gelince kemanı en iyi yapan kalfalardan biriyle izdivacına şahit olmak ister. Hem kızını hem de keman fabrikasını emanet edeceği sanatsever bir damada ihtiyacı vardır.

Matmazel Polini Mösyö Pol'un kızı olan Polini, 17, 18 yaşlarında bir kemancı kızı olmaktan öte terbiye ve ahlakıyla zevce olmaya layık yetiştirilir. Babasının sözünden çıkmayan gönlünü dahi babası arzusu ile yöneten güzel bir kızdır.

Feliks Polini'nin kanbur endamlı kalfasıdır. Genellikle bir arada bulduklarından kızın güzelliğine vurulmuş olan kalfa Polini'ye aşiktir. Fakat Polini'nin diğer bir kalfa olan Jan'a olan duygularını Feliks'e açması işlerini biraz zorlaştırır. Her ne kadar kız ile birlikte eğlenip şakalaşsa da ona bir şey belli etmemekte zorlanır.

Jan 22-23 yaşlarındaki delikanlı, Polini'ye yakışır endamdadır. Lakin sanattan mahrum olması nedeniyle Mösyö Pol'e kendisini hiç beğendirmeyi başaramamıştır.

ÖYKÜ

Pol ve ailesinin tanıtılması. Fransa'da sanatını hayli severek icra eden Pol ve ailesi tanıtılır. Keman imal etmekte usta olan Pol'ün bir fabrika kuracak kadar büyüdüğü ve artık yaşlandığı için kızını da

kendisi gibi marifetli bir sanatçıya teslim etmek istediğini duyurur. Pol'ün niyeti hem kızını hem de keman fabrikasını iyi bir kişiye teslim etmektir. Kızı Polini'nin de kalfaları Jan ve kanbur Feliks'in de huyları güzeldir.

Nasiple kazanılan imtihan. Kızı Polini, Feliks ile çok yakın dost olup kalfa Jan'a âşıktır. Babası durumu bilmediğinden en iyi kemanı imal edene kızını nikâhlayacağını söylemesi üzerine herkesi bir telaş alır. Zira Jan'ın keman konusunda pek yetenekli olmadığı görülür. Hal böyle olunca Pol ve Jan evlenmek için gizlice bir gece kemanları değiştirirler. Ertesi sabah ise kazanan yine Feliks olur ve babası kızı evlendireceğini söylerken Feliks cesaretini toplayarak içindekileri açıklar. Sabaha karşı Jan'ın odasına girip kemanları değiştirdiğini söyler, çünkü kendisini sevmeyen veya başkasına âşık bir kızın güzelim duygularını mahvetmek istemez. Fakat nasibinde kazanmak olduğu ve gece kemanların değiştirildiğinden haberdar olmadığı için yine kendisinin kazanmış olduğunu söyler. Dolayısıyla kazanma hakkını Polini'ye verdiğini ve onun gönlü kimi isterse onunla evlenmesinden memnun olacağını dile getirir. Onun bu dürüst yaklaşımı Polini'yi fazlasıyla etkiler ve ne yaparsa yapsın nasibinde olduğunu düşünerek zevceliğe Feliks'i seçtiğini söyler. Feliks'ten kendisini zevceliğe kabul etmesini ister ve kilisede nikâhları kıyılır.

TEMALAR

Nasip /Dürüstlük Belirli değerlere sahip olarak nasibinde olana her ne olursa olsun sahip olunabileceğini gösteren hikâyede karakter saf duygular beslediği aşkını dürüstlüğü ile kazanır. Polini ve Jan'ın hırsıla karar verip Feliks'in hakkını yemek istemesine karşın Feliks onların muradı için kendi hakkından vazgeçer. Bu durum Polini'yi hayli etkiler ve Polini, Feliks'in zevcesi olur.

BEKÂRLIK SULTANLIK MI DEDİN?

KİŞİLER

Süruri Efendi Orta yaşlı ve bekar bir memurdur. Çirkin bir adam olarak tasvir edilen Süruri Efendi, Anadolu'daki uzun memuriyet hayatından sonra ömrünün geri kalanını zevk ve sefa içinde yaşamak üzere Beyoğlu'nda bir otele yerleşir. Başına gelmedik kalmayınca artık aradığı huzura evlilik ile kavuşur.

Doktor Süruri Efendi'yi alafranga hayatına çekmek isteyen Rum doktor, Fransızca öğrenmesi için ona yardımcı olur. Hayatını sefa ve zevk içinde tüketmesi için ikna eder.

Petraki Süruri Efendi'nin uşağıdır. Otuz yaşlarında genç ve aktif bir delikanlıdır. Hizmetçi Serupin Dudu ile birlikte efendisini aldatır.

Mehmed Süruri Efendi'nin evlendikten sonra yerleştiği evindeki uşaktır.

ÖYKÜ

Süruri Efendinin Evlilikle İmtihanı. Bekârlık sultanlıktır sözünü kendisine yakıştırsa da “bekârın parasını, it ter yakasını...” sözünüyle doğruya ulaşacağı görülen Süruri Efendi, Kastamonu'da eylediği memurluğun ardından rahat ve eğlence dolu bir hayat sürmek ister. Doktor Efendi'den de aldığı bilgilerle Fransızca öğrenip, Beyoğlu'nda bir otele yerleşmek suretiyle “vur patlasın çal oynasın'lı” bir ömür sürmek istemektedir. Evliliğin sorumluları, çoluk çocuk ona göre fazla masraf demektir. Gider yerleşir ve her gün bir kahvehane de çalgı çengi ve hanımlarla parasını tüketir. Eğlence hoşuna gitse de her gün dışarıda olmak ve kadınlara para harcamak zorundadır. Hizmetçi Dudu ile arasında geçenler bahsinde onun sevgilisinden dayak dahi yer. Artık hayatı karmaşık bir hal aldıça evlenmek kararına varır. Kurduğu hanede gelin kız sadece kendisine hizmet eder, giyinir, süslenir. Üstelik çok para harcamadan geçinip gitmesi en büyük kurtuluşu olur. Süruri Efendi bekârlık sultanlıktır sözündeki hükmünü dünya evine henüz girmemiş bir zatın söylemiş olduğuna kanaat getirerek mesut bir hayat yaşar.

TEMALAR

Alafrangalık Anadolu'da kendi halinde bir memuriyet görevi icap ettikten sonra tek hayali batılı gibi Fransızca öğrenip yabancı kızlarla birlikte olmak olduğunu düşünen Süruri efendi, bu uğurda İstanbul'a gelip tüm birikimlerini harcar. Başlangıçta sorumlulukları sebebiyle evliliğe karşı çıksa da zamanla yaşadıkları ve hesabını bilen bir adam olması nedeniyle kararından dönerek yuvasını kurar.

BAHTİYARLIK

KİŞİLER

Şinasi Bey Romanın başında mektebin üçüncü senesinde 17- 18 yaşlarında olan Şinasi, babası Semih Efendi'nin köylü olmanın bahtiyarlık getireceği yönündeki nasihatlerine uyararak okulu biter bitmez köye hayallerini uygulamaya gider. Buradaki bilgisi, başarısı, gayreti ve azmi köy ahali tarafından da takdir edilir. Hem babasından aldıkları hem kendi kazancı ile altı ay gibi kısa bir süre içinde kazanca geçen Şinasi, köyden maaş almak yerine toprak alır. Köse Muhtar ve köylüler tarafından başarısı övülen ve 6 sene sonra 23 yaşlarına gelen Şinasi, kendisine uygun, Kuran bilen iyi bir kız ile izdivaca hazırlanır. Zeliha ile evlenip köydeki bahtiyarlığını taçlandırır. Şinasi gayet tutkulu, yaptığı işe hevesini ekleyen idealist ve tutumlu bir gençtir. Her şeyin yerli olanına meyil gösteren Şinasi kısa sürede Senai'nin beğenmediği ve istemediği tüm araziye sahip olur. Ahlakı ve kişiliği ile örnek biridir. Mektepten arkadaşı ve evlendiği kızın üvey abisi olan Senai'ye hayallerinin peşinden gitmenin neler getirdiğini kanıtlamış olur.

Senai Efendi Roman başladığında 17-18 yaşlarında olan Senai, tam da babasının arzu ettiği gibi Batıya olan tutkusu ile kazancın ve mutluluğun şehirde olduğuna kanaat getirir. Şehir hayatının üstün olduğunu söyleyen Yamalı Musa'yı dinleyen oğlu Senai, okul biter bitmez soluğu Paris'te alır. Babası vefat ettiği için kalan mirası satın parasını bu şekilde değerlendireceğini düşünür. Her ne kadar Fransa'ya hukuk eğitimi için gitmiş olsa da eğlence hayatı ve kültürel farklılık onu cezbeder ve Senai borçlandıkça borçlanır. Kumardan ve kadınlara para harcamaktan okul işleri aksar. Annesinden istediği bir miktar para yardımı ile memlekete dönünce iyice kendini mutsuz hisseder. Yaşı 23 olunca da Avrupalı bir kızla zengin bir aileye damat olarak mutlu olacağını düşünür. Bu evliliği Nusret Hanım ile yalanları sayesinde gerçekleştirir. Fakat söylediği yalanların ortaya çıkması ile bedbahtlığı iki katına çıkar ve kayınpederinden yürüttüğü paralar ile İsviçre'ye kaçarak yaşamına devam eder. Genel olarak savurgan, özensiz, alafranga ve eğlenceye düşkün bir karakterdir.

Zeliha Senai'nin babası Yamalı Musa'nın ikinci eşinden doğan Zeliha, genel olarak silik bir karakterdir. Bir gün evlerine misafir olarak kalmaya gelen Şinasi ile bakışması neticesinde aralarında aşk başlar ve Şinasi'nin Zeliha ile aşkı masal kahramanlarını andırır. Zeliha babası vefat edip annesi tarafından da Şinasi'ye mahrem olunca evlilik kararı verilir. Böylece Zeliha'ya babasından kalan tarlalar da Şinasi'nin arazileri ile birleşir.

Nusret Hanım Abdülcabbar Bey'in kızı olan Nusret Hanım, küçüklüğü itibarıyla Batılı tarzda bir eğitim alması için Fransa'dan özel getirilen hocaları Madam Terniye tarafından eğitilir. Kendisi gibi zengin, şık giyimli, gösterişçi ve Batılı bir erkek ile izdivaç beklerken karşısına Senai çıkar.

Yamalı Musa Köy hayatının zor olduğunu ve bir kazancı olmadığı için şehir hayatının üstünlüğünü anlatan ve oğluna öğütleyen cahil Yamalı Musa'nın başından iki evlilik geçer. Erken vefatı neticesinde malı mülkü çocukları Senai ve Zeliha arasında pay edilir.

Semih Efendi Memurluktan emekli olan bilgili Semih Efendi oğlu Şinasi'ye tahsilini tamamladıktan sonra köy hayatına atılmanın büyük kazanç ve mutluluk getireceğini öğütler. Oğlu köyde çalışmaya başlayınca ona yardımcı olmak amacıyla özel tohumlar gönderir. Nitekim dedikleri de doğru çıkar. Oğlunun işleri yolunda gidince Semih Efendi de köye yerleşir.

Köse Muhtar ve Köylüler Şinasi'ye hayli yardımcı olan muhtar ve köylüler onun dediklerine uyarak kısa zamanda çok bereketli işler çıkarıp toraktan ve hayvanlarından verim alırlar. Şinasi ahali tarafından sevilir ve korunur.

Abdülcabbar Bey Oğlu Mansur ve kızı Nusret için çalışan Abdülcabbar Bey, hem batılı hem de medrese eğitimi almasını istediği çocuklarını özel olarak eğitir.

Madam Terniye İdealist bir kadın olan lider ruhlu madam Terniye, Nusret'i Batıya özendirme konusunda misyonerlik çalışmaları yürütür. Nitekim başarılı da olur. Senai'yi kendince araştıran madam ailenin tüm işlerine karışan gizemli bir kişiliktir.

Rizet Flemma kahvehanesinde şarkı söyleyen Rizet, kendisine aşık olan Senai'yi kullanarak peşi sıra İtalya'ya kadar onu esir alır. Lakin paralar bitince aralarındaki aşk da biter.

Süleyman Efendi Köye ilk geldiğinde hikâyesini dinledikten sonra Şinasi'ye yardım etmek isteyen biridir. Süleyman Efendi'nin geniş arazilerinden toprak alıp tarım ve hayvancılık yapmaya başlar ve bu sayede Şinasi yapmak istediklerini uygulama imkânı bulur.

ÖYKÜ

Mektepte. Dönemin en önemli mekteplerinden biri olan Mekteb-i Sultani'nin üçüncü senesinde iki arkadaşın yatakhane sohbeti hikâyenin başlangıcını oluşturur. Okul bittikten sonra Şinasi'nin kır âlemine olan düşkünlüğü ve Senai'nin de şehir hayatına dair planları üzerine tartışılır. Her ikisinin tercih ettiği farklı yaşam biçimleri nedenleri ile birlikte verilir. Sonuç olarak Senai'nin bir köy ağası oğlu olarak şehre gidip büyük adam olmak arzusunda olduğu Şinasi'nin ise şehrizade bir babanın oğlu olarak şehirden köye kaçarak üretim yapmak niyetinde olduğu anlaşılır. Hem Senai'nin hem de Şinasi'nin babaları seçtikleri veya yaşamak zorunda kaldıkları hayattan bahtiyar olmadıkları için yönlendirmeleri ile çocuklarının bahtiyar yaşamalarını arzu ederler. Senai ve Şinasi de bahtiyarlığı aramayı kafalarına takarlar.

Senai. Beyoğlu'nda Flamme kahvehanesinin aslında diğer deyişle Meyhane, Tiyatrohane, Mızıkahane ve Kumarhane gibi pek çok eğlenceliği içinde barındıran şöhretlerin mekânıdır. Rizet isimli kendisi çirkin sesi güzel bir kız da Flamme'de çıkan şöhretlerden biridir. Bir gece Flamme'de vakit geçirmeye gelen Senai Beyefendi, Rizet'in kendisine gülümsemesi ile oranın müdavimi olmaya başlar. Senai, kızın odasına kadar yakınlaşarak duygularını dile getirmeye koyulur. Senai Rizet ile ilgilenirken annesi oğluna çıtı pıtı bir gelin bulma niyetindedir. Lakin oğlu kabullenmez. Senai'nin aklında dansı, müziği, Fransızca bilmesiyle tam olarak kibarzade zengin Avrupalı kızlar gibi biri vardır. Senai köylü olmasının asla anılmamasını ister hatta Avrupa'da doğanlara özendiği anlaşılır. Lakin içine girdiği israf ve safahat âleminde bahtiyar olduğunu düşünmez dahası yaşadığı bir ıstırap dünyası ile bağdaştırır.

Şinasi. Osmanlı nazarında Hüdavendigâr vilayet-i Sultanoku sancağında bulunan ovaları, dağları ve en güzel nehirleri ile özel bir yerde bulunan Şinasi, seçtiği hayata adapte olma konusunda büyük başarı gösterir. Süleyman Efendi'nin köyünden bir arazi ile başlar. Tarlalarda uğraşan halkın çalışmasını gayretlendiren Köse Muhtar, kuluçkasız piliç çıkaran, kurak arazilerden verim almayı başaran İstanbullu hakkında övgü dolu sözler sarf eder. Kısa sürede tüm köyün sevgisini kazanır. Şinasi, babasının gönderdiği fazla mahsul veren fasulye tohumunu insanlara anlatarak modern tarımı anlatmaya başlar. Bakla, fasulye, mısır ekerek kendi geçimine katkıda bulunur. Birkaç ay içinde de kazandığı paralarla küçükbaş hayvancılığa başlar ve Şinasi'nin rahatlığı, bahtiyarlığı artar. Babasına durumunu ve mutluluğunu bir mektup ile aktarıırken onun ne kadar haklı olduğu hususunu da dile getirir. Yedi sekiz ay içinde kazandığı paralar bir yana yaşadığı huzur ve mutluluk Şinasi'yi yeterince tatmin eder.

Paris'te Bir Türk. Bir roman olarak dile getirilen "Paris'te Bir Türk" içindeki Nasuh Efendi gibi Senai'de Berrakpınar'dır. Senai 23 yaşında iken babası Musa Ağanın vefatı üzerine Paris'e gider. Babasının mirası ikinci kadından olan bir oğlu, Senai ve kızına taksim olur. Senai babasından kalanları hem daha evvelki borçları için hem de Paris seyahatindeki harcamaları için kullanır. Paris'te 2 -3 sene kaldıktan sonra mükemmel bir avukat olmayı beklerken Paris'in gece hayatını kültürünü tadayım düşüncesiyle borçlar içinde kalır. Kumara dalar ve borçlanır. Peşine haydutları takacak kadar borçlanan Senai, ser sefil bir halde yelkenle İzmir körfezine gitmek isterken kaptan tarafından dövülerek Gediz nehrine bırakılır. Tüm aksilikleri çeken Senai, bahtiyarlığının neyde olduğunu tekrar sorgulamaya başlar. Zor şartlarda validesinin yanına İstanbul'a dönen Senai, hoppalığının acısını iyiden iyiye çekmiş olur.

Terbiye-i Nisvan. Asr-ı celil Hazret-i Abdülhamid-i Gazi eserinde bahsedilen talim ve terbiyenin öneminin anlatılması ile başlanan bölümde kızları için Kuran ve Farsî eğitiminin ne kadar önemli olduğu belirtilir. Has Osmanlı kadını olacak bir kızın okuyup yazma bilmesi dışında dinini, milletini ve edebiyatını bilmesi icap ederdi. Abdülcabbar Bey, Mansur ve Nusret adındaki iki çocuğunun iyi bir eğitim almalarını arzu ettiği için Fransa'dan Madam Terniye'yi getirtmiştir. Babası Abdülcabbar Beyefendi kızının eğitimi için hayli uğraşır kızını her şeyi ile tam bir zevce olarak yetiştirir. Uzun yıllar bu aile içerisinde yaşayan Madam Terniye, Nusret üzerinde zengin ve Avrupalı erkek ile izdivaç zorunluluğu gibi bazı olumsuz etkiler bırakır. Ailesinden piyano dâhil tüm dersleri alan Nusret Hanım, üzerine titrenerek büyütülür. Evlenme arzusu tabi olunca karşısına Senai çıkar ve Senai'nin mektubu ile aile de durumu öğrenir. Tencere kapak misali Nusret Hanım ile aralarındaki ilişki başlamış olur. Avrupa terbiyesi görmüş kibar ve bilgili bir erkek olduğuna inanılan Senai ile izdivaca hazır olan Nusret Hanım, onu gözünde bir prens kadar büyütür. Senai, Avrupa'da bulamadığı mutluluğu İstanbul'da Avrupa eğitimi almış bir kızla evlilikte bulacağını düşünür.

Köy Düşünü. Senai yaşadığı köye uyum sağlar ve kendi kulübesini dahi yaparak 4 odalı bir evde tek başına yaşamaya başlar. Köyde geçirdiği altı sene boyunca pederinden gelen paraları dahi değerlendiren, kata boşa zaman ya da para harcamayan Şinasi, tam bir köylü olduktan sonra bir gün Yamalı Musa'nın hanesine giderek misafir olur ve Senai hakkında sohbet edilir. O akşam orada yatıya kalan Şinasi, sabah gözlerini açınca gördüğü kıza âşık olur. Yamalı Musa'nın ikinci hareminden olan Zeliha ile tanışmış olur. Yamalı Musa vefat ettikten sonra mirası çocukları arasında pay edildikten

sonra müşkül duruma düşen Zeliha ve annesine yardım eden Şinasi, bir köy düğünü ile aşkına kavuşmuş olur. Bir sonbahara denk gelen düğün üç gün süreyle köylü halkı doyurmak suretiyle ziyafet içinde geçer.

Medeniyet Bedavet. Her iki arkadaşın da evliliğine değinen bölümde Senai'nin Abdülcabbar Beye damat olmasından sonra yaşadıklarına değinilir. Abdülcabbar Bey'in vaktinde kendi tarlalarına pamuk ekerek zengin oluşu, ona Senai'nin de Bursa'da ki sözde tarlaları değerlendirip zengin olabileceğini düşündürür. Senai kızla evlenebilmek için uydurduğu hikâye anlaşılmasın diye üvey kardeşi ile evlenip köye yerleşmiş olan Şinasi'ye bir mektup yazar ve gelip birkaç gün misafir olacaklarını haber eder. Şinasi, Abdülcabbar Bey ve ailenin diğer üyelerini karşılamaya gittiğinde basit bir uşak sanılarak küçümsenir. Köse Muhtar adamın damadının sandığı yerlerin Şinasi'nin olduğunu söylemesi üzerine tüm gerçekler açığa çıkar ve Şinasi'den özür dilerler. Senai'nin düzenlediği sahte belgeler, kayınpederinin konağından sattığı mücevherler hapsi açığa çıkınca Senai ortalıktan kaybolur. Şinasi'ye ondan örnek aldığı azim ile İsviçre'ye gidip eğitim hayatını sürdüreceği yönünde bir mektup yazar. Bu uğurda kayınpederinden aldığı yedi bin lirayı kullanacağını da iletir. Mektubu gözyaşları içinde okuyan Şinasi, bir daha Senai'den haber alamaz. Böylece Senai'nin adı kayıplara karışır.

TEMALAR

Batılılaşma Sorunu Genel olarak alafranga düşkün bir tipin yaşadığı bedbahtlık dile getirilirken milli ve yerel olanın mutluluk getirdiği vurgusu dikkat çeker. Sosyal içerikli mesajların yer verildiği Bahtiyarlık romanında köylü olma ve köye dair pek çok ayrıntıya karşı özenme durumu oluşturulur. Batı özentisinin geleneksel ahlaki değerlerden yoksun kalması ve diğer karakterin çok iyi bir okul mezuniyeti sonrasında memur olabilecekken köylü olmayı tercih etmesi ile aydın bir kişiliğin tercihi sonucu kayıpları ve kazançları gösterilir.

KARAKTER ANALİZİ

Şinasi Bey (Uyumlu)

Karakter Romanın başında mektebin üçüncü senesinde 17- 18 yaşlarında olan Şinasi, babası Semih Efendi'nin köylü olmanın bahtiyarlık getireceği yönündeki nasihatlerine uyararak okulu biter bitmez köye hayallerini uygulamaya gider. Buradaki bilgisi, başarısı, gayreti ve azmi köy ahali tarafından da takdir edilir. Hem babasından aldıkları hem kendi kazancı ile altı ay gibi kısa bir süre içinde kazanca geçen Şinasi, köyden maaş almak yerine toprak alır. Köse Muhtar ve köylüler tarafından başarısı övülen ve 6 sene sonra 23 yaşlarına gelen Şinasi, kendisine uygun, Kuran bilen iyi bir kız ile izdivaca hazırlanır. Zeliha ile evlenip köydeki bahtiyarlığını taçlandırır. Şinasi gayet tutkulu, yaptığı işe hevesini ekleyen idealist ve tutumlu bir gençtir. Her şeyin yerli olanına meyil gösteren Şinasi kısa sürede Senai'nin beğenmediği ve istemediği tüm araziye sahip olur. Ahlakı ve kişiliği ile örnek biridir. Mektepten arkadaşı ve evlendiği kızın üvey abisi olan Senai'ye hayallerinin peşinden gitmenin neler getirdiğini kanıtlamış olur.

Aktiviteler Genelde çalışmaktan zevk alan Şinasi Bey, babası ile irtibatta kalmak için sık sık mektuplaşır. Bursa'dan İstanbul'a zaman zaman babasını ziyarete gider. Küçükbaş hayvanlar ile ilgilenmekten ve topraktan hoşlanır. Modern tarım ve hayvancılık üzerine kitaplar okur araştırmalarda bulunur.

ÖRNEK ANILAR

Azimli/Kararlı. Şinasi babasının kendisine anlattığı ve yaşattığı hayat neticesinde daha okulda iken "köylü olmaya" karar verir ve bu kararına sadık kalarak kendini toprağa adar: "Evet! Köye gideceğim, köylü olacağım. Kendimce ettiğim arzuda talih yardım ederse beni mutlaka köyde göreceksiniz."

Çalışkan. Bozok köyüne gittiği andan itibaren çalışmayı elden bırakmayan Şinasi, hem köylüye iş imkânı sağlamış hem de kendine modern tarım yapabileceği alanı sağlamış olur: "Aldığı yer Bozok kasabasına yarım saat mesafede bulunduğu ve mevsim dahi kış olduğu halde Şinasi her sabah arazisine gider her akşam Süleyman Efendi'nin hanesine gelir. Ve "Ah! Yaz gelse de şu dere kenarına kendi bir kulübe yapsam gece gündüz kendi yerceğizimde bulunsam" arzusunu bir türlü yenemezdi."

Saygılı. Hayatına yön verirken kendinden büyük, olgun akılların söylediklerine ve tecrübelerine güvenen Şinasi bu yönünün getirisi ile ihtiyar Süleyman Efendi'nin fidanlarla ilgili öğüdünü yabana atmaz: "Gayretli Şinasi, bu haberi alınca daha ziyade vakit kaybeder mi? Kulübe binasını biraz daha tehir ederek olanca gayretiyle iktiza eden yerlere fidan dikmeye başladı. Her şeyin yabanisinden beşer

onar dikti köy içinden birkaç tane dahi aşılı kiraz ve armut ve elma ve ayva fidanları bulup onları da başkaca garsetti.”

Tutumlu. Kazancını savurmuyarak elinde tutan Şinasi, her işinde doğru hesaplamalar yaparak kısa sürede hayallerindeki yaşama kavuşur ve paralarını harcamak yerine araziye yatırım yapar: “İşte başladığımın tamam altıncı ayında olmak üzere işte mah-ı ağustostayız. Bu müddet zarfında bendenize dört defa biner kuruşluk harçlık gönderdiniz ki İstanbul’da olsaydım bunlar kâmil en harcanmış olacaktı. Buradaysa leffen takdim eylediğim defterimde görüleceği üzere araziyle beraber mübaayatım üç bin beş yüz kuruşa baliğ olmuştur.”

Hesapçı. Arkadaşı Senai’nin köye gelirken yapacağı hileyi evvelden haber almasına rağmen onun kayınpederine durumu açık etmeyen Şinasi, arkadaşının aradığı zenginliğe ve mutlu hayata kavuştuğuna inandığı için yalanına ortak olmayı kabul eder. Ayrıca Yamalı Musa’nın vefatının ardından Zeliha ve annesine kalan miraslar konusunda da gayet bilinçli ve hesapçı yaklaşır, Senai’nin annesinin elinde kalanları da para ile almaya kalkışır: “Yed-i idaresinde hem de pek ucuz alınmış iki bin beş yüz liralık kadar arazi bulunarak Zeliha ve validesinin hisselerini dahi hesaba katınca dört bin liralık toprağa akilane ve mukaddimane kumada eden Şinasi gibi bir kahraman için sekiz yüz lira borç kasaveti çekilecek bir şey midir?”

Duygusal. Seçtiği hayatın neticesinde gördükleri karşısında son derece bahtiyar hisseden Şinasi Efendi kulübesinin adını dahi bahtiyar koyar: “Kümesinde ilk defa olmak üzere iki yumurta bulunduğu gün Şinasi cidden ve hakikaten sevincinden hüngür hüngür ağlamıştır. Bir kimse çıkıp da yumurtaların her birine birer altın verseydi Şinasi için bu sevgili mahsulleri satmak kat’iyen kabil değildi.”

Senai Efendi (Kapalı)

Karakter Roman başladığında 17-18 yaşlarında olan Senai, tam da babasının arzu ettiği gibi Batıya olan tutkusunu ile kazancın ve mutluluğun şehirde olduğuna kanaat getirir. Şehir hayatının üstün olduğunu söyleyen Yamalı Musa’yı dinleyen oğlu Senai, okul biter bitmez soluğu Paris’te alır. Babası vefat ettiği için kalan mirası satıp parasını bu şekilde değerlendireceğini düşünür. Her ne kadar Fransa’ya hukuk eğitimi için gitmiş olsa da eğlence hayatı ve kültürel farklılık onu cezbeder ve Senai borçlandıkça borçlanır. Kumardan ve kadınlara para harcamaktan okul işleri aksar. Annesinden istediği bir miktar para yardımı ile memlekete dönünce iyice kendini mutsuz hisseder. Yaşı 23 olunca da Avrupalı bir kızla zengin bir aileye damat olarak mutlu olacağını düşünür. Bu evliliği Nusret Hanım ile yalanları sayesinde gerçekleştirir. Fakat söylediği yalanların ortaya çıkması ile bedbahtlığı iki katına çıkar ve kayınpederinden yürüttüğü paralar ile İsviçre’ye kaçarak yaşamına devam eder. Genel olarak savurgan, özensiz, alafanga ve eğlenceye düşkün bir karakterdir.

Aktiviteler Okuduğu okula ve baba parasına güvenip kendini geliştirmeyi ihmal eden Senai tam bir mutsuzluk örneğidir. Eğlence düşkündür, kumarbazlık ve hilekârlık hayatında vardır. Fransızca bilir ve mektup yazarak düşüncelerini sevdiklerine iletir.

ÖRNEK ANILAR

Alafanga. Avrupalı yaşama duyduğu özenme duygusu ile kendini yetiştirmek isteyen Senai, Batılı gibi eğitilmek, giyinmek ve yaşamak için çaba sarf eder. Eğlence hayatına kendini kaptırır ve şarkıcı bir kadının peşinden gider: “İşte bu kafada olan Senai eğlence cihetince dahi alafangayı tercih ederek Flamme’in en başlı müdavimlerinden ve Rizet’in en büyük ahbablarından olmuştu.”

Özenti. Milli duyguları adeta körelmiş olan Senai, içinde bulunduğu devletin koşullarını beğenmez. Bir an evvel Avrupa’ya giderek yaşamaya başlamayı hayal eder: “Senai Osmanlıların yemekçe içmekçe yatıp kalkmakça usullerinden hiçbirisini beğenmeyip hatta devair-i hükümetin usul-i idaresini dahi beğenmediğinden böyle barbarcasına bir usule tebaiyetten kendi alafanga hevasatına tebaiyeti tercih eylemiş ve yalnız Hariciye nezaretine mensubiyeti ilerde sefirliğe kadar yol açacağı münasebetiyle mümkün mertebe alafangaya karib görerek gönlü o daireye epeyce meyletmekte bulunmuştu.”

Mirasyedi. Musa Ağanın vefatı üzerine mal varlığı evlatları ve eşleri arasında pay edilir. Kendisine kalan parayı boşa harcamak konusunda hiç düşünmez ve paralar geldiği gibi zevk sefaya gider: “O zamana kadar Senai şuna buna ba-sened beş altı bin lira borçlanmış olduğundan gerek bunların tasviyesi gerek bir Paris seyahatının masrafı için nakte muhtaç olup eldeki nukut ise bu miktara varamadığından emlak ve akardan hiç olmazsa bazılarının hisselerini satmaya kalkıştıktan zavallı validesi ağlayıp sızlayarak oğlunu irşada çalışmışsa da Türk olmasından dolayı validesini de pek beğenmeyen Senai’yi irşat kabil olur mu?”

Savurgan. Bir birikim için adım atmak yerine baba parası yemeyi tercih eder. Rizet'e yaklaşmak için pahalı bir broş alır ve parası olmamasına rağmen eğitim için gittiği Paris'te eğlenceyi arzular: "Bu himmete başlamazdan evvel bir parça Paris'i görmesi ve Paris eğlenceleriyle birazcık eğlenmesi çok mu görülür?"

Mutsuz. Avrupa'da beş parasız kalıp haydutlarca kovalandıktan sonra gerçek mutluluğu orada bulamayacağını anlayan Senai, İstanbul'da terbiyeli ve zengin aile kızlarını araştırmaya koyulur: "Hoppa çocuk müteahhiri olduğu Avrupa'nın tadını tadarak pek fena bir halde İstanbul'a geldiği zaman şu dünyaca bahtiyarlık denilen şeyi Avrupa'da bulamaması üzerine bari İstanbul'da bulmaya mecburiyet hissetmiş ve en büyük kibardan bed' ile terbiyeli kızları araştırıp tahkik etmeye başlar."

Hilekâr. Evleneceği Nusret Hanım'ın ailesine kendisini kabul ettirebilmek için malı mülkü olduğu söyleyen Senai, düğün sonrası mutlaka arazilerini görmek isteyen kayınpederine ve ailesine arkadaşı Şinasi yardımıyla yalan söyleme teşebbüsünde bulunur: "Nihayet Bursa'daki araziye ziyarete karar verildi. Senai Şinasi Efendiye gayet biraderane bir mektup yazıp milyonlara malik bir adama damat olduğundan ve artık dünya ve mâfihayı anlayıp akıl ve hikmete katiyen Tefvik -i harekete başladığından bahisle kayınpederi Mısır'da malik olduğu arazi-i külliyyesini satarak Hüdavendigar veyahut Konya taraflarında gayet vasi arazi ve emlak alacağını ve bu maksatla o taraflara seyahate geleceğini bildirdi."

CİNLİ HAN

KİŞİLER

Gregoire Salpetre Fransa'nın bir köyünde yaşayan Salpetre, yaşı gereği askere gönderilir. Âşık olduğu kıza bir şekilde kalbini açar ve karşılık alır. Bu bağlamda duygusal ve hassas bir erkektir. Sevdiğini iyi yaşatmak için yükselmeyi kafasına koyar ve büyük derecelere askerliğini bitirir. Babası ölen Salpetre, döndüğünde kendisini terk etmiş olduğu söylenen Josephine'nin kaçtığına inanmaz ve azimli yapısı ile onu aramaya koyulur. Cinli Han'da karşılaştığı cinlere karşı alaycı ve korkusuz bir tavırla yaklaşır. Kararlı duruşu ve güçlü yapısı gereği sevdiği kıızı bulur ve mutlu olmayı başarır.

Monsieur Jean De Laroche Asilzade bir ailenin ferdi olan De Laroche, namını çok duyduğu Josephine'ye âşık olur. Köye gelip kendisi ile evlenmek istediğini söyler fakat reddedilmeyi kendisine yediremez. Kıskançlığı ve kibirli yapısı birleşince hain planlarını gerçekleştirerek Josephine'yi kaçıtır. Yardım için akrabası papazı bile kullanır, onu öldürmekle tehdit eder. Gaddar ve hırslı bir karakterdir. Lakin tüm çabaları beyhude olur.

Josephine Henüz 18 yaşındaki Josephine, sevdiği adamı askere yolladıktan sonra hem küçük ailesini hem de sevgilisini daha iyi şartlarda yaşatmak için çok çalışmaya karar verir. Bahçe işleri, ahır işleri ve dikiş işleri ile bir arada ilgilenerken kısa zamanda istediği başarıya ulaşır. Azimli ve çalışkan bir kızdır. Kendisi sadakatini hiçbir şeye değişmez. De Laroche'nin hain planına dâhil olarak Cinli Han'a bırakılmak üzere olsa da ona kendini teslim etmez. Kendisine Salpetre'nin askerde evlendiği ya da öldüğü yalanları söylene de inanmaz, sadık ve korkusuzdur.

Papa Brasill Köydeki kilisede çalışan papaz, her ne kadar Jean'ı yanıltan çevirmeye çalışsa da sonunda canı kıymetli olmuş ve adamın dediklerini yapmaya mecbur hissetmiş korkak ve dini kullana biridir.

ÖYKÜ

Salpatre ve Josephine Aşkının Tanıtılması. Fransa'da askere gitmeye hazırlanan Salpetre ve askerde olduğu üç yıllık süreçte onu beklemek zorunda kalan Josephine arasındaki aşk anlatılır. İhtiyar annesi ve kız kardeşinin geçimi ve sevdiği uğruna zengin olmaya karar veren Josephine, ahırda hayvancılık işi ile uğraşmak için hem sebzeçilik hem de dikiş işleri ile para kazanmaya başlar. Hatta sevgilisinden gelen mektupları okuyabilmek için okuma yazma öğrenmeye de başlar. Kısa bir süre sonra bir inek ve on dört keçi ile koca bir ahır sahibi olan Josephine'nin gayreti herkes tarafından takdir edilir.

Josephine'in Kaçırılması. Namı asilzadelerden Monsieur De Laroche'ye kadar gider ve sadece duydukları ile bile Josephine'e âşık olur. Kızın evine giderek gönlünü açan Monsieur De Laroche, Josephine'nin gönlünde başka biri olduğunu öğrenir ve çok kıskanır. Monsieur De Laroche, köydeki akrabası Papa Brasill'i ölümle tehdit ederek kıızı kaçırmak için kurduğu entrikalara yardım etmesini ister. Kızı kendisine dikiş dikmek için kiliseye çağırıp papaz, morfinle uyuşturarak Josephine'yi De

Laroche'ye teslim eder. Bu sürede çavuşluğa hatta Napolyon tarafından memurluğa kadar yükselen Salpetre, terhis olur ve köye döner.

Salpetre'nin Josephine'yi Bulması. Duydukları karşısında şok olan Salpetre, onun kendi kaçtığına inanmaz ve bu gizemin peşine düşer. Yağmurlu bir akşam civarda atı üzerinde sevdiğine dair bir iz ararken şiddetli yağmurdan ötürü "Cinli Han" olarak bilinen kimsenin girmeye cesaret edemediği eski bir binaya sığıılır. Geceyi bu korkunç özellikleri olan binada geçiren çavuş Salpetre, cinlerin kendisine görünmesine gelip gitmesine büyük cesaret gösterir ve onları korkutur. Bu durumdan etkilenen cinler, Salpetre'ye binada kendilerinden ve bir kadından başkasının olmadığını söylerler. Bu kadını görmek isteyen Salpetre, birkaç kat aşağıda büyük bir odada Josephine'yi görür. Mutluluklarını e birbirine olan güvenlerini sekiz gün orada alarak tamamlayan çift atlara binerek köylerine dönerler. Onlar mutlu olur ve cesaretleri yüzünden Cinli Han'ın tılsımı bozulur.

TEMALAR

Kadın Genel olarak "kadın" teması etrafında şekillenen Cinli Han romanında iyi, güçlü, olumlu kadının cesareti, olağanüstülüklerle verdiği normal tepkilerle ve erkek kadar sosyal hayata adapte olmaya çalışması ile verilmiştir. Hem sevdiğine olan sadakati hem de azmi ile kendini öne çıkaran kadın karakter, toplumsal söylemlere ve inanışlara rağmen beklemeyi ve aşkına sahip çıkmayı tercih eder. Kadın; gerekirse çalışır, okur, başarılıdır ve bir erkek kadar cesurdur.

Din Cinli Han isimli romanın diğer bir teması da "din" ve dini alet eden bir takım hurafelerle ilgilidir. Bir kilise papazının gerekirse çıkarlarına göre yalan söyleyebileceği vurgulanır. Dahası cin ve peri gibi gerçek hayatta karşılaşılması mümkün olmayan doğüstü varlıklara inanmanın boş olduğu, dini duyguların korkutucu imgelerle donatıldığı fakat insan cesaretinin bunu nasıl kırdığı ve alaya alabildiği verilir.

Gregoire Salpetre (Açık)

Karakter Fransa'nın bir köyünde yaşayan Salpetre, yaşı gereği askere gönderilir. Âşık olduğu kıza bir şekilde kalbini açar ve karşılık alır. Bu bağlamda duygusal ve hassas bir erkektir. Sevdiğini iyi yaşatmak için yükselmeyi kafasına koyar ve büyük derecelere askerliğini bitirir. Babası ölen Salpetre, döndüğünde kendisini terk etmiş olduğu söylenen Josephine'nin kaçtığına inanmaz ve azimli yapısı ile onu aramaya koyulur. Cinli Han'da karşılaştığı cinlere karşı alaycı ve korkusuz bir tavırla yaklaşır. Kararlı duruşu ve güçlü yapısı gereği sevdiği kıza bulur ve mutlu olmayı başarır.

Aktiviteler Napolyon askeri ve memuru olduktan sonra çavuş rütbesi ile terhis olan Salpetre, askerde iken sevdiğine pek çok mektup yazar. At biner ve kiliseye gider.

ÖRNEK ANILAR

Duygusal Askere gitmeden önce sevdiği kıza açılan Salpetre, kızın kendisini bekleyecek olmasına son derece duygulanır ve mutlu olur : "Teşekkür ederim Josephine! Seni bu akşam görmek isteyişim yalnız bu sözü almak içindi. Zira aramızda henüz böyle bir söz alıp verilmemişti."

Çalışkan Askerlik sürecini gerektiği şekilde eğitim ve iş öğrenmekle geçireceğini belirten Salpetre, Josephine'ye layık olmak için her gün yeni bir şeyler öğrenmeye gayret eder: "Askerlik insanı insan edecek bir mekteptir!" diyor ve "Josephine'im sana daha terbiyeli bir arkadaş olmak için işte çalışıp okumak ve yazmak bile tahsil ediyorum" diye tafahür eyliyordu."

Hassas Duygularını dışa vurma konusunda açık olan Salpetre, sevdiğinin olmayışına, babasının ölümüne hayli üzüldür ve büyük bir endişe içine düşer: "Zavallı Salpetre köyüne girdi ama adeta bir sarhoş gibi kendisini ayaklar üzerinde tutamayacak bir hale girdi. Bütün köylü "Hoş geldin!" diye kendisine tebrik-i avdet eyledikleri halde cihet cihet taziyete muhtaç olan zavallı adamcağızın gözlerindeki yaşları görek onlar dahi mütebessim tavırlarını müteessif tavırlara tahvil ederlerdi."

Mücadeleci Josephine'nin onu bıraktığına inanmaz ve işin aslını öğrenmek üzere yollara düşmeye karar verir: "-Bu işin içinde mutlaka bir sır var. Josephine mutlaka bir dama düşürüldü. Bütün ömrümü bu sırrın haline sarf edeceğim. Elbette işi meydana çıkaracağım."

Alaycı/Cesur Yağmurdan kaçarken girdiği ıssız handa yaşadığı olağanüstü detaylar Salpetre'yi korkutmaz aksine cinlere karşı alaycı bir tutuma iter. Dolayısı ile etkilenen cinler Salpetre'den korkarlar: "-Cin efendiler! Siz bir misafire böyle mi ikram edersiniz? Musahabete gelecek idiyeniz akşamdan neredeydiniz? Bense şimdi soyunmuş dökünmüş yatağa çekilmiş olduğumdan ziyaret

kabul edecek halde değilim! Bir aralık ses seda kesildi. İhtimal ki Salpatre'in kendilerinden korkmadığını görünce cinler Salpatre'den korktular. Hakikaten ses seda kesilerek Salpatre dahi rahata varmıştı. Ama gözlerine bir türlü uyku girmiyordu. Zira cesaret ne derecelerde olursa olsun bu misillü ahvalde merak dahi insanın uykusunu dağıtmaya kâfidir."

Güçlü Kendine güvenen güçlü Salpatre, cinlerin uyarısına rağmen kötü adam De Laroche'den korkmadığını ve onu ortadan kaldıracak gücün kendisinde olduğunu söyler: "-Öyle bir sürü köpekten baret olan bir kumpanyadan benim için ne ihtiraz olabilir? Habislerin cümlesini darağacına veyahut giyotin makinasına göndermek benim elimde olduktan sonra..."

Jean De Laroche (Uyumsuz)

Karakter Asilzade bir ailenin ferdi olan De Laroche, namını çok duyduğu Josephine'ye aşık olur. Köye gelip kendisi ile evlenmek istediğini söyler fakat reddedilmeyi kendisine yediremez. Kıskançlığı ve kibirli yapısı birleşince hain planlarını gerçekleştirerek Josephine'yi kaçıır. Yardım için akrabası papazı bile kullanır, onu öldürmekle tehdit eder. Gaddar ve hırslı bir karakterdir. Lakin tüm çabaları beyhude olur.

Aktiviteler Haydutlarla iş birliği halinde olan Laroche, aklına eseni yapmak isteyen zorba biridir. Şarap içer, at biner, adam öldürmekten çekinmez.

ÖRNEK ANILAR

Kibirli Josephine'nin kendisini reddetmesini gururuna yediremeyen Laroche, elde ettiği her şey gibi kızı da kafasına koyar ve düşüncelerini açıkça belirtir: "-Matmazel! Telaş etmeyiniz! Ben size erkekliğim ile o kadar edibane söz söylediğim halde siz kadınlığınızla böyle mi mukabele etmelisiniz? Fransa zadeganından Monsieur De Laroche'u hangi köylü ne suretle tart edebilirmiş? Beni istemezseniz başka şeydir. Fakat öyle dilenci tart eder gibi tart edemezsiniz."

Hırslı/İnatçı Josephine kabul etmediği halde papaza giderek destek isteyen Laroche, ondan da onay alamayınca çareyi zorbalıkta bulur. İnadı gereği ölümlle tehdit ederek papazı ikna eder: "-Bu kız benim işime gelmezse ondan başka hiçbir kimse de benim işime gelmez. Ben halde bulunan bir adam için olsa olsa ancak Josephine gibi kadın zevce olabilir. Öyle bir gördüğü şeyi bin ilavesiyle cihana ilan edecek kadar zevzekler benim gibi bir adama senin gibi bir adama karı mı olabilirler? Dua et ki sen papazsın da karı almaya mezun dahi değilsin."

Gaddar Dediklerini yapmayan insanları öldürmekten çekinmeyen gaddar ve kötü kalpli bir karakterdir: "-Eğer gerçekten çıldırmışsam benden daha ziyade korkmalı değil misin? Düşün bir kere düşün Papa Brasill benim kestiğim boğazlara nispetle senin gerdancağının ne kadar ince kalır! Benim deldiğim sinelere nispetle senin sinen ne kadar zayıf ve acizdir!"

Josephine (Açık)

Karakter Henüz 18 yaşındaki Josephine, sevdiği adamı askere yolladıktan sonra hem küçük ailesini hem de sevgilisini daha iyi şartlarda yaşatmak için çok çalışmaya karar verir. Bahçe işleri, ahır işleri ve dikiş işleri ile bir arada ilgilenerek kısa zamanda istediği başarıya ulaşır. Azimli ve çalışkan bir kızdır. Kendisi sadakatini hiçbir şeye değişmez. De Laroche'nin hain planına dâhil olarak Cinli Han'a bırakılmak üzere olsa da ona kendini teslim etmez. Kendisine Salpatre'nin askerde evlendiği ya da öldüğü yalanları söylense de inanmaz, sadık ve korkusuzdur.

Aktiviteler Sevgilisinin mektuplarını kendisi okuyup yazmak için okuma yazma öğrenir. Para kazanmak için kıyafetler diker ve bahçede sebze yetiştirir.

ÖRNEK ANILAR

Hamarat Hedefleri ve sevdikleri uğruna ne kadar yorulsa da uğraşan Josephine, zengin olmak uğruna gece gündüz çalışmayı kafasına koyan hamarat bir kızdır, elinden her iş gelir: "Josephine mahsul idrakine yevmiyeyle gider çorap yamar terzilik eder hangi iş zuhur ederse görür ekmeğini taştan çıkarır ve hamarat bir kız olduğundan o zamana kadar kazancıyla sair analı babalı halli vakitli kızlardan daha güzel giyinip kuşanmakta ve daha rahat yaşamaktayken bu defa bir de zengin olmak azmine düşmüştü."

İleri Görüşlü/Azimli Okuma yazma bilmemeyi sorun etmek yerine sevdiğine yetişmek layık olmak için büyük gayretle öğrenmeye başlar: “Josephine okuyup yazıyormuş. Kim bilir ne kadar büyük bir kadın olacak. Monsieur Salpatre dahi askerde okumak yazmak öğrenmiş. Yarın bir miralay Salpatre olur da Josephine dahi Madame La Colonelle olursa görürsünüz!” diye kahkahaları ayyuka çıkarırlardı.”

Düşünceli Salpatre'yi daha mutlu görme arzusu içinde olan Josephine, başarılarından ona söz etmez ve gelince görüp şaşırmasını ister: “Josephine bir inekle on dört re's keçiye tedarik etmiş ve artık ahır sahibi dahi olmuşsa da buralarını aşıkına asla yazmıyordu. Geldiği zaman birden bire görürse memnun olacağını düşünerek asıl lezzeti dahi o memnuniyete tehir eyliyordu.”

Açık sözlü/Cesur Kendisine söylenen türlü şeylere rağmen kalbinde bir başkası olduğu korkusuzca dile getirir: “-Efendim! Gönlünüzü kabul edememekte mazurum. Zira gönlümde başkasının sevdası vardır.”

Sadık Tek başına kapatıldığı yerde sessizce bulunmayı bekleyen Josephine, kendisine doğru söylemek için cin kılığında değiştiğini söyleyen Salpatre'ye dahi hala onu nasıl sevdiğini söyler: “Hiç şüphe etmeyiniz ki gönlüm hala Gregoire Salpatre'tedir. Bunu Monsieur De Laroche kıyafetinde bulunduğunuz zaman dahi size daima söylemez miydim?”

OBUR

KİŞİLER

Fil (Obur) Tahsin Hikayenin asıl kahramanı olan Obur Tahsin, her yerde sadece yemek düşünüyü olmağından obur namıyla anılır. Kendisi fakir olduğu için zengin davetlerinden davetlerine koşturan Tahsin, pisboğazlığı yüzünden alay konusu olur. Bir gün aç bırakılmak suretiyle eğlence konusu olan Tahsin'in acınacak hali açlığın hiddetli yanı ile birlikte verilir. Aç kaldığı Neşati'nin hanesinde çirkinler çirkinini yaşlı Çeşm-i Cellat'a dahi iltifatlar eden Tahsin, karnını doyurmuş olur. Böylece kendisine yapılan çirkin şakanın sonu da gelmiş olur. Zira ramazan ayında misafir davet edildiği evde açlıktan düştüğü durum içler acısı bir halde anlatılır. Tahsin, geceyi orda geçirmek zorunda kalsa da sabahtan hanesinin yolunu tutar.

Neşati Zengin bir adam olmakla beraber geniş bir çevresi olan Neşati, sürekli oburluk eden Tahsin için bir şaka planlar ve sonunda yaptığı şakası kendine döner. Her ne kadar dalga geçmek istediye de az kaldı namusuna zeval gelecektir.

Çeşm-i Cellad Neşati'nin evinde kalfa olan Çeşm-i Cellat, kendisine iltifatlar eden Tahsin'e aşık olur ve o ne derse yapar. Efendisi için hazırladığı sabah kahvaltısını dahi gecedan Fil Tahsin'e getirir. Yakalanınca da efendisi tarafından tartaklanır, ayıplanır. Yine de Tahsin'i doyurabildiği için pişman olmaz.

Şekerzade, Hekimbaşı Devai Efendi, Mehmed Ağa, Anber Molla Neşati'nin evinde ramazan daveti maksatlı bulunup aç olan Tahsin'e yemeklerden bahsederek daha fazla acıkmasını sağlayan adamlardır. Neşati'nin evinde en son gördükleri olayda Tahsin'den ziyade Neşati'ye gülerler.

ÖYKÜ

Fil Tahsin'in Çeşm-i Cellat ile Arasındaki Münasebet. Validesi, iki kız kardeşi ve erkek kardeşi ile birlikte yaşayan Fil Tahsin, zenginlerin yemeklerine muhtaç fakir bir aileye sahiptir. Fil Tahsin, Neşati'nin konağında kalfalık eden Çeşm-i Cellat'a iltifatlar eder. Böylece karnı hiçbir zaman boş kalmaz. Aralarındaki muhabbet arttıkça çevreden de alay konusu olurlar. Zira Çeşm-i Cellad çirkinliği ile nam salmış kırklı yaşlarda bir kadındır. Neşati Efendinin konağından hazırladığı şeyleri bohça ederek bir aşk notuyla obur Tahsin'e gönderir. Lakin Tahsin, not ve bohça yerine tepsisi tepsisi güllaç görmeyen bile daha makbul olacağını iletir.

Fil Tahsin İçin Hazırlanan Muziplik. Her fırsatta Neşati'nin konağında yemek yiyen Tahsin için ettiği bir kaba şaka dolayısıyla muziplik planlanır. Her yemek davetine katılan ve nerede yemekli bir şey görse atlayan Tahsin, Neşati Efendi tarafından konakta yemeğe davet edilir. Davette türlü türlü yemeklerden bahsedilir. Zaten karnı aç olan Tahsin akşam yemeğinde hayal ettiği menülerle daha bir şereflenir. İbrik ve leğen seslerini de duyunca yemek geliyor diye sevinerek ayağa fırlar. Lakin gelen adamların abdest alması için yapılan bir hazırlıktı. Açlıktan başka bir şey düşünemeyen Tahsin ile namaz kılıp kılmayacağı sual edilirken, Tahsin neredeyse açlıktan bayılacaktır. Herkes namaza giderken Tahsin usulca yerine dönüp bekler.

Fil Tahsin'in Açlıkla Sınanması. Fil Tahsin 33 rekât yatsı ve teravih namazlarının kaç dakika süreceğini hesaplarken aklından yine yemekler geçer. O kadar çok yemek tariflerinden tatlarından konuşulmuştur ki bir ara Tahsin ağzını şapırdatarak yer gibi hülyalara dahi dalar. Bir süre sonra odaya gelen Mehmet Ağa'ya neden kendisine yemek gelmediğini sorarken az evvel işkembe ile irmik helvasını geleceğini düşündüğünü anlatır. Mehmet Ağa ise diğer beylerin ve kendisinin çoktan yemek yediğini, Tahsin'in ortama sohbet amaçlı çağrıldığını anlatır. Çok şaşırır gibi yapan adam neden yemek istemediğini sorarken Tahsin misafir kişinin ekmek isterim diye nasıl bağırabileceğini adaba aykırı olacağını söyler. Mehmet Ağa her ne kadar sabahı beklerse yemek geleceğini söylese de Tahsin'in karın gurultusunun bekleyecek takati yoktur. Aşırı sinirli ve aç olan Tahsin, umudunu kaybedince yarı baygın halde uyuyakalır. Odaya giren Kalfa Çeşm-i Cellat, Tahsin'i o halde görünce dayanamaz yardıma koşar. Ölüyorum filan deyince Çeşm-i Cellat kendi aşkından olduğunu zannederek adama sarılır. Tahsin de aç kaldığını kadına deyince Çeşm-i Cellat kendine aşkını itiraf eden beye yemek bulmaya gider. Hiçbir şeye hali olmayan obur Tahsin o giderken yine bayılıp kaldı.

Neşati Efendi ve Fil Tahsin'in Konuşması. Odaya Çeşm-i Cellat'ın girmesini beklerken karşısında Neşati Efendiyi gören Tahsin şaşırır. Rüyasında taam ettiğini söyleyen Tahsin, açlıktan düşünemez bir hale gelir. Neşati Efendi taamsız geldiği gerekçesiyle Tahsin'i kabahatli çıkarmaya çalışırken Obur Tahsin de olayı anlayarak açlığından kurtulma çarelerini düşünür idi.

Neşati Efendi'nin Eğlencesinin Ortaya Çıkışı. Çeşm-i Cellat elinde bir tepsi gece yarısı şangır şungur adamın odasına girince odada ilk efendisini görür. Görmesiyle tepsiyi yere düşürmesi bir olur. Kendi haremının elin adamlarına görünmesine, muhabbeti ilerletip yemek getirmesine çıldıran Neşati Efendi kadını döverken Tahsin yere düşen yemeklerin üzerine atlayarak ağzına yemek koymaya başlar. Tahsin yemek yerken onun sadece boğazı için yaşadığını homurdanan Neşati Efendi onu da dövmeye başlar. Nitekim odaya Mehmet Ağa girer ve herkes sakinleşir olaylar çözülür ve bir eğlenceden neler ortaya çıktığına şahit olunur. Zemheri ayın soğuk gecesinde obur Tahsin dışarı atılamayacağı için geceyi orda geçirir. Sabah ise erkenden gider. Obur Tahsin de Çeşm-i Cellat da edepsiz değillerdir aksine ikisi de zararsız dalkavuklar olarak görülür. Farklı şeyler yaşansa idi Neşati Efendi saygınlığına zeval geldi diye helak oluverir idi. Ertesi gün hatır için Hekimbaşı Devai Efendi, Anber Molla ve Şekerzade Tahsin'in hanesine gönderilir ise de hatırdan değil meraktandır. Eğlence denilen şey dahi akıl ve hikmetin sınırları dışında olur ise sonu böyle müthiş olmaz.

TEMALAR

Şaka ve Eğlencenin Adabı İstanbul'un zengin kişilerinden olan Neşati isimli zatın eğlence ve şaka atmosferi içinde, iştahını bir türlü durduramayan Tahsin ile dalga geçmek üzere planladığı şakanın sonunda kendine dönmesi "meddahvâri" bir anlatım tekniği ile verilir. Eğlence denilen şeyin dahi akıl ve hikmet çerçevesinde olması gerektiğine inanan yazar, hem yemek konusunda oburluk eden adamı hem de onunla dalga geçen adamı insanlara alay konusu ederek cezalandırır.

BİR TÖVBEKÂR

KİŞİLER

Feda Efendi 23-24 yaşlarında tahsili olmayan Feda Efendi, baba parası yiyen bir mirasyedir. Belli bir işi olmadığı için zenginliğinin tadını çıkarır. Cemiyet içinde hayli dikkat çeken ve tüm kadınların ilgisini çeken Feda Efendi, Talat Hanım'ın dikkatini çekemediği için gurur yapar. Kadınları zevk vasıtası olarak gören Feda Efendi, evli olmasına rağmen Talat Hanım'ın kendisi ile olmasını ister. Bu tavrı ile son derece cüretkâr olsa da hikâyenin sonunda düştüğü durum son derece gülünçtür. Nitekim korkar ve bir daha hiçbir bayana böylesine kibirli ve egolu bir şekilde yaklaşamaz.

Murtaza Bey Talat Hanım'ın eşi olan Murtaza Bey, olgun ve ahlaklı bir eştir. Orta halli durumu, evine bağlılığı, eşine saygısı ve ağırbaşlılığı ile dikkat çeker. Ne zamandır beklediği tilkiyi kahramanca öldürür.

Suad Efendi Feda Efendinin kendisine benzeyen arkadaşıdır. Feda Efendi, Talat Hanım ile ilgili düşüncelerini de Suad Efendi'ye anlatır.

Talat Hanım Mahmut Efendi'nin kızı olan Talat Hanım, Murtaza Beyin zevcesidir. Dikkat çekici mağrur bir güzelliği olması ve ağırbaşlılığı nedeniyle Feda Efendi'yi etkiler. Peşini bir türlü bırakmayan adamın türlü ısrarlarına rağmen namusunu ve iffetini koruma konusunda canı pahasına kararlıdır. Ölümle tehdit edilmesine rağmen bütün teklifleri reddeder. Endişeli oluşu tamamen kocasının Feda Efendinin zorla odasına gelmesi durumunu yanlış anlayacak olmasından kaynaklanır. Fakat tam da

niyetleri doğrultusunda temiz kalbinin dilediği gibi olur ve kocasının hiçbir şeyden haberi olmadan olay çözümlenir.

ÖYKÜ

Feda Efendinin Tanıtılması. Feda Efendi'nin kişilik özellikleri tanıtılır ve bu âlemde neden çalışmak zorunda olmadığı hakkında malumat verilir. Tüm kızların peşinden koşarcasına takip ettiği Feda Efendi dolayısıyla izdivacı pek düşünmediği üzerinde durulur.

Feda'nın Suad ile Hasbıhali. İki arkadaş vapurla gezintiye çıkarken Feda arkadaşına bir kadına âşık olduğunu açıklar. Bu duruma kahkalarla yanıt veren arkadaş gelip geçici bir heves olduğunu düşünür. Hal böyle olunca Feda da durumunu izah eder ve kadınla yaşadıklarını Suad'a anlatır. Meğerse yalısının önünde arabada denk geldiği kadın buna erkeğin aşüftesi demek isteyince Feda ilk defa bir kadına mağlup olacağını anlamış ve âşık olmuştur.

Talat Hanım'ın Evli Olması. Feda Efendinin gönül verdiği kadın olan Talat Hanım, Mahmut Efendinin kızı ve Murtaza Beyin de karısıdır. Güzelliği ve zekâsı ile Feda Efendiyi cezbeden ve çıldırmasıya bir sevdaya düşüren Talat Hanım, kocası ile görücü usulü ile evlenmiştir. Lakin aralarındaki samimiyet ve mutluluk öylesine bir muhabbet yaratır ki birbirlerini kıskanmayacak ölçüde severler ve sebat ederler. İşte Feda Efendi böylesine bir imkânsız bir aşka düşmüş olup kızıdan red cevabı aldıça olay gurura dönüşerek farklı bir hal almış olur.

Feda Efendi'nin Talat Hanım'ı Elde Etme Planları. Feda Efendi ısrarla kendini reddeden Talat Hanım'a olan duyguları artıkça artar. Olanca kuvvet ve gücüyle her yerden Talat Hanım'ın karşısına çıkmaya başlayan Feda Efendi, arsız ve cüretkâr tavırları ile kadının da nefretine nail olmayı başarır. Hatta eşi elini kana bulamasın diye ona durumu izah etmekten çekinen Talat Hanım için aslında kendinden hoşlandığı için böyle naz yaptığını yayan Feda Efendi, sonunda böylesine gizemli bir kadının eşi ile tanışmak ister. Tanışıp arkadaş olunca adamın ne kadar ağırbaşlı ve iyi biri olduğuna kanaat getirir. Lakin adamın evinden iş amaçlı çıktığı bir vakti öğrenip gizlice Talat Hanım'ın evine girmeye karar veren Feda Efendi, dürbünle adamın kapısını gözler. Uşakların dahi Murtaza ile haneden çıktığını görünce artık evde kimselerin olmadığına kanaat getirerek hesaplarını uygulamaya koyulur.

Feda Efendi ve Talat Hanımın Sohbeti. Feda Efendi evin diğer odalarında bulunan cariye ve valide hanımları geçerek Talat Hanım'ın uzandığı odaya gelir. Kanepesinde uzanmış kitap okuyan Talat Hanım, Feda Efendiye daha da çekici görünür. Gizlice yaklaşıp susmasını bağırmasını tembihler ve hislerini anlatır. Talat Hanım'ın bir türlü kendisini beğenmeyen yanını sorgulamak için ondan dul kalsa yine de sevip sevmeyeceğini öğrenmek ister. Kocasını öldürebileceğinden çekinen kadıncağız "Akilane söyleşelim" diyerek onunla sohbeta razı gelir, hiç münasebeti ve gereği bile yokken mecbur kalarak ölümün uzak olmasını temenni eder.

Biçare Talat'ın Dehşeti. Talat, korkuyla mecburen Feda Efendi'nin dediklerini yapmaya mecbur olur. Kocasının aşkına fedakâr olan bir kadın için bu durumlara düşmek ona ne derece acı verse de karşısına Cellat ustası gibi dikilen Feda Efendi ile sohbeta mecbur olur. Bir kez olsun kendisine neden bakmadığını neden ilgi göstermediğini merak eden Feda Efendi, her ne kadar ölümle tehdit etse de ölmeyi göze alır. Talat Hanım kocasının da elini kana bulamasından kendisinin de bu durumlara düşmesinden tehlike içinde olduğunu bilir. Gece geç bir saatte eşinin ve uşaklarının geldiğini görünce ikisi bir dehşete düşer.

Tiyatro Oyunlarındaki "Kodens" Sonu. Yazar tiyatro oyunlarındaki kodens gibi bir son görür. Zira Talat Hanım heyecandan bayılmak derecesinde odasındaki adamı nereye saklayacağını düşünürken dışarıdan gelen sesler evin içinde yankılanır. Kocası eve geldiği için hemen karşısına gelen Talat Hanım ya kocasının ya yuvasının yoktan yere helak olacağı endişesiyle düşünürken yüklükten sesler duyulur. Eşi gidip silahını ister ve tam yukarı çıkıp silahı ateşlemişken kadıncağız bayılır. Kocası ne zamandır peşine düştüğü tilkiyi sonunda bulup haklamıştır.

Hatime. Feda Efendi kendisinden beklenen cesareti gösterememiş ve kaçmayı yeğlemiştir. Kadıncağız eli ayağı tutuşmuş görünce derhal kendini bahçeye atarak sokak kapısından kaçmayı başarabilmiştir. Bu tehlikeli oyundan yakayı kurtaran Feda Efendi, bir daha değil Talat'a bir daha hiçbir kadına yanaşmadı. Feda Efendi lafla uslanmadı fakat silah seslerinden aldığı heyecan ve korku ile tüm ömrüne yetecek feyzi almış olur.

TEMALAR

Evlilik ve Kadın “Bir Tövbekâr” isimli öyküde Talat Hanım ile kişilik bulan “kadın” teması, evli kadınların iffetini ve namusunu nasıl muhafaza ettiği üzerinde durur. Fedâ Efendi zengin ve çapkın bir adam olmasına rağmen kendi halinde bir adam olan Murtaza Efendi kadar değerli olmayı başaramaz. Evlenmeden evvel herkesle gönlünce eğlenebilen Fedâ Efendi, evli bir hanımı elde etme konusunda başarısız olunca çok büyük ders alarak kadınlara olan bakış açısını değiştirir.

ÇİNGENE

KİŞİLER

Şems Hikmet Bey 22 yaşındaki Şems Hikmet Bey, ela gözlü yakışıklı bir delikanlıdır. Mısır tüccarlarından rahmetli Nimetullah Efendi'nin oğludur. İyi bir eğitim almasının yanında annesinin de desteği ile terbiye ve ahlak konusunda özenle yetişmiş bir kişidir. Aile büyüklerine, topluma, çevresine karşı büyük bir saygı ile yetişen Şems Hikmet, hayli özverili ve çalışkan bir karakterdir. Kimse istemese dahi azimle Ziba'yı değiştirme düşüncesini uygulamayı başarır. Ona harcadığı paraları hiç dert etmeyecek kadar eli açık biridir. Normalde gayet şen bir ruha sahip olan karakter, Ziba'dan sonra derin düşüncelere dalan kendi halinde biri olmaya başlar. Geleneksel yanı annesine karşı gelmeyi engellediği için intihar etmeyi tercih eder. Kıza olan aşkını hemen açmaktansa beklemeyi tercih eder, utangaç ve duygusal bir yapısı vardır. Eşit ve adil bir toplum düzenini savunan Şems Hikmet, dini ve millî duygularına da bağlı, ağırbaşlı ve sorumluluk sahibi bir gençtir.

Ziba Henüz 17 yaşlarında hayat dolu bir Çingene kızı olan Ziba, ailesi ile bir arada şarkı söyleyip dans ederek hayatını sürdürür. Toplumun küçük gördüğü Çingene kızı Ziba, azmi ve Şems Hikmet Bey'in desteği sayesinde bütün algıları değiştirmeyi başarır. Başta güzelliği ile sadece para odaklı yaklaştığı Şems Hikmet'e zamanla alışan Ziba, ona karşı hissettiği borçluluk duygusunu bir ömür kimseyle evlenmek istemeyerek öder. Vefalı ve sadakatli bir kızdır. Davranışları ve güzelliği ile herkesi kendine hayran bırakmayı başaran Ziba, hayatını eğitim ile nasıl değiştirebileceğini kanıtlar.

Selimcan 78 yaşlarındaki Selimcan, Şems Hikmet Bey'e Türkçe, Arapça, Farsça ve İngilizce eğitimi veren bir eğitmen ve aynı zamanda da çok yakın bir aile dostudur. Şems'in babası ile hayli yakın olan Selimcan, arkadaşının vefatından sonra aileye daha ilgili olma sorumluluğu hisseder ve Kâbe dönüşünden sonra Münevver Hanımın teklifini kabul ederek çocukların eğitimi ile yakinen ilgilenir.

Davud Bey 50 yaşlarındaki Davut Bey, Ziba'ya müzik dersleri vermeyi kabul eden bir müzisyendir. Ailenin yakın dostu olması nedeni ile herhangi bir ücret de talep etmez. Şems'in Ziba için de eğitim talep etmesine her ne kadar gönlü olmasa da kızın yatkınlığı nedeni ile ona ders vermeyi kabul eder.

Sihri Efendi Şems Hikmet Bey'in çevresini oluşturanlardan biri olan 35 yaşındaki Sihri Efendi, şair ve usta bir edebiyatçıdır.

Rakım Bey 42 yaşındaki Rakım Bey, dürüstlüğü ile öne çıkan bir gazete yazarıdır. Aynı zamanda kendisi Şems Hikmet Bey'in eniştesidir. Zamanla Çingene kızının bile nasıl bir İstanbul hanımefendisine dönüştüğünü kabul eder.

Düriye Hanım Kocasını hasta olan Düriye Hanım, tüm evin geçimini kendi üstlenen güçlü bir kadındır. Kendisine verilen kızları hanımefendi yapabilmek için çeşitli eğitimler uygulayan ve tüm terbiye kurallarını öğreten bir kadındır. Bu sayede evlenecek erkekler ve kızlar genellikle Düriye Hanımın kapısını çalarlar. Halk arasında “çöpçatan” olarak da tanınır.

Münevver Hanım Şems Hikmet Bey'in kız kardeşi olan Münevver Hanım, saygılı ve terbiyeli biridir. Annesinin sözünü dinleyen, geleneklerine bağlı bir kadındır. Düriye Hanım sayesinde Rakım Bey ile evlenir.

Ferazende Hanım Şems Hikmet Bey'in annesi olan Ferazende Hanım, çocukları küçükken eşini kaybetse de onları en iyi şekilde büyütmeyi başarmış, kocasından kalan malı paraları mülke çevirerek geleceğini garanti altına almayı başaran akıllı bir kadındır. Okul dışında evinde de eğitim vermek maksadı ile çocukları için eğitmen bulan fedakâr annenin tek isteği onların en iyi ve en terbiyeli şekilde yetişmesidir.

Hamarat Nikoli Şems Hikmet Bey'in konağında yaşayan altı değerli arkadaşa ve diğerlerine hizmet etmekte gayet başarılı olan Nikoli, çalışkan bir hizmetçidir. Tek başına tüm konağın işlerinin altından kimse emir dahi vermeden gelir.

Sülüs ve Nazlı Ziba'nın ağabeyi ve ablası olan ikili, Şems'e aldıkları paralar neticesinde minnet duyarlar. Sülüs, Ziba'nın hanımefendi olacak olmasına ve bir bey ile evlenecek olmasına çok sevinir ki böylece sefaletten de kurtulmaları kolaylaşır

ÖYKÜ

Kağıthane ve Şems Hikmet Bey'in Tanıtılması. Genç ve zengin bir İstanbul beyefendisi olan Şems Hikmet'in Kâğıthane'de dostları ile gezerken rast geldiği Ziba isimli Çingene kızı ile yaşadığı platonik aşkın ırksal ve toplumsal baskılar nedeni ile yaşanmaması neticesinde eğitimin toplumda ne derece önemli olduğu konusu üzerine ilerleyen roman, adab-ı muaşeret ve terbiye kurallarının önemini arz eder.

Çingeneliği ile Bilinen Ziba'nın Talim Edilmesi. Çingene kızının dansını ve sesini çok beğenen Şems Hikmet, onu ailesinden isteyerek tam bir hanımefendi yapmak ister. Amacı hem onu kendine eş olarak alabilmek hem de önyargıları yıkmaktır. Fakat onun bu arzusuna en yakın dostları ve eğitimci çevresi bile karşı çıkar ve alay ederler. Ziba'nın ailesi ise duruma hayli şaşırıldığı için maddi açıdan kızı değerlendirmek isterler. Ziba'yı kendi evinde eğitemeyeceği için çok güvendiği Düriye Hanım'ın konağına emanet eden Şems Hikmet ara sıra da olsa sevdiği kızı görebilme imkânı bulur. Ziba azmi ile Düriye Hanım'ın eğitimine tabi olurken aynı zamanda Şems'in hocası müzisyen Davud Bey'in müzik derslerini başarı ile tamamlar.

Şems Hikmet'in İmkânsız Aşkı ve Ziba'nın Kabul edilmesi. Bir yılın sonunda mükemmel bir İstanbul hanımefendisine dönüşen Ziba için annesinden evlilik izni isteyen Şems Hikmet amacına ulaşamayınca bunalıma girer ve intihar teşebbüsünde bulunur. Bir Çingene kız ile evlenmesi hem dini açıdan hem de toplumsal açıdan hoş görülmez ve çeşitli dedikodular yayılır. Bunun üzerine annesi ile konuşmak zorunda kalan Şems, hem sonuç alamayınca hem de Ziba'ya karşı hissettiği yoğun duygular nedeniyle yataklardan kalkamaz bir duruma düşerek kendini kuyudan atar. Herkes çok üzülür. Onun hizmetini görmek ve vefasını göstermek için Ziba, Şems'e bakmak ister. Her şeye rağmen Şems Hikmet ölür ve aile fertleri onun sevdiği Çingene kızı Ziba'yı kabullenerek başına basarlar. Ziba kendisine böylesine ilgi gösteren bir adamın anısı için başkası ile evlenmek istemez. Şems Hikmet'in annesi Ziba'yı kızı gibi benimser ve herkes hatasının farkına varır.

TEMALAR

Ayrımcılık Irk ve millet ayrımına karşı olan Çingene romanının teması toplumda yaşayan herkesin eşit haklara sahip olması ve davranılması gerektiği üzerinedir. Şems Hikmet, Çingene kız Ziba'nın eğitim aldığı anda ırkı ve dini ne olursa olsun kendileri gibi olabileceğini çevresine kanıtlamayı başarır.

Toplumsal Değerler ve Eğitim Toplum tarafından benimsenen terbiye ve ahlak kurallarının önemine değinen romanın diğer teması ise toplumsal değerler ve eğitimidir. Güzel ve örnek davranışları takdir eden toplumun önyargı ve farklı kültür yapılarına bakış açısını dile getiren roman, farklı özelliklere sahip kişilerin aşkı bile bir meseleye dönüşür.

İnsanların kararlarını etkileyecek kadar önemli olan toplumsal değerler sosyal hayatı düzenleyen baskın kuralları temsil eder. Şems Hikmet de karşılaştığı baskılar sonucunda daha fazla takati kalmadığı için hastalanarak vefat eder ve sevdiği Çingene kızına kavuşamaz.

Şems Hikmet Bey (Uyumlu)

Karakter 22 yaşındaki Şems Hikmet Bey, ela gözlü yakışıklı bir delikanlıdır. Mısır tüccarlarından rahmetli Nimetullah Efendi'nin oğludur. İyi bir eğitim almasının yanında annesinin de desteği ile terbiye ve ahlak konusunda özenle yetişmiş bir kişidir. Aile büyüklerine, topluma, çevresine karşı büyük bir saygı ile yetişen Şems Hikmet, hayli özverili ve çalışkan bir karakterdir. Kimse istemesi dahi azimle Ziba'yı değiştirme düşüncesini uygulamayı başarır. Ona harcadığı paraları hiç dert etmeyecek kadar eli açık biridir. Normalde gayet şen bir ruha sahip olan karakter, Ziba'dan sonra derin düşüncelere dalan kendi halinde biri olmaya başlar. Geleneksel yanı annesine karşı gelmeyi engellediği için intihar etmeyi tercih eder. Kıza olan aşkını hemen açmaktansa beklemeyi tercih eder, utangaç ve duygusal bir yapısı vardır. Eşit ve adil bir toplum düzenini savunan Şems Hikmet, dini ve milli duygularına da bağlı, ağırbaşlı ve sorumluluk sahibi bir gençtir.

Aktiviteler Boş zamanlarında eniştesi ile birlikte gazeteye giden Şems Hikmet, makaleler yazar ve yayıncılıkla meşgul olur. Her akşam Selimcan ile söyleşip sohbet etme alışkanlığı bulunan Şems Hikmet, fikir alışverişinde olmaktan hoşlanır. Şems Hikmet ulaşım için daha çok kayık ve hayvan

kullanır. Ziba'yı görmeden evvel İstanbul'u gezmekten keyif alırken sonrasında tüm vaktini Ziba'yı ara sıra görebilme umuduna ayırır.

ÖRNEK ANILAR

Saygılı/Ağırbaşlı İnsanlarla olan ilişkisinde hangi milletten olursa olsun maddi ve manevi özelliklerine aldırış etmeden saygı ve terbiye kuralları içerisinde davranır. Her ne kadar Ziba ile ilgili Davud Bey'in karşı fikirlerini bilse de ona karşı kurduğu cümlelerde ağırbaşlı ve saygılı kalmayı başarır: "Teşekkür ederim efendim! Zaten Ziba hakkındaki hislerimi size açmaktaki amacım, bu hali size beğendirmek ve onaylatmak da değil idi. Allah biliyor ki mahcubiyetimden yerlere geçerek söyleyebildim."

Adil Şems Hikmet Bey; insanların ırkına, diline ve dinine bakılmaksızın eşit olduğu ve saygıya değer olduğuna inanarak yaşayan adil bir karakterdir. Şems Hikmet Çingenelerin dini ve yaşayışı ile ilgili durumda ne kadar sorumlu olduklarını Selimcan ile konuşur: "Biçare Çingeneler bu aşağılık halde kaldıkları için kendileri değil, biz sorumlu tutulmalıyız. Bunca senedir başkentimiz içinde ve etrafında binlerce nüfus çöl yabanisi gibi yaşıyor. Bunları gereği gibi İslamiyet çerçevesinde terbiye etmeli değil miydik?"

Sabırlı Çingene kızı Ziba hakkındaki olumlu düşüncelerinden dolayı tüm çevresi tarafından eleştirilen Şems Hikmet, sabır göstererek beklemeyi tercih eder: "Şems Hikmet, bu Ziba meselesini kendisi için en önemli bir mesele haline getirmiş ve bu konuda gayet akıllıca davranmaya kesinlikle azmetmişti. Dolayısıyla sırası gelmeksizin, bir şeyi tartışma konusu yapmak, kendi zihninin tasarısı atölyelerinden bile uzak tutmaya gayret eylerdi."

Düşünceli Ziba'yı gördüğü ve dinlediği ilk günden beri ona hayran olan Şems Hikmet, bir Çingene kızına aşık olmanın verdiği tüm sıkıntıları içsel olarak ruhunda hisseder. Kızcağızı beklerken dahi tedirgin olur ve kendi kendine düşünceler kurar: "Bir aralık bir Çingene kızını beklemek için şu derecelerde telaş gösterdiği için kendi kendini ayıplamaya başladı. Hem kendisinden hem kızlardan hem de âlemde utanması lazım gelen bu hareketini epeyce yerdiyse de karşı taraftan, Alibeyköy semtinden bir kuş görünse, "Ziba mı geliyor!" diye yüreği hopladığından, ettiği hareketi ne kadar ayıplamış da olsa, yine kendisini mazur görüyor idi."

Ahlaklı/Dindar Şems Hikmet Bey, başka insanlara eşit olmanın bir İslam geleneği olarak yapılmasından öte Ziba'nın Müslüman olmasına vesile olacak kadar dindar biridir. Terbiye ve ahlaki yönden de ehl-i kitap kurallarına uymak için elinden geleni yapar: "-Bu konuştuklarımız İlahi kanunlara dair bir sohbetir. Öyle değil mi? Hâlbuki "Hiçbir çocuk yoktur ki illa İslam yaradılışında doğmuş olmasın. Sonra ebeveyni onu din yoluna sokar ya da Hıristiyanlaştırır veya ateşe taptırır," hükmünde bulunan hadis-i şerife bakınca Çingenenin dahi Müslüman yaradılışında doğarak sonradan ateşperestleştirilmiş olması lazım gelir."

Duygusal Her ne kadar kararlı ve istikrarlı olduğunu annesi Düriye Hanıma göstermeye çalışsa da Şems Hikmet, Çingene kızını annesine gelin etme konusunda amacına ulaşamaz. Bu durumu annesini ve Ziba'yı da üzmeden nasıl yoluna koyacağını düşünürken bunalıma girer ve kendini bahçedeki kuyudan atar: "Ben de şu yaşa geldiğim halde, bir kere validemin bu sözceğizini kırmış olayım. Bu meselede bile her sözünüzü tuttuğum ve işte aşık olduğum bir kızı almaktan bile kendi kendimi mahrum eylediğim halde, yalnız onu Düriye'nin hanesinden def konusundaki sözünüzü kırmış olmamdan dolayı bana gücenecek iseniz "Ve illallah-ü müşteka!" derim."

Ziba (Uyumlu)

Karakter Henüz 17 yaşlarında hayat dolu bir Çingene kızı olan Ziba, ailesi ile bir arada şarkı söyleyip dans ederek hayatını sürdürür. Toplumun küçük gördüğü Çingene kızı Ziba, azmi ve Şems Hikmet Bey'in desteği sayesinde bütün algıları değiştirmeyi başarır. Şems Hikmet Bey'in intiharını duyunca onu öldü sanarak hayli üzülen Ziba, Şems gibi hastalanır. Başta güzelliği ile sadece para odaklı yaklaştığı Şems Hikmet'e alışan Ziba, ona karşı hissettiği borçluluk duygusunu bir ömür kimseyle evlenmek istemeyerek öder. Vefa ve sadakatini göstermek için ona bakmak ister. Davranışları ve güzelliği ile herkesi kendine hayran bırakmayı başaran Ziba, hayatını eğitim ile nasıl değiştirebileceğini herkese kanıtlar ve Şems'in de çevresinin sevgisini kazanır.

Aktiviteler Sesi hayli güzel olan Ziba, müzik ile ilgilenmekten keyif alır. Başta layakt ve hafif kadın imajı sergileyen konuşkan Ziba, Şems'in yardımı ile mükemmel bir kadına dönüşür. Oturuşu, kalkışı, sohbeti ve davranışları tamamen değişir.

ÖRNEK ANILAR

Özgüvenli Ziba, güzelliğinin farkında olan özgüveni yüksek bir kızdır. Kendini Şems Hikmet Bey'e beğendirmeye çalışırken sesi ile de ön plana çıkmak için atılır: " -Yalnız kendim güzel değilim. Sesim de pek güzeldir Beyim! Size bir ala şarkı okuyayım mı?"

Zeki/Çalışkan Çingene olması başta herkes için sorun iken, zekâsı ve çalışmaları ile ne kadar ilerleyebileceğini kanıtlamayı başarır: "Yarım saat içinde Ziba iki şarkıyı o kadar güzel öğrendi ki keman ve ney ve kanundan ibaret çalgıyla beraber okudu da hiçbir yerinde hatası görülemedi."

İtaatkar Şems Hikmet, Ziba'nın babasına ve Ziba'ya para öder. Ziba ile ilgili arzu ve isteklerini dile getirince de Ziba'nın ona karşı bakışı değişir ve ona hizmet ve itaat etme bilinci ile yaklaşmaya başlar: "-Ne bileyim ben a Beyim! Beni hizmetçiliğe aldığınızı kendiniz söylediniz. Hanım ederek kocaya da verecek imişsiniz. İşte benim bildiğim bu kadardır."

Duygusal Şems'i öldü sandığı için ağlayıp üzülmekten hasta olan Ziba, duygusal bir kızdır: "Çingene kızcağız Şems Hikmet Bey'in hanesine gelip de hane halkını, hanede bir cenaze bulunuyormuş derecelerinde keder ve yas içinde görünce, Bey'in hakikaten vefat etmiş olduğuna inandı. O kadar gözyaşları döktü ki, böyle kederli ve ıstırap dolu yaşların ta ciğerlerden taşıp gelirmişçesine gerçek bir samimiyetle boşanması, belki valide ve hemşire hanımlarda bile görülmemişti."

Vefalı Kendisi için harcanan paralara, zamana ve aşka şahit olduktan sonra kendini Şems'e adamaya karar veren Ziba, vefasını onun evinde annesi ile yaşayarak göstermek ister: "Ömrü boyunca koca dahi aramamaya karar verdi. "Mademki velinimetimin hevesi bendeymiş ve hevesinden mahrum kalmış, ben de ömrüm boyunca hiçbir kimseye heves etmeyeceğim. Mahrum yaşayacağım!" dedi. Bunu hem dedi, hem de dediğini tuttu.

ÇİFTE İNTİKAM

KİŞİLER

Baba Lotis Beş sene askerlikten sonra hemen evlenmek isteyen Lotis, kızını karısı lohusa iken öldüğü için kendisi büyümek zorunda kalır. Kızına hem anne hem baba olarak bakmaya çalışan bu adama "baba" lakabı verilir. Baba Lotis, kızı için çalışan didinen, özverili bir adamdır. Kızı gözleri önünde büyüyen baba Lotis, kız hakkında çıkan dedikodulara üzülür. Kızının tehdit edildiğini düşünerek onu takip eder. Ve bilmeden kızının sevdiği adamı öldürmüştür.

Leruj İri yarı bir genç olan Leruj, görür görmez aşık olduğu Margrit ile izdivaç talep etmektedir. Lakin mesleği Barkonyalık olduğu için Margrit ısrarla bir haydutla evlenmek istememektedir. Margrit'ten buse almak isterken şamar yemesi kıza olan duygularını daha fazla perçinler. İnatla sevlmeyi beklediği Margrit'ı kendisi dışında bir adama aşık olduğunu görürse öldürmekle tehdit eder. Nitekim bencil ve kıskanç Leruj, göl kenarına giderken takip ettiği kızı tek kurşunla yere serer.

Margrit Henüz bebekken annesini kaybeden Margrit, her haliyle babasının elinde büyümüştür. Annesi gibi iri ve dikkat çekici bir kızdır. Masumiyete önem verir. Onun en yakın arkadaşı ve dostu olarak babasına uygun gelmeyen şeyler yapmaktan çekinen Margrit, evleneceği adama dahi babasının rızasına göre karar vermesi gerektiğini düşünür. Köylünün kendisini ressamla görmesi konusunda üzgün gördüğü babasına mecburen yalan söyleyen kızcağız, kendi kendine düştüğü durumlara üzülür. Bir yanda babası, bir yanda aşığı Leruj ve diğer yanda âşık olduğu ressam. Fazlasıyla arada kalan Margrit konuşmak için göl kenarına gittiğinde takip edildiği kıskanç Leruj tarafından öldürülür.

Mil Flor Köye doğa resimleri yapmak üzere Paris'ten gelen Mil flor tüm genç kızların dikkatini çeker. Leruj kadar gösterişli olan ressam Margrit'in da ilgisini çeker. Konuşunca aralarında aşk başlar. Çapkın ressam zaman zaman kızı atölyeye veya göl kenarına çağırarak iğfal eder. Kendisinden haberdar olmayan Margrit'in babası kızını tehdit ettiğini düşündüğü bu adamı takip eder, kızla ormanda konuşurlarken tek kurşunla yere serilir ve ölür.

Jöneviye Margrit'in annesidir. Lohusa iken kadın hastalığından vefat eder.

ÖYKÜ

Margrit'in Tanıtılması. Fransa kibarzadelerinden bir ailenin çocuğu olan Lotis 'in beş yıllık askerliği sonrasında korucu olarak işe girdiği Kont Davloy'un iri yarı kızı Jeneviyev ile izdivaç etmesi hikâye edilir. Lotis'e karpuz gibi bir kız çocuğu doğuran Jeneviyev lohusa döneminde rahim iltihabı yaşayınca vefat eder. Lotis'e baba ünvanını veren Margrit'in annesi gibi iri özellikler taşıdığından bahsedilir.

Baba Lotis'in Anneliği. Öksüz kalan kızına en iyi şekilde bakmak için çırpınan Baba Lotis, beslenmesinden alt bezlerine kadar her işini kendisi görür. Bu kız onun için sadece bir evlat olmanın ötesinde bir hayat arkadaşı gibidir. Ormanda bekçilik ederken hep yanında büyüyen kız adeta erkek gibi büyümüştür. İnsanlar artık okula gitmesi lazım geldiğini haber verince Baba Lotis, mecburen hayatın değişmek zorunda olduğunu anlar.

Margrit'in Kadınlığa Geçişi. Yaşıtı kızların arasında iri cüssesi ve gösterişli hatlarıyla dikkat çeken Margrit, çocukluktan kadınlığa hızlı bir geçiş yapar. Ormanda babasıyla yaşadığı vahşiliği giderek terk etmeye köy meydanlarında beğendiği delikanlılarla raks edecek kadar büyümüştür.

Leruj ile Margrit'in Tanışması. Kızının böylesine büyüdüğünü gören baba Lotis her ne kadar kıskançlığa düşse de kızı için yapamayacağı yoktur ve kızının da kendini koruyacak gerekli güce sahip olduğundan emindir. Panayır eğlencelerinin birinde yine raks eden genç kız diğer delikanlılara benzemeyen hayli dikkat çekici bir erkeğin oyun alanına geldiğini görür. Aslında görmesiyle kafasında bir aşk oluşur, lakin oğlani tanıma maksatlı sorduğu sorularda babasına yakışır bir damat olmadığını öğrenince haydut bir adamla birlikte olmayacağına söyleyip şamarını atarak raks alanını terk eder.

Leruj'un Margrit'i Tehdit Etmesi. Margrit'i her fırsatta takip eden gulyabani lakaplı Leruj, kızdan bir buse dahi almaya ikna edemediği için böylesine inatçı bir kızla uğraşmayı kendisine görev edinir. Fakat daha evlenmediği kızdan buse isteyen bir adam ile evlenemeyeceğini söyleyen Margrit, başkasının izdivaç fikrinde olduğu izlenimini verir. Kızın yaptığı nazların daha fazla hoşuna gittiğini belirten Leruj, başka birine aşık olduğunda öldürmek ile tehdit ederek korkutmak ister.

Margrit'in Hakkında Çıkan Dedikodular. Ormana kızı kaçırmaya diye gelse de kıyamayan Leruj laflarını sayıp gider. Kızcağız aslında Paris'ten gelen ressamdan hoşlandığını Leruj'a itiraf edemez. Margrit eve döndüğünde ihtiyar babasını üzgün görür. Köy ahali Margrit'in ressamla ormanda fuhuş ettiğini söylemiş olup ihtiyar bunlara inanmak istememektedir. Kızcağız ne edeceğini bilemeyip hakkında çıkanların Leruj'u reddetmesi yüzünden olabileceğini söyler. İffet ve masumiyetini önemseyen Margrit için babasına ve aşığına yalan söylemiş olmanın verdiği duygu kızı helakini dahi arzu ettirir.

Margrit'in Gözyaşları. Margrit'i "mahvolmuş" olarak nitelenirken mahveden zatın da Paris'ten köye resim yapmaya gelen ressam Mil Flor olduğu anlaşılır. Tüm köyün kızları dahi ondan etkilenmişken Margrit dahi kendine uygun eş arayışında Leruj'u işi nedeniyle seçemezken neden bu ressam kocası olmasın diye düşünerek adamla yakınlaşır. Tatlı sözlerle kızı ikna eden Mil Flor, Margrit ile insanların da arkasından konuştuduğu kadar yakın bir ilişki içinde olurlar. Fakat biçare kızcağız bu adama kavuşamayacağı için gözyaşları içindedir.

Koruyucu Baba, Kıskanç Lotis. Dayanamayıp aşığı ressam ile yine göl kenarına buluşmaya giden Margrit, babası tarafından takip edilir. Zira adamcağız kızı âşık olduğunu söylemediği için zorla götürüldüğünü düşünür. Çok iyi bir nişancı olduğundan Mil Flor'a nişanı aldığı gibi adamı yere serer. Lakin tam o esnada kızı da yere düşer. Meğer Leruj, Margrit'i ihtar ettiği gibi öldürmek için gizli gizli takip etmiştir. Tüm köye haber yayılır herkes baba Lotis ve Birakonya cinayetinden çekinerek köyü terk dahi ederler.

TEMALAR

Kadın Fransa'da geçen macera hikayesinin teması kadındır. İnatlaşma derecesinde bir aşk yaşayan Leruj, kızın kendinden başka bir adama âşık olmasını kaldıramaz ve kızı önce tehdit etmek suretiyle öldürür. Babası da kızını korumak maksadıyla aşığı olan ressamı öldürür. Dolayısıyla iki âşık birleşemezler. Kadın'ın duygu ve düşünceleri önemsenmez aksine erkekler onun adına düşünüp kararlar alarak uygulamaya koyarlar.

PARA!

KİŞİLER

Vahdeti Hikayenin başında henüz 19 yaşlarında olan tıbbiyenin dördüncü sınıfında olan Vahdeti, çalışkan ve azimli bir gençtir. En yakın arkadaşı Sulhi'nin aksine fakir bir ailenin çocuğu olmaktan sebep okulda pek para harcamaz, harcaması gereken ramazan gibi zamanlarda da yurttan ayrılıp evine gitmeyi tercih eder. Her ne kadar bilgili olsa da bunu göstermekten çekinen mütevazı bir yanı vardır. Yediği içtiği ayrı gitmeyen yakın dostu Sulhi için okulunu bir sene uzatmayı dahi göze alır. Fedakârlığı ve vefası ömrü boyunca sürecek olan Vahdeti, bahtiyarlığını çalışmakta arar. Nitekim kimsenin parasına da ihtiyaç duymadan yaşayabileceği mesleği doktorluğu, okulunu bitirerek hak eder

ve hemen çalışmaya başlar. Arkadaşının parayla saadet bulma fikrine ortak olmaz. Çalıştıkça artan rütbesi ve başarısı parayı onun önüne kendiliğinden getirir. Tıbbi kitaplar yazar, hikâyesinin sonunda padişah makamına bağlı rütbeli bir doktordur. Yardımsever ve duyarlıdır. Zekâsına âşık olduğu, sabırla beklediği Latife ile mutlu bir izdivaç gerçekleştirerek hayatında her istediği mutluluğa ulaşır.

Sulhi Vahdeti'nin aksine bir karaktere sahip olan Sulhi, hikayenin başında dördüncü sınıf tıp öğrencisidir. Zengin halasının peşinden ayrılmayan Sulhi, kadıncağızın ölümüyle onun mirasçısı olur. Kendisine para kalmasıyla okulla bağıni iyice koparan Sulhi, parasına para eklemek için zengin bir kadınla izdivaç niyetine düşer. Arabalara, yeni şehirlere, çiçeklere ve gezilere olan merakı arkadaşı Vahdeti ve okulu iyice boşlamasına neden olur. Sadece para sahibi olduğunda herşeyin hallolacağını düşünen Sulhi, zevk ve sefa içinde yaşamayı amaç edinir. Yazıcıoğlu ailesine damat olmayı türlü yalanlarla başardıktan sonra adamı dört sene içinde iflas ettirerek bedbaht olmasına neden olur. Adama sigortadan kalan paraları dahi kendi hesabına geçirerek geleceği düşünmeden sorumsuzca yaşar. Hikâyesinin sonunda yaşadıkları eve de haciz gelince iyice mutsuzluğa ve pişmanlığa mahkûm olur.

Yazıcıoğlu İsmail Ağa Trabzon ahalisinden hali vakti yerinde zengin bir zat olarak tanıtılan Yazıcıoğlu, dört karısı ve iki kızıyla bir konakta yaşamaktadır. Paraya karşı hırslı olmasından mütevellit damadının karakterini önemsemez ve bu durum iflasının en büyük nedeni olur. Cimri olması ve fakir insanları hakir görmesi ona bu dünyada cezasını verir ve tüm malını kaybederek kaçmak zorunda kalır.

Şerife Alafranga bir terbiye ile İstanbullu validesi tarafından büyütülmüş olan Şerife, kendisi gibi olan Sulhi'ye kolayca kapılarak hevesle evlenir. İç güveysi olarak alınan damada öyle bir düşün yaptırır ki İstanbul'da emsali görülmemiştir. Para konusunda savurgan ve düşüncesizdir.

Latife Geleneklerine bağlı, kızının zengin koca gelince değil de vakti gelince izdivaç yapmasını uygun gören alaturka bir anne tarafından yetiştirilen Latife, hikayenin başında 13 yaşındadır. Ablasına nazaran daha güzel ve akıllı olmakla birlikte yaşına göre çok da olgundur. İlmine ve zekâsına hayran olduğu Vahdeti ile evlenmeyi gelinlikten ziyade öğrencilik gibi düşünerek arzular. Parasızlığı neticesinde başta verilmese de sabırla Vahdeti için bekleyen Latife, babasının maddi durumunun bozulmasıyla doktorla aralarında bir mani kalmadığını bildirir. Evlenip mutlu bir yuva kurarlar.

ÖYKÜ

Sulhi ve Vahdetinin Tanıtılması. Sulhi ve Vahdeti isimli birbirinden pek farklı huylarda olmasına rağmen hayli yakın iki tıbbiyeli arkadaşın hakkında malumat verilir. Bu dostluk okul boyunca sadece sınıfta değil yatakhane arkadaşlığını da kapsadığı için değerlidir. Bir diğeri tersi olmakla beraber kardeş gibi büyümektedirler. Sulhi Efendi'nin zengin bir ailenin evladı olması ve düzenli olarak ailesinden her türlü eğlence için para alması anlatılırken Vahdeti Efendinin İzmit köylerinden fakir bir çiftçinin oğlu olduğundan bahsedilir. Yılda en fazla üç dört kez babasından para alabilen Vahdeti, ramazan aylarında rahat oruç tutmak ve harcayacak pek de parası olmadığı için köye ailesinin yanına gitmeyi tercih ettiği anlatılır. Okulda içtikleri su ayrı gitmeyen iki arkadaştan biri para kazanmaya diğeri ise tabiplik yapmaya odaklıdır.

İki Dostun Yollarının Ayrılması. Sulhi Efendi'nin pek çok etkinlikle dolu hayatı okula ara verince dahi görüşmek istediği yegâne arkadaşı Vahdeti ile yollarını ayırır. Zira Sulhi sadece Beyoğlu gecelerinde değil, at merakı, araba merakı, tiyatro, seyahat ve deniz gibi merakları yüzünden de arkadaşına zaman ayıramaz. Öyle ki mektuplaşacak dahi zaman bulamaz ve çoğu kez Vahdeti'nin mektuplarını okumakta dahi güçlük çeker. Sulhi Akdeniz gezisine çıkmak istediği vakitlerde Vahdeti'i çoktan kaldığı yerden devam etmek üzere okulunda hazırır. Vahdeti başarısı nedeniyle 6 ve 7. Senenin derslerini de birlikte almak durumunda kalınca araları iyice açılır, görüşmeler azalır.

Vahdeti ve Sulhi'nin Yaşam Seçimleri. Sulhi'nin kimi zaman yanında kaldığı halasından ve ona ne kadar benzediğinden bahsedilir. Okul dönemlerinde halasında kalmaya arada Vahdeti'yi de götürdüğü anlatılır. 75 yaşındaki kadının vefatıyla Sulhi genç yaşında büyük bir mirasa daha sahip olmuş olur. Hanede kalan bir Arap diğeri beyaz iki cariye ile halasının yaşamını aynı evde sürdürmeye devam eder. Müptelası olduğu ciddi bir de sevdası bulunur. Sulhi okulunu düşünmekten ziyade bu sevdanın peşine düşerek hayatını zengin bir şekilde sürdürmeyi hedeflerken Vahdeti aksine okulunu bitirip görevini yapma aşkıyla yanmaktadır.

Paranın Yaşamdaki Yeri ve Önemi. Trabzon zenginlerinden Yazıcıoğlu Hanı İsmail Ağanın ahalinden Şerife ile tanışan Sulhi, okulu düşünmeyi bırakıp evliliğe kafayı takar. Şerife, İsmail Ağanın İstanbullu hanımından doğan kızı olmakla birlikte annesi izinde kendisi de zengin koca asil aile

hevesindedir. Şerife'nin annesine zenginlikte onlarla yarışır bir güce sahip gibi tanıtan ve bu uğurda kendisine kalan mirası da çarçur eden Sulhi, kız ile mektuplaşma iznini anneden almış olur. "Älemde her saadet para ile hâsil olur" itikadına istinaden Yazıcıoğlu'na damat olduğunda daha fazla prensler gibi yaşayacağını düşünerek hareket eden Sulhi'nin düşünceleri kayınpederi ile karşılıklı idi. Zira İsmail Ağa da Sulhi kadar paraya âşık bir adam olmakla birlikte aralarındaki tek fark İsmail Ağa'nın parasını çoğaltma niyeti ve hırsı var iken Sulhi de bu yoktur. Sulhi rahat yaşama gayesi ile Şerife ile sevda meselelerine yoğunlaşır. Vahdeti, Sulhi ile iletişime geçmeye çalışsa da mektupları cevapsız kalır. Vahdeti doktor diplomasını alarak mektepten çıktığında hemen çalışmaya başlar. Ancak Aksaray'a gittiğinde görüşebildiği arkadaşının evleneceğinden haberdar olur.

Latife'nin Vahdeti ile Uyuşması. Sulhi damat olduğu evde İsmail Ağanın diğer eşinden olan kızı Latife ile tanışır. Kız henüz 13 yaşında olmakla beraber sorgusu sualleri gayet akli başında bir kızın ilgileneceği türdendir. Sulhi kendisine yöneltilen soruları arkadaşı Vahdeti'nin yanıtlayabileceğini söyleyerek ikisinin tanışmasına vesile olur. Kızın feylesof tarzı, bilgisi, merakı Vahdeti'nin pek hoşuna gider. Zamanla daha fazla görüştükçe aralarında bakışmalar başlar ve Şerife ile Sulhi her ikisinin ağzını aramak suretiyle bu işe karışır. O vakte kadar sevda işleri düşünmeyen Vahdeti, hayran olduğu kadının kendisine zevce olmasından memnun olacağını söyleyince kızla mektuplaşmaya da başlarlar. Lakin iş ciddiye binip konu istemeye geldiğinde her işi parayla ölçen Latife'nin babası Vahdeti'nin gelirini yetersiz bulur ve kızı vermez. Yazıcıoğlu ikinci damadı da Sulhi gibi zengin ve memur olmayan beylerden değerdendirmek niyetindedir.

Herkes İçin İşlerin Değişmesi. Aradan dört sene geçer ve Yazıcıoğlu'nun işleri pekiyi gitmez, zira evine hırsız girmiş ve tüm kasayı boşaltmıştır. Evi de yanmış, sigortadan da damadı Sulhi'nin hileleriyle beklediği parayı alamamıştır. Oysa Vahdeti için işler değişmiş, terfi dahi almış ve kendisine kolağalık rütbesi verilmiştir. Padişah'ın himayesinde artık maddi açıdan hiçbir sorunu olmayan Vahdeti, Latife ile nadiren de olsa mektuplaşmaya devam etmiştir. Kızın muhakeme yeteneği Vahdeti'yi tekrar tekrar cezbedince aralarındaki durum kızın validesinin kulağına gider ve izdivaçları için artık maddi bir sorun kalmamış olur. Yazıcıoğlu yine redde düşecek olduğunda bu kez Sulhi araya girerek duruma el koyar ve tamamen iflas etmemek için bu izdivacın olması gerektiğini söyleyerek kayınpederinin ötesinde artık paradan sonra karar mercini de eline geçirmiş olur.

Hatime. Latife ile Vahdeti evleneli henüz altı ay olur ki kayınvalidesi ağlayarak çıkagelir ve Yazıcıoğlu'nun kaçtığını evlerinin icra yoluyla satılığa çıktığına haber verir. Vahdeti, dostu Sulhi'ye teselli vermek üzere hemen konağa gider. Arkadaşına artık hayatını baştan kuracak bir sanatı, ilmi, bilgisi olup olmadığını sorar. Fakat Sulhi'nin elinden hiçbir sanat gelmez. Ticarete atılmak için sermaye vermeyi düşünür lakin Sulhi de o meziyette yoktur. Vahdeti, arkadaşına paranın önemli olmadığını fakat yaşamak için paraya ulaşacak bilgi ve meziyetlerle donanmanın gerekliliğini anlatarak gider. Hikâyeden maksat evlatların Vahdeti gibi terbiyeli, tahsilli ve akıllı yetiştirilmesinin önemidir. Doktor Vahdeti'nin hayat seçimi herkese örnek gösterilir.

TEMALAR

Niyet İnsanların niyetleri doğrultusunda bir hayat yaşadığına değinen hikayede herkes ektiğini biçer. Cenabı Hakk'ın dahi Kuran-ı Kerim'de yer verdiği bilgilerden hareketle haydan gelenin huya gideceği bilgisine yer verilerek alın teri ile kazanmanın önemi vurgulanır. Para için yaşayan ve her ikisi de birbirine açığız olmaya çalışan Sulhi ve İsmail Ağa bedbaht olurken iyi niyeti ve alın teri ile miralaylığa kadar yükselen Vahdeti'nin mutluluğu gözler önüne ders olarak serilir.

KISMETİNDE OLANIN KAŞIĞINDA ÇIKAR

KİŞİLER

Oktav de Parizi Fransa'nın asilzadelerinden çok köklü ve zengin bir aileye mensup olan Oktav, balo ve kulüplerden geri kalmayan kibar alemlerinin hepsini yaşayan zengin bir kişidir. Kadınlarla gezmekten sıkılmışığı arkadaşının söylediği kadın ile olan diyaloğunda ters etki eder. Yanlış kadına yanlış şeyler söyleyen Oktav, onun da sırlarını bu şekilde açığı çıkarmış olur. Arkadaşının mektuplarını almak üzere Madam Revilli'yi bulur ve bir şekilde güzel sözlerle onu ikna etmeyi başarır. Mektupları alıp arkadaşına götürür. Uyanık ve hırslı bir kişidir.

Kilyom de Monberon Oktav'ın yakın dostu olan Kilyom, yakışıklılığı münasebetiyle kadınlarla pek haşır neşirdir. Birkaç metresi olup maddi nedenlerden ötürü bir evlilik yapması gerekir. Başına bela olmaması için mektupları alması için arkadaşını Oktav'ı görevlendirir. Özgüveni düşük ve saf bir genç olmasıyla öne çıkar.

Madam De Revilli Kocası yaşlı bir bankacı olan Madam Revilli, genç ve güzelliği ile tanınır. Eşini Kilyom ile aldatan Revilli, Oktav'ın durumu öğrenmesinden rahatsızlık duyar. Oktav'ın kendisine yönelttiği iltifatlar da hoşuna gider, bir müddet onunla da görüşür.

Madam De Rajikar Oktav'ın yanlışlıkla doğru sandığı kadın olan Rajikar, kırklı yaşlarında bir kadındır. O da eşini aldattığı için yakalandığını düşünür. İş ortaya çıkınca sırrının bilinmesinden o da rahatsız olur.

ÖYKÜ

Oktav de Parizi'nin Tanıtılması. Paris'in Büyük Madamları romanı üzerine yazıldığı anlatılan hikâyede Paris şehrinin önemi vurgulanarak giriş yapılır. Fransa'nın en eski asilzadelerinden Dük de Parizi namıyla anılan Oktav ve yaşantısı hakkında bilgi verilir. Güne ögle ikiden sonra uyanıp ancak başlayan Oktav, balolar, kulüpler, tiyatrolar ve yemeklere katılarak geçirdiği hayatını tam kibar alemleri arasında geçirir. Bir sabah aniden Monberon'un çıkageldiğini uşağı haber verir. Oktav'dan 6 yaş küçük olan Monberon, kibar, yakışıklı ve zengindir. Hayattaki amacı da Oktav gibi her gün bir kadınla birlikte olmak değil aksine erken yaşta izdivaç edip teehhül etmektir. Lakin başka bir kadınla yaşadığı ilişki evliliğine zarar verecek konuma geldiği için sabah sabah dostunu rahatsız edip yardım istemek zorunda kalır. Yarı kibarlardan görüştüğü nu kadından kurtulmak ve yazmış olduğu mektupları kurtarmak niyetindedir. Arkadaşından bu kadının öldüresiye diye düşündüğü aşkını kendisine çekmesini ister. Monberon'un kadınların aşkı konusundaki düşüncesini komik bulan Oktav, dostuna yardım edeceğine söyleyerek merak etmemesini söyler.

Oktav'ın Yanlış Kadın ile Konuşması. Giyinip kuşanıp Kilyom'un bahsettiği hanenin önüne gelen Oktav, Madam de Revilli ile konuşmak üzere hane kapısının çanını adetler üzerine iki defa çalar. Bu ses haneye bir erkek misafir geldiğini haber vermektedir. Kabul günü olduğundan mütevellit tüm ziyaretçilerini kabul eden ev sahibi o sırada başka bir kadınla görüş halindedir. Fakat bir Dük'ün evine gelmesinden sebep merak edildiğinden hemen misafirini de yollayıp adamla baş başa kalır. Oktav, arkadaşının sözlerini ileterek kadının aşığının para nedeniyle zengin bir kadınla teehhül içinde olduğunu anlatır. Nankör ve gaddar diye söylenen kadın onun için yaptığı fedakârlıklardan bahse de söylediği şeyler Oktav'a komik gelir. Başta kızcağız inanmak istemese de konuştuğu aşığının kendisinden vazgeçtiğinden emin olur. Fakat kendisine yazılan aşk mektuplarını kâta vermek istemez. Aksine aşığı için kötü planlar yapmaya başlar. Fakat işin sonunda anlaşılır ki Oktav'ın konuştuğu, konuşurken de düşüncelerinden etkilendiği bu kadın Madam de Revilli değildir. Adı Madam Darjikor olan kadın evli olmakla birlikte aşığının adı Horas'tır. İkisi de yanlış anlaşılmanın farkına varınca tuhaf hisseder. Kadının sırrı ortaya çıkmış olunca aralarındaki sohbet bir süre daha devam eder.

Oktav'ın Kismeti. Madam Dajikor, aşığı Horas ile ilişkisi açığa çıktığı için bedbaht hissettiğini ve bu gönül işini Oktav yüzünden kapatacağını söyler. Oktav sebebi olduğu durumu düzeltmek için kadını sıkıca kavrar ve öpmeye yeltenir. Lakin Dajikor ondan kurtulmayı başararak evinden kovar. Zaten Avusturya sefirinin balosuna yetişecek olduğundan Oktav hemen baloya yönelir. Baloda kuyumcu dükkânı gibi donatılmış güzel, çirkin pek çok kadın vardır. Oktav salona ilk girdiğinde dikkatini yaşlı bankacı Mösyö de Revilli'nin karısı dikkatini çeker. Kadına yaklaşıp onun dikkatini çekecek iltifatlarda bulunur. Kadıncağız biraz mahcubiyetle durumu hoş karşılasa da Kilyom'un kendisini düşürdüğü duruma üzülür. Oktav arkadaşı Kilyom'un zengin bir kızla teehhül edeceği bilgisi kızı verdikten sonra ona yaranmak için mektuplarını getirdiğini ve onunkileri de iade için almayı istediğini söyler. Revilli duruma şaşırırsa da üstelemez ve kendi sırrının üçüncü bir kişi tarafından bilinmesinden dolayı üzüntü duyarak mektupları Oktav'a verir. Bundan sonrası için Oktav, Revilli'ye daha liyakatli bir adam olarak gelir.

Hatime. O gece balodan herkes erken çıkar. Mösyö Kilyom, Oktav, madam Revilli balodan erken çıkar. Hala mektupları alma telaşında olan Kilyom, istediği mektupları almak üzere bekler durur. Arkadaşının bir işi beceremediğini dahi düşünür. Oktav, her şeyi arkadaşına aktarır ve Madam de Revilli hikâyesini kayıtlara döker. Her ne kadar kaybettiği Revilli için kıskansa da Kilyom için artık çok geçtir. Oktav'ın kismetinde olan kadınlar kolayca önüne gelmiş olur.

TEMALAR

Kismet Hayatta neler yaşanırsa yaşansın kismetle olan kişilerin bir şekilde önünüze geleceği anlatılır. Oktav, hiç uğraşmadan hem Rajikar hem de Revilli ile tanışıp görüşmüş olma durumunu kismetli olmasına bağlar.

DİPLOMALI KIZ

KİŞİLER

Juli Döpre Çocuk yaşlardan itibaren fakir bir ailede büyüyen Juli, ailesi tarafından çok zor şartlar altında okutulur. On yedi on sekiz yaşlarına geldiğinde artık açlıktan beti benzi atmış, çelimsiz kalmış yüzüyle çirkin de olarak olsa bir genç kız olmayı başarır. Yoksulluklarının aksine hayli başarılı olan Juli, diplomasını alarak muallim olmayı başarır. Lakin nerelere giderse gitsin iş kapıları yüzüne kapanmakta ve bir türlü para kazanamamaktadır. Juli akıllı bir kız olduğu için daha fazla aç kalmayı beklemez ve hastalıklara cebelleşen ailesine biraz umut olabilmek için çiçek satma işi bulur. Çiçekleri satarken de çok sevdiği şairlerin şiirlerini okur. Yaptığı iş pek sevilince her gün kütüphaneye uğrayarak beytleri çoğaltarak çiçek buketlerine eklemeye başlar. Kısa sürede meşhur olan Juli, çok iyi para kazanmaya başlar ve hemen ailesine bir ev alarak onların yaptığı fedakârlıklara yanıt olmaya çalışır. İyi kalpli ve kibar bir kızdır.

Polini Döpre Juli'nin annesi olan Polini, otuz sekizli yaşlarında çalışkan bir kadındır. Kızının okumak yerine bir sanat öğrenmesinin ailesi için daha hayırlı olacağını savunur. Evlenmeden evvel çamaşırcılık yaparak geçinen Polini, kokusundan öğrendiği için artık çamaşırcılık yapmak istemez. Pratik bir kadındır ve ailesi ile istişare etmekten hoşlanır.

Jan Döpre Juli'nin babası olan Jan Döpre, fabrikada demirci olarak çalışan öyle de anılan bir kişidir. Gençken iyi paralar kazansa da yaşlandıkça kazanacak güç bulmakta zorlanır. Kendini filozof gibi gören baba, kızı Juli'nin tahsili için karısının muhalefetlerine rağmen kızını kibarlar gibi yetiştirmeyi başarır. Kızının tahsili bittikten sonra işsiz kalmasına rağmen metanetini korur, sabırlı ve pozitif bir aile reisidir. Kapıcının kızını şikâyet etmesinden hoşlanmaz ve onu azarlar. Cesareti ve gururlu yapısı takdire şayandır. Kızının başarılarından son derece mutlu olur.

Kapıcı Kadın Juli'lerin kapısını gözetleyen kapıcı kadın, fitne ve geveze biridir. Juli'nin başarısını ve kazandığı paraları kıskanan kapıcı hemen gidip Juli'yi ailesine şikâyet eder.

Kapıcı Hiç alakası olmadığı halde Juli'yi takip eden kapıcı, gördüğü her şeyi kendince yorumlayarak yanlış yorumlarda bulunur. Bencil ve paragöz biridir. Juli'nin git gide güzelleşmesi ve para kazanması onun hakkında daha fazla kötü şeyler üretmelerine neden olur.

ÖYKÜ

İfade. Roman olarak değerlendirilen eserin Dik May namında bir şahsın yazdığı fıkradan türediği ifade edilir. Avrupa ukulasına değinip düşündüren bir roman yazma eğiliminde olduğunu belirten anlatıcı, romanı okumaya davet ederek ifadeye son verir.

Mansardda. Bir hanenin çatı katı olduğu anlatılan "mansard" kelimesinin anlamından hikâye edilecek kişilerin özelliklerine değinilir. Bir yaşlı kadın ve bir genç kızın fiziki özellikleri, benizleri, güzellikleri anlatılır. Annesi kocasının kızı için seçtiği yolu beğenmeyip fakirliklerinin suçunu kızına atmakta, kızı ise bir dilim kuru ekmekle yaşamaktan mesuttur. Anne kızın kendilerine yük olmasından dertlenmektedir. Madam Döpre ve kızı Juli arasında geçen konuşmalardan durumlarının ne kadar kötü olduğu ve paraya muhtaç olduğu anlaşılır. Jan Döpre vaktiyle iyi kazanan bir demirci olsa da şimdilerde kazancı yok denecek kadar azdır. Paris'in amele ve esnaf takımı evlendiğinde kayıtlara ancak ikinci ve üçüncü çocuk doğduktan sonra kayıt düşülür. Dolayısıyla bazen çocuklar gayri meşru olarak görülebilir. Jan Döpre gençliğinde üçer dörder ay metreslerini idare eder, belli bir haneye mensup kalmazmış. Eğer çocuk olursa da çoğu zaman piçhaneye verilir imiş. Jan'ın görüştüğü Polini adında bir çamaşırcı kızın da çocuğu adamın başına kalmasını diye piçhaneye verilir. Polini ile görüşmeye devam eden Jan, Paris halkının verdiği yardımlar ve sadakalarla geçinirler. Anlaşıp izdivaç ettiklerinde Juli henüz iki buçuk yaşındadır. Jan Döpre karısını çamaşırcılık yaptırmak istemeyince Jan'ın kazancının haneye yetmesi planlanır. Jan çocuğunu yetiştirirken en iyi giysilerden şekerlere, yiyeceklere, okula kadar her alanda bir fakir gibi değil de bir zengin gibi kızını büyütme ister. "Sonradan görme" olmasından ziyade çekirdekten bir kibarzade yetiştirdiğini söyleyen Jan, kızın terbiyesi hususunda eşi ile bir türlü uyuşmaz. Fakat kızı aileyi onurlandıracak başarılar elde ettikçe aile gururlanır ve Jan doğru yaptığını düşünür. İnsanlar "demircinin kızı bile başarıyor" dedikçe Jan daha fazla onurlanır. Jan'a göre Juli için edilen masraf, masraf değil yatırımdır. Kız büyüdükçe masrafları da büyür. Onu Paris modasına denk düşürmekte hayli zorlaşır. Elde avuçta para kalmadıkça on üç on dört yaşına gelmiş olan Juli'ye muallime olarak görev beklemekten başka çare kalmaz. Aksi halde iyi biriyle izdivaç yapması bile güçtür. Tam muallimelik şahadetnamesini alınca aile bir türlü sevinmez. Zira hiç hesaba katmadıkları ihtiyarlık ikisini de sarmıştır. Hatta tüm borçların içinde bir de Jan'ın zatürre olması eklenince iyice biçare hale düşerler. Zavallı Polini evdeki eşyaları da satarak kocasına

bakmaya çalışır. Hatta öğüre öğüre elli yaşından sonra çamaşır işine dahi dönmeye mecbur kalır. Kızının kendini kurtarmış olmasına sevinse de hala devlet kapısına alınmayan kızları ve kendi durumları içler acısıdır.

Serseriyaneye Cevalan. Mansardda baba, valide ve kızları soğuk kış gününün eziyetinde hem yemeksiz hem de soğukla cebelleşirken evde kalan son şeyler de artık yakılarak ısınma sağlanmaya çalışılır. Annesi diplomalı kızın evde yatmasından rahatsız olup her gün başvuru yapmak üzere sağa sola müracaat etmesini uygun görse de kızı evden çıkınca onlara karşı sert tavırlı olmaktan derin üzüntü duyar. Validesi de babası da Juli'nin gayretini görüyor idiler. Juli gider birkaç görüşmeye lakin çirkin bulunduğu için dikkate aşınmaz ve hatta kendisi tezgâhtarlığa dahi layık görülmeyip çamaşır ve ütücülük işlerine önerilir. Ağlayarak çıktığı görüşme sonrasında başka bir iş başvurusu için ise ücret talep edilmesi bardağı taşıran son damla olur. Juli bir parkta evden çıkmadan cebine koyduğu ekmeği yerken yaşadıklarını düşünme fırsatı bulur. Her başvurduğu yerden olumsuz cevap almaktan yorulan Juli, eve dönerken kahve gibi bir şeyin önünden geçerken bir yazıya denk gelir ve çabucak frank kazanmak için söylenenleri yapar. Ve kendisine verilen üç bakır parayı iki frank yapar. İki farngı görünce sevinçten uçan kız hemen ailesine ekmek, sucuk ve peynir götürür. Bir frangı kalan kız kalan parayla ertesi gün iş görüşmesine gideceğini söyler.

Avuç Dolusu Para. Ertesi sabah geç vakit ümitsizce uyanan Juli, yola koyulur. Bir cenaze aracından düşen buket çiçeği satmak suretiyle bu işten para kazanabileceğini anlar. Yaptığı sermaye ile çiçekçiden çiçekler alıp satar. Akşam eve bir avuç para ve erzakla gelen Juli, ailesini şaşırtır. Ve maalesef bir mağazaya defterdar olarak işe girdiğini söyleyerek onları rahatlatır. Oysa söylediği yalandan kendisi de rahatsızdır. Birkaç gün aynı şekilde çiçek alıp satmaya devam eder. Kazancı arttıkça ev kirasını ödeme ve üst baş olma konusunda rahatlama yaşar. Diplomalı bir kızın beytiler söyleyerek çiçek satması tüm zenginler âlemine ilginç geldiği için ilgiyle çiçekleri alırlar. Juli'nin kendisine aldığı elbiseler, kapıcılar tarafından kıskanılır ve bundan sonra Madam Döpre'ye acımama kararı alırlar.

İnkışaf-ı Esrar. Juli'nin çalışmalarının üzerinden bir hafta geçer. Ailesinin merakı bir yana kapıcı ve karısının da Juli'nin geç gelmesine dair pek çok fenalık içeren yorumları bulunur. Zira Juli'nin kendi ailesi hiç gazete okuyamasa da tüm Paris gazeteleri muallimelik diploması ile beytiler yazarak çiçek satan kızdan bahsettiği için kapıcıların dikkatini çeker. Juli tiyatroya gelen insanların hoşlanacağını bildiğinden her çiçeğe her akşama özel beytiler ekler. Bu yazıların pek çoğu kadınlar tarafından fal olarak dahi karşılanır. Juli'nin müdavimi olan insanlar her akşam ondan çiçek aldıkları için işleri hayli yolunda gider. Fakat bir şekilde kızın fenalığını ortaya çıkarmak isteyen kapıcı ailesi sabahtan akşama kadar Juli'yi takip etme kararı alırlar. Kızın evveli bir kütüphaneye gitmesi, Rişliyo sokağında bir haneye girip çıkması, tiyatro önünde çiçekçi ile anlaşması ve birkaç sepet çiçeği kısa sürede bitirip gece evine dönerken taksiye bahşiş dahi vermesi insanları şaşırtır. Muhakkak işin içinde cinayet, namussuzluk gibi bir şey olduğunu düşünen kapıcı ailesi ertesi gün kızdan sırrını açığa çıkarmamak koşuluyla kirayı almak istediklerini belirtirler. Juli de kibarca durumu yineleyerek ailesinin haberdar olmasını istemediğini söyleyerek parayı şarap parası dâhil verir. Yerinde duramayan kapıcı ve karısı hemen Juli'nin annesine babasına giderek yalan yanlış takiplerini ifade ederler. Hal böyle olunca babanın da aklına kurt düşer ama bir gün kızını takip ettikten sonra kızına güvenip beklemeyi seçer. Fakat geceleri geç gelmesi yine işkillendirdiği için vazgeçer ve bir gece kızı ile konuşma kararı alır. Durumun hemen ailesine yetiştirilmesine üzülse de iffetini göstermek için babasından on beş gün süre alır. Babası da kendilerine bakan kızına güvenerek bekleyeceğini söyler. Zaman geldiğinde Juli, eve bir adres yollayarak herkesten evvel gider. Ailesi kızın dediği gibi bir mağazaya giderek giyim kuşam alırlar. Sonra da belirtilen adrese gelerek girdikleri koca hanenin kendilerine ait olduğunu öğrenirler. Kızını okutmuş olmanın gururunu yaşayan babanın göğsü kabarır, kızı ile gurur duyarak Polini'ye iyi ki okutmuş olduklarından bahseder. Öğretmen olarak atama alamasa da bir ayda kazandığı başarı inanılmazdır.

Hatime. İnsanın çiçek bile satıyor olsa eğitilmiş olması gerektiği bilgisi verilir. Kızlara veya erkeklere eğitime gerek yoktur gibi bir söylemden uzak kalınarak yaşanmalıdır. Kadınların dahi doktor, öğretmen, eczacı, cerrah veya filozof çıkacağı zamanların geleceği bilgisi verilir.

TEMALAR

Eğitim ve Kadın Öykü'nün isminden de anlaşılacağı gibi "Diplomalı Kız'ın" teması eğitim üzerinedir. Her ne kadar zorlu şartlarda olsa da okuyan kız, devlet tarafından bir işe yerleştirilmese bile kendisini öne çıkaracak bilgi ve birikimiyle daha fazla kazanıp hayatını idame etmeyi başaracaktır. Çalışıp işten geç gelen kadının çevre tarafından namussuz olarak görülmesi kızcağız ailesine yalan söylemeye kadar iter. Fakat işler ortaya çıkınca ailesine karşı dürüst olan Juli, onları hayallerindeki gibi bir

yaşama ulaştırmayı başarmanın mutluluğunu yaşar. Çiçekçi dahi olsa eğitimli olması arzu edilen kadınların ileride doktor, mühendis, mimar gibi pek çok alanda olacağı bilgisi verilir.

DOLAPTAN TEMAŞA

KİŞİLER

Behram Ağa 40-50 yaşlarında olan Süleymaniyeli Behram Ağa, epeyce zengin yağlıkçı olarak adlandırılan çeyizlik eşya satan bir esnaftır. İki arkadaşının oyunu yüzünden başına gelenlerle ana karakterlerden biri olan Behram Ağa, olgun ve sakin tavrı ile yaşadığı sıkıntılı durumdan anlıanın akı ile çıkmayı başarır. Evli ve çoluk çocuk sahibi olan Behram Ağa'nın aşüfte bir kadının evine denk gelmesi ile yaşadığı kısa süreli heyecan ona büyük bir azap olarak geri döner. İyi niyeti sayesinde diğerleri gibi ölmekten kurtulur.

Ahmet Ağa 40 yaşın üzerinde bir paşa ağası olan Ahmet Ağa, etraftan soruşturduğu ve namusuna güvendiği kendinden yaşça çok genç olan dilber Leyla ile evlenir. Karısı belalısına vermek üzere Ahmet Ağa'nın paralarını kullanır. Eve adam attığından habersiz olan paşa ağası bir akşam şahit oldukları karşısında namusuna leke sürülmesini gururuna yediremez ve karısı ile belalısını öldürür. Belinde hançer ile gezen Ahmet Ağa aslında sakin ve uyumlu bir kişi olmasına rağmen gururu ağır basar ve mecburen elini kana bular.

Zorlu Mustafa Ahmet Ağa'nın karısı Leyla'nın belalısı olan Zorlu Mustafa, sevdiği kadının zengin biriyle evlenmesine göz yummuş ve ondan para alan yeniçeri askeridir. Heybeti ve güçlü kolları ile kendine güvenen Mustafa ters bir adamdır. Sinirli, inatçı ve haşin bir kişiliği olan Zorlu Mustafa edepsiz tavırları ile Ahmet Ağayı sinirlendirmeyi başarır ve sonunda hançer ile öldürülür.

Leyla Henüz 22-23 yaşlarında olan güzeller güzeli dilber Leyla, romandaki tek kadın kahraman olması ile öne çıkar. Fettan ve aşüfte olan Leyla, Behram Ağa'dan para koparmak için evli olmasına rağmen onu evine alır fakat önce belalısına daha sonra da kocasına yakalanınca ne yapacağını bilemez. Ahlaksızlığı ve duyarsız yapısı nedeni ile onun da sonu ölüm olur.

ÖYKÜ

Helva Sohbeti. Balat mahallesinde Kesmekaya denilen bir yerde bulunan esnafın helva sohbeti yapması ile başlayan bölümde sohbetin içeriği ve nasıl yapıldığı üzerinde durulur. Uzun kış gecelerinde pek çok insanı eğlendirdiği ve bilgilendirdiği vurgulanırken sohbet mahalli ne gelen insanların geç saatlere kadar evlerine gitmedikleri üzerinde durulur. Fakat bir süre sonra farklı bir şekle dönüştüğü için helva sohbetleri devlet eliyle yasaklanır. Zira geceleri oynanan oyunlarda birbirlerine istediklerini yaptırma hakkı tanıyan insanlardan biri bir gün oyunda yendiği adamın başı kapalı kızının arkadaşları önünde raks etmesini isteyince durum hayli farklı bir boyut alır. Kızının düştüğü durumdan dolayı intikam almak isteyen adam büyük hırsla ertesi gün o adamı yener ve adamı her istediğini yapma kuralı gereği dut ağacına asar. Bu ölüm nedeni ile Edirne valisi sohbetlere son verilmesini emreder. En son yaşanan sohbetlerin birine katılmaya karar veren Balat'lı üç arkadaş sohbet öncesi bir meyhaneye gidip içmeye karar verirler.

Meyhane Sohbeti. Yahudi geleneklerinin anlatılması ile başlayan bölümde onların dini kuralları gereği her şeyin tazesini yerine çürüğünü yediği bilgisi ile devam eder. Yahudi asıllı meyhanecilerin en güzel ve kaliteli şarapları almak için kontrollü davrandıkları bilgisi verilir. Liman İskelesinde içmeye başlayan arkadaşlardan ikisi meze alma bahanesi ile adı Behram Ağa olan arkadaşlarına oyun etmek üzere yalnız bırakırlar. Saatler ilerledikçe Yahudi mahallinde yalnız başına kalmaktan endişe duyan Behram Ağa arkadaşlarının hesabı ödetmek için kendisine oyun ettiğini ve hesabı ödeyerek onlar gibi arkadaşlarına oyun oynama planları düşünür.

Kendi Açılan Kapı. Behram Ağa arkadaşlarının gittiğini düşündüğü helva sohbeti evini ararken yolunu kaybeder ve çıktığı bayırlardan dolayı yaşı gereği soluk soluğa kalır. Ve kendini hiç bilmediği bir evin kapısında bulur. Duvar diye yaslandığı kapının açılması ile irkilen Behram Ağa, karşısında genç ve güzel bir kadın görünce hepten hayretlere düşer. Üstelik kadının adeta kendi karısı gibi sıcak ve samimi davranması da Behram Ağa'yı düşündürür.

Zorla Misafirperverlik. Behram Ağa utançla kadına kendini açıklamaya çalışırken kadın gayet rahat tavırlarla Behram Ağa'yı evine davet eder. Sohbet yapılan yerin uzakta olduğunu söyleyen kadın güzel bir masa kurmak sureti ile kendisini eğlendirebileceğini söylemesi adamı daha da şaşırtır. Hatta yapılan iffetsiz teklife yaşı başı gereği utanç duyan Behram Ağa gitmek için yola yöneldiyse de kadın tehditkâr bir tavırla reddedilmeyi kabul etmez ve adama bela olmayı başarır. Parası için adamı zorla

eve almayı başaran kadın kendisini eğlendirmek maksatlı Behram Ağa için rakı sofrası kurmakla işe başlar. Hem güzelliği hem zekâsı hem de tatlı dili ile Behram Ağa baştan çıkar ve böylesine mükemmel gördüğü Leyla isimli cariyeye yüreği ısınır.

Zorlu Mustafa. Bölüm Dilber'in belalı Zorlu Mustafa'nın eve gelmesi ile başlar. Heybeti ile korkutan yeniçeri, Behram Ağa'yı da Dilber'i de endişeye düşürür. Dilber, Behram Ağayı hemen dolaba saklar ve her şeyi yoluna koyacağını söyler. Dolabın içine giren Behram Ağa yaşadığı tatlı dakikalarla dolu bir hayal âleminde gerçek dünyaya geçiş yapmış olur. Pek çok tehditle belalı olduğu Dilber'i korkutmaya çalışırken Dilber'in kocası da eve gelir.

Koca. Kapıda paşa kocası Ahmet Ağa belirince Dilber'i bir korku sarar ve belalılarından başka bir odadan geçerek sessizce evi terk etmesini ister. Böyle bir durumda kaçıp gitmeyi bir türlü gururuna yediremeyen yüzsüz Mustafa da kabadayılığına leke sürülmemesi için hiçbir yere kıpırdamaz. Derken şüphelenip kapıyı kırıp gelen Ahmet Ağa, gördükleri karşısında sakin davranır ve köşesine oturarak karısının aşüfteliğini adanla kan dökmeden halletmeye çalışır. Lakin başarılı olamaz.

Kan. Ahmet Ağa kendisini umursamayan ve heybetine güvenen Zorlu Mustafa'ya namusuna laf getireceği için son kez uyarısını yaptıktan sonra tek seferde sorani hançeri ile öldürür. Daha sonra hiçbir şey olmamış gibi bir soğukkanlılıkla karısı Leyla'dan kahve ister. Ahmet Ağa, kahve geldikten sonra Leyla'nın tam eğildiği sırada saçlarını bir eliyle dolayıp diğer eliyle de soranisi ile boynundan kanlar akıtan bir canıye döndürür. Bu durum dolapta saklanan Behram Ağa'yı daha da ürkütür. Dolabın içinden olana bitene şahit olurken tüm olanlardan pişmanlık duyan Behram Ağa türlü düşüncelerle bayılıp ayılır.

Dolaptan Temaşa Eden. Bir süre sonra odaya Dilber'in kedisinin girmesi ile başlayan bölümde Behram Ağa deşifre olur. Kedinin dolaba doğru yaptığı hareketler ve sesler Ahmet Ağa'yı şüpheye düşürür ve tam dolaba doğru gelecekken Behram Ağa bir cesaretle kendini Ahmet Ağa'nı ayakları altına atar. Kendisini dinlemesi için yeminler verir. Ahmet Ağa anlayışlı davranarak bu kadar kendisini ifade etmek isteyen adamı kırmaz ve dinler. Ahmet Ağa, Behram Ağa'nın dürüst tavrına inanmak ister ve bir süre düşündür.

Yemin ve Anlaşma. Ahmet Ağa namaz kılıp Kuran'a el basmak sureti ile kendisi vefat edene kadar bu sırrı kimse ile paylaşmayacağına yemin etmesi için Behram Ağa'yı başka bir odaya alır. Denilenleri yerine getiren Behram Ağa, yemini tereddütsüz uygular. Akabinde anlattıklarının doğruluk payı için Kesmekaya'da ki helva sohbetine gitmek isteyen Ahmet Ağa orada da adamın doğru söylediğine şahit olunca rahatlar ve Behram Ağa'nın canını bağışlar. Behram Ağa arkadaşları her ne kadar ısrar etse de yaşadıklarını anlatmaz ve bu sır Ahmet Ağa ölünceye dek saklanır.

TEMALAR

Ahlak Dolaptan Temaşa adlı romanın temasını dolap içinde dolap çeviren bir kadının öldürülmesi ve yaptığı ahlaksızlık gereği dolaptan bunu izleyen masum bir adamın cinayetten kurtulması oluşturur. Namus cinayeti olarak göze çarpan olayda evlilikte kadının ve erkeğin ahlaki değeri sorgulanır.

KARAKTER ANALİZİ

Behram Ağa(Açık)

Karakter 40-50 yaşlarında olan Süleymaniyeli Behram Ağa, epeyce zengin yağlıkçı olarak adlandırılan çeyizlik eşya satan bir esnaftır. İki arkadaşının oyunu yüzünden başına gelenlerle ana karakterlerden biri olan Behram Ağa, olgun ve sakin tavrı ile yaşadığı sıkıntılı durumdan anının akı ile çıkmayı başarır. Evli ve çocuk sahibi olan Behram Ağa'nın aşüfte bir kadının evine denk gelmesi ile yaşadığı kısa süreli heyecan ona büyük bir azap olarak geri döner. İyi niyeti sayesinde diğerleri gibi ölmekten kurtulur.

Aktiviteler Akşamları helva sohbetlerine katılarak kendisine eğlence edinen Behram Ağa, arkadaşları ile bir arada olmaktan hoşlanır. Dostları ile meyhaneye gitmek ve nargile içmek gibi kendince keyif aktiviteleri vardır.

ÖRNEK ANILAR

Olgun/Sakin. Arkadaşlarının kendisine ettiği oyunu gururuna yediremeyen Behram Ağa, onlara daha üstün geleceği bir oyun planı kurar. Niyeti Yahudiler tarafından hırpalandığına arkadaşlarını inandırarak onları kendi planlarından daha fazla korkutmaktır. "Behram Ağa da, "Siz beni kendi

hakkınızda meraka düşürüp korkutmak için meyhanede yalnız bırakıp savuştunuz ama işte adamı asıl böyle korkuturlar” diyerek nail olduğu üstünlükle iftihar eylesin.”

Endişeli. Kadının belalısı eve gelip de dolabın kapısına doğru her yaklaştığında Behram Ağa bir endişeye kapılır: “Artık Zorlu Mustafa yük kapısına her geldiğinde Behram Ağa’nın canı gitmekte ve her gittiğinde yaşama umudu geri gelmekte ve bu işkencelerle geçen dakikaların her biri bir yıl hükümünü almaktaydı. Bin tövbeyi birden ediyor. Böyle bir fuhuş mahalline bir daha gelmeyeceği tövbesi değil! Bu maceranın zaten ilk ve son macera olduğu ve olacağı katiyen muhakkaktır.”

İyi niyetli. Yaşı başı ve ahlakı gereği Leyla kıza el sürmeyi aklından geçirmemiş olan Behram Ağa, yaşadığı tehdit şokundan sonra evde yeme içmeye mecbur bırakılır. Fakat iyi niyeti sayesinde saklandığı dolaptan sağ çıkmayı başarır: “Artık bu halde Behram Ağa için de tereddüt etmeksizin ve düşünmeksizin bir hareket farz oldu. “Aman!” diye katilin ayaklarına kapanıverdi. Birdenbire ortaya çıkan bu şey bir hayal midir, bir hakikat midir diye gereği gibi ürküntüye düşen katil, iki üç adım geriye çekilerek heyecanla sordu: -Sen kimsin? Pek çabuk söyle! –Aman Allah aşkına, söyletmeksizin bana kıyma!”

Dürüst. Ahmet Ağa namaz kılması için Behram Ağa’nın ağzını arar ola ki gusül gerek derse onu da öldürmeye niyetlenir lakin gayet dürüst bir şekilde abdestini bozmadığını dile getirir: “-Seni beni yaratan Yüce Allah’ın büyüklüğüne yemin ederim ki şu fettan karının tehdidiyle geceyi burada geçirmeye rıza gösterdiğim zaman büyük abdestimi bozmamaya kesin kararla rıza göstermiştim. Küçük abdestimi tazelersem Kelamullah’a el basabilecek yetkiyi elde etmiş olurum. Gusle ihtiyacım yoktur.”

Ahmet Ağa(Uyumlu)

Karakter 40 yaşın üzerinde bir paşa ağası olan Ahmet Ağa, etraftan soruşturduğu ve namusuna güvendiği kendinden yaşça çok genç olan dilber Leyla ile evlenir. Karısının belalısına vermek üzere eve adam attığından habersiz olan paşa ağası bir akşam şahit oldukları karşısında namusuna leke sürülmesini yediremez ve karısı ile belalısını öldürür. Belinde hançer ile gezen Ahmet Ağa aslında sakın ve uyumlu bir kişi olmasına rağmen gururu ağır basar ve mecburen elini kana bular.

Aktiviterler Devleti için çalışan Ahmet Ağa’nın en büyük zevki evine gelip eşinin elinden kahve içmektir.

ÖRNEK ANILAR

Sakin. Kendi evinde başka bir adamı karısı ile baş başa görmesine rağmen sakinliğini korur ve gitmesi için Zorlu Mustafa’ya zaman tanır: “-Evet! Sana da kıymak istemem. Senin ne kabahatin vardır. Çağrılmışsın gelmişsin. Bununla beraber kendi namusumu da kurtarmak için rica ederim şuraya ka önüne kadar çıkalım. Ben bu aşüfteyi boşayayım. Bir kere benim nikâhımdan çıkmış ve böylece namusum kurtulmuş olsun da sonra ben başımı alıp çıkayım gideyim, sen burada kal, var sefana bak.”

Mert. Zorlu Mustafa’yı öldürmeden evvel bir güzel uyarar Ahmet Ağa evini, gururunu ve namusunu korumak üzere adamı ikaz ederek öldürür: “- Öyleyse gerçekten de yerinden bile kıyımdanmaya vakit bulamayacaksın. Öyleyse sen buradan çıkmaya razı olmadığın için ben canını cesedinden ayırıp çıkaracağım. Dediysen de daha bu son sözün ilk kelimesi olan “öyleyse” kelimesini söyler söylemez sanki kuvvetli bir yay ile hareket ettirilmiş gibi yerinden fırlayan Paşalı yiğidi, yine o son sözün son kelimesi olan “çıkaracağım” kelimesini söylediği esnada gerçekten Zorlu Mustafa’nın sol göğsü üzerine savurduğu sorani, üç dört kaburga kemiğini birden kalem gibi çalıp açtığı kapağı, yürek kesilmiş ve bir çanağa konmuş gibi o kapak içine konulmuş olarak yeniçerinin sol tarafına doğru düşürüvermişti.”

Kindar. Karısının her şeyi var iken böyle bir ahlaksızlık yapmasını kendine yediremeyen Ağa, başta eşini öldürmeyecekmiş gibi ondan kahve ister fakat kahvesi geldikten sonra öldürmeyi kafasına koyar: “Zavallı herif! Bir kahpe uğruna gebermekten çok eşekçesine bir kibir ve gurur uğruna canından oldu! Fakat ah hınzır aşüfte! Asıl sebep o oldu. Ben bu dağ gibi kahramana kıyar mıydım? Hay eşek hay!”

Anlayışlı. Dolapta saklandığı yerden çıkan Behram Ağa’yı dinleyip anladıktan sonra gördüklerini kimseye anlatmaması şartı ile bağışlar: “-Korkma! Emin ol! Gel şuraya otur! Kim olduğunu ve buraya nereden ve nasıl geldiğini bana anlat! Hem de işin dosdoğrusunu söyle ki bu akşam üçüncü kanı senin

vücudundan akıtmayayım. Sen de bana acı! Sen de bana merhamet et! Baksana insan kasabı kesildim.

Zorlu Mustafa(Mantıksız)

Karakter Ahmet Ağa'nın karısı Leyla'nın belası olan Zorlu Mustafa, sevdiği kadının zengin biriyle evlenmesine göz yummuş ve ondan da para alan yeniçeri askeridir. Heybeti ve güçlü kolları ile kendine güvenen Mustafa ters bir adamdır. Sinirli, inatçı ve haşin bir kişiliği olan Zorlu Mustafa edepsiz tavırları ile Ahmet Ağayı sınırlendirmeyi başarır ve sonunda hançer ile öldürülür.

Aktiviteler Evli bir kadınla gönül eğlendirir. Rakı sofrasından hoşlanır.

ÖRNEK ANILAR

Yüzsüz. Belası olduğu Leyla'yı hem kıskanan hem de başka bir erkekten para getirmesi için elleri ile evlendiren Zorlu Mustafa yüzsüz bir adamdır: "-Hayır korkma! Kocana hiçbir zararım dokunmaz. Zaten ona varmak için ben sana bir kere izin verdim mi vermedim mi? O iş bitti. Şu var ki heriften parayı biraz fazlaca yolmalısın. Bana verdiğin para, rakıya bile yetişmiyor. Tütününü veresiye almaya mecbur oluyorum. Anladın mı? Eğer bu dediklerimi yapmayacak olursan işte o zaman kocanı da çekemez olurum."

Terbiyesiz. Kendisini evde basan Leyla'nın kocasına adam alttan alan sakın bir tavırla konuşmasına rağmen gayet tahrik edici ve terbiyesizce konuşur: "-Keyfim isterse bilirim, keyfim istemezse bilmeyiveririm. Ne demek istiyorsunuz sanki?"

İnatçı. Zorlu Mustafa kötü bir gurur yaparak inatla adamın evinde kalmaya ve Ahmet ağanın karısına asılmaya devam eder: "-Buraya ne maksatla gelmiş olursam olayım. Fakat her kimin olursa olsun emriyle buradan dışarıya çıkmak, yüzüme tükürmekle bir olur. Cesedime tükürtürüm, yüzüme tükürtmem."

Kibirli. Kendi namını düşünen Zorlu Mustafa adamın düştüğü durumu hiçe sayarak bencilce kendini yükseltmeye çalışır: "-Yok! İşte bundan acele etmeyelim. Teklif gerçekten yiğitçesine bir teklif, ama o yiğitlik sende kalıyor. Çünkü beni buradan çıkarmış oluyorsun. Bende ise kepezellikten başka bir şey kalmıyor. Çünkü senin ettiğin tekliften korkup emre itaat etmiş oluyorum. Benim gibi bir kabadayı böyle bir teklifi kabul edebilir mi?"

Leyla(Mantıksız)

Karakter Henüz 22-23 yaşlarında olan güzeller güzeli dilber Leyla, romandaki tek kadın kahraman olması ile öne çıkar. Fattan ve aşüfte olan Leyla, Behram Ağa'dan para sızdırmak için evli olmasına rağmen evine alır fakat önce belasına daha sonra da kocasına yakalanınca ne yapacağını bilemez. Ahlaksızlığı ve duyarsız yapısı nedeni ile onun da sonu ölüm olur.

Aktiviteler Evine erkek atarak para kazanma telaşında olan Leyla, erkeklerle bir arada olmaktan ve onlara hizmet etmekten hoşlanır.

ÖRNEK ANILAR

Ahlaksız. Behram Ağa yanlışlıkla evine düştüğünde adamı eve atıp parasını almak için tehdit eden Leyla ahlaksız teklifi ile adamı mecbur bırakır: "Şu dakikada halk camiden çıkıp kahveye gitmek üzeredir. Avazım çıktığı kadar yangın var diye haykırıyorum. Âlemi buraya toplarım. Sonra da 'Bu adam kapımı omuzlayıp içeri girdi. Benim hakkımda türlü türlü kasıtlarda bulundu. Can kurtaran yok mu? Diye veririm patırtıyı! Veririm gürültüyü! Nihayet kolluktan yeniçeriler getirip sizi teslim ederim. Ondan sonra nerelere gidip ne kadar cerimeler vereceğinizi ve hatta ne kadar falaka değnek yiyeceğinizi siz düşünmelisiniz."

Aşüfte. Evine aldığı yabancı adama kendi kocası kadar yakın davranan Leyla, bu tavrı ile Behram'ı dahi şaşirtir: "Bizim Behram Ağa, aşağıya inen kadın, yabancı bir erkeği gördüğü zaman ürküp korkacak diye tahmin etmişiyse de kadında öyle ürküntüye, korkuntuya dair hiçbir hal ve tavır göremeyince hayrete düştü kaldı. Sanki o ev kendi eviymiş, sanki o kadın kendi karısı ve kendisi onun kocasıymış da gelişini bekleyen kadın kendini karşılamaya geliyormuş gibi, tam bir güler yüzle ve nezaketle, "Buyurunuz efendim!" demesin mi?"

İkiyüzlü. Mustafa'nın belasından kurtulmak için ona ayrı değerine ayrı davranan Leyla, herkesi elinde oynatmaya çalışır: "–Ayaklarının altını öpeyim Mustafacığım! Öteki odaya çekil de herifin doğruca buraya girmek âdeti olduğundan seni görmesin. O buraya girdikten sonra sen de yavaşça merdivenden aşağı iner, kapıdan çıkıp gidersin. –Ne dedin, ne dedin? Kapıdan çıkar gider miyim dedin? Pir ol be Leyla! Sen beni hiç tanıımıyorsun? Kapıdan çıkıp gitmek şöyle dursun, bu odadan kalkıp öteki odaya gitmek bile benim kabadayılığımıza dokunmaz mı?"

İKİ HUD'AKAR

KİŞİLER

Vicont De Blanzşmezon Şarl'ın babası olan ihtiyar Blanzşmezon, devlet memuriyeti ve gayri resmi ticaretle uzun uğraşları bulunduğu suretle pek zengin ve bilgili bir adamdır. Oğlunun tehhül etmesine karşı çıkararak kendisini parası için değil de canı gönülden menfaat dışı sevebilecek kızı bulmasını ister. Evlilik için erken diye düşünen babası oğlunun spor denilen cundilik ve avcılık gibi işlerle uğraşmasını ister. Oğlu da bunlara uymak suretiyle babasını memnun etmek üzere gider.

Vicont Şarl de Blanzşmezon Babasının kendisine uygun gördüğü eğitim tarzı ile talim ve terbiyesi verilmiş olan Şarl, yirmili yaşlara geldiğinde evlenmek ister. Lakin babası durumun uygun olmadığını pek çok evliliğin de kötü nedenlerle yıkıldığını söylemesiyle oğlunun en az otuz beş yaşına kadar beklemesini uygun gördüğünü belirtmiş olur. Şarl ise kendisini parası namı dışında da bir kızın sevebileceğine inancı tamdır. Dolayısıyla uzaklara gidip kimliğini saklayarak fakir bir kızla izdivaç etme niyetindedir. Adını Andre olarak değiştirerek İsviçre'de bir otele yerleşerek yeni bir çevre edinir.

Matmazel Sesil De Bruyer Şarl gibi kibar aleminden olan ailesini kaybettiği için de halası ile yetişen Sesil, yalnız kalınca evlenmesi kural olur. Lakin düşünceleri aynı Şarl gibi olunca kendi çevresinden gelen teklifleri reddetmesi gayet doğal karşılanır. Dolayısıyla Sesil de ismini Luiz olarak değiştirerek İsviçre'de kendine bir hayat kurmaya çalışır. Fakir fakat bilgisi görgüsüyle ilk görüşte âşık olduğu Andre ile sohbetleri evlilikte son bulur. Bebek olduktan sonra kocası hakkında vesveselere düşen kızcağız onu takip eder. Zekâsı onu doğru yönlendirir ve kocasının da kendisi gibi aynı yalana başvurarak evlenmiş olduğunu anlar.

Madam Balu Sesil ve Andre'nin İsviçre'de kaldığı otelin müdürü olan Balu, Sesil'in mutluluğunu kıskanır. Onun aklına girip takip etmesini söylerken de aslında iyilik etmiş olur.

ÖYKÜ

Mukaddime. Anlatıcı olarak kendini takdim etmekten gurur duyan yazar, bu hikâyesinde Fransız gazetesinde okumuş olduğu bir fıkradan yola çıkarak ilerlediğini belirtir. Fransa'da ahlak üzerine roman yazma modasının Emile Zola ile kalkmış bulunduğunu anlatırken kendisinin herkese muhalefet de olsa yazmaya devam edeceği bilgisini verir.

Vicont De Blanzşmezon. Genç ve yakışıklı bir asilzade olduğu bilgisiyle başlanan bölümde Kont Aleksandır de Blanzşmezon'un babasının sahip olduğu tüm varlıklara rağmen mutlu olmadığı anlatılır. Biçare Vicont Şarl de Blanzşmezon tahsil ve terbiyesi için özel Cizvit papazları tutulmuş olsa da yeterli görülmez. Babası tüm servetiyle oğlunun arkasında dursa da oğlunun fikirlerini değiştirme konusunda başarılı olamaz. Yaşı yirmi olan oğlunun ancak otuz beş yaşından sonra evlenmesini isteyen baba Şarl'ın neden evlenmek istediğini bir türlü anlayamaz. Oysa Şarl genç yaşında evlenip yuva kurar ise hem karısına hem de doğacak evlatlarına daha faydalı olabileceğini düşünür. Lakin kibarzade çevresinde düşündüğü gibi güvenle tehhül edebileceği bir kız yoktur. Paris'te moda olan evliliklerin çoğunun menfaat üzerine kurulu olması Şarl'ı etkiler.

Matmazel Sesil De Bruyer. Kozmetiklerin yaptığı güzellere değil, doğalında güzel olan kızcağızın her halinin övgüsüyle bölüme başlanır. Matmazel Sesil henüz çocuk yaşta annesini babasını kaybedince onu eski kafalı bir kibarzade olan ihtiyar halası büyütür. Şehirden uzak bir yerde şatosunda ikamet eden hala, baktığı kızı manastırda rahibelere terbiye ettirerek büyütür. Fakat on dört yaşından sonra kızın aklına girip rahibe yapmasını diye manastırdan alır ve terbiye işlerine kendisi devam eder. İnsan kısmının rahibelik için uygun olmadığını düşünen hala, türlü romanlar okutarak kızı geleceğe kendi hazırlar. Hala bilir ki kendisi gibi kibar âlemlerinde pek çok izdivacın sonu hüsrandır. Her biri servetini kocası için harcamış kadınların parası bitince kocasının gözünde ehemmiyeti kalmayışını bilir. Başkalarının yanında dirlikli görünen karı ve kocanın aynı eve girdiklerinde kavgaya tutuşması, Sesil nazarında da hoş karşılanmaz. Sesil de insanların daha fazla para veya daha fazla kılık kıyafet için yarışına anlam veremeyerek zenginliğine rağmen bir türlü bahtiyar olamayan insanları sorgular. On sekiz yaşını halasının evinde kutlarken kendisine gelen izdivaç tekliflerini reddetmesini

isteyen halasına doğru düzgün kocayı nasıl bulacaklarını merak ettiğini söyler. Lakin yıllar halası için aynı kalmadığından ihtiyarlık hastalıkları vuku bulur. Halası kızı da şatodan alıp Paris'te yaşamak mecburiyetinde kalır. Paris'e geldikten sonra görüp duyduklarından sonra izdivaç Sesil için daha da tehlikeli gelmeye başlar.

Hud'akarın Birisi. Bir buçuk sene hastalıkla uğraştıktan sonra Sesil'in halası vefat eder. Halası fakir kızları kocaya vermek için açılan bir yardım cemiyetine mirasının çoğunu bağışlamışken aile yadigârı sayılan bazı şeyleri de Sesil'e bırakır. Sesil kendisine kalan miras gereği kocaya varmak niyetinde olmadığı için kalan mirası hemen faize koymak suretiyle adını ve sanını da değiştirerek Mısır diye İsviçre'nin Cenova şehrine kaçar. Buradaki yaşantısında kimse onu tanıyıp bilmediği için işi kolaylaşır. "Luiz Mantu" ismi ile yaşadığı fakir hayatında kibarzadelerden ziyade köylülerle iletişimde kalıyor idi. Bağ bahçe işlerini öğrenmeye başladığı insanların arasında kendini iyi hissettikçe ismi gibi geçmişini de yalandan uydurmaya başlayarak hud'akar bir kız olur çıkar. Beğendiği erkek kendisine gelene kadar aldatmacasını sürdürmeye devam eden Luiz, kaldığı otelde birine denk gelir. Gördüğü an adamdan etkilenen kızcağız otel müdürü Madam Balu ile adam hakkında konuşur. Hatta bir akşam kendi sandalyesinin onun yemek yediği sandalyenin yanına konmasını dahi ister ki bu cazibeli adam ile tanışabilsin. Nitekim Sesil'in planladığı gibi de işler yolunda gider ve adı Andre olan bu delikanlı ile sohbet etme fırsatı elde eder. Onların koyu sohbeti uzun süredir otele gidip geldiği halde pek kimse ile bu kadar konuşmayan otel çalışanlarının da dikkatini çeker. Yakınlaşmalar ilerledikçe evlilik üzerine konuşmaya başlarlar. İşin sonunda her ikisi de fakirliğe rağmen birbirini istediğini beyan edince mutlulukları artar ve evlilik kararı verilir.

Bir Aile-i Mesude. Babasız olduğu için kendisine bir geçmiş oluşturmak suretiyle otel müdürünün eşi Mösyö Balu ile görüşülür ve Andre'yi evlatlık olarak alması kabul ettirilir. Böylece bundan sonra evlenerek Madam ve Mösyö Balu olarak hayatlarına devam etme kararı alırlar. Her ikisi de yaptığı izdivaçtan pek memnun olunca daha kanaatkâr ve fakir yaşamaya adanmış olurlar. Birlikte pek eğlenen çift dine de kendilerini verir, kilisede verilen dua ve vaazlara katılırlar. Andre, kartal yavrusu bulup sattığı için hanesine para getireceği gerekçesiyle evden kısa bir süre ayrılacağını söylediğinde Luiz, kendini açık edip çalışmaya lüzum yok demek istese de bunu yapamaz ve mecburen kocasını beklemeye koyulur. Birkaç ay sonra çok sevinecekleri gebelik haberi ve akabinde melek gibi bir kız çocukları dünyaya gelir. Ailenin bahtiyarlık derecesi şüphesiz yine artar.

Öteki Hud'akar. İki sene müddetince mutlulukları eksilmeden devam eden ailede kızın doğmasıyla sevginin yönlerinde değişiklik olur. Dünyaya gelen kız çocuğu her ikisi için de vazgeçilmez olunca Sesil, kocasının tok gözlülüğünü sorgulamaya başlar. Bu kadar nezaket, ilim ve zarafetin nasıl olur da bir esnaf evladında bulunabileceğini düşünürken Luiz birine sorma gereği hisseder. Oysa kadınların en büyük hatasının yine kadınlara danışarak işlerini yürütmeleri olduğu belirtilirken Madam Balu'dan akıl isteyecek olan Sesil'in hatasına değinir. Zira yaşadığı zenginlik olmasa da bahtiyarlığı kıskanılan Sesil bu durumdan uzaktır. Hatta Madam Balu, bir süre sonra nasıl bir nifak bulsam da şunların arasını açsam diye dahi düşünür ve her defası ava giden Andre hakkında Sesil'in aklına girerek kıskançlık oluşturur. Böylece kocasını takip etme kararı alan Luiz, Paris'e kadar trende gizlice takipte kalır. Gerekliğinde karşılaştığı insanlara Fransız altını vererek işlerini kolaylaştırır ve sonunda kocasının avla alakası olmadığını aksine Mösyö Le Kont Aleksandır de Blanşmezon'un konağına kadar girdiğini görür. Kocasının kaldığı yere yakın bir misafirhanede üç gün konaklayan Luiz, burada Kont Aleksandır'ın üç gündür hasta olduğunu ve ölüm haberi dolayısıyla kocasının buraya geldiğini öğrenmiş olur. Araştırmaları neticesinde de tek hud'akar'ın kendisi olmadığını anlayarak yüzleşmeye hazırlanır.

Netice. Vefat eden Kont'un ardından "kondoleans ziyareti" adı verilen kibarlar âlemi ziyareti başlar ve bu ziyarete Madam Sesil de Bruyer olarak Luiz de katılır. Kayınpederinin vefatı üzerine geldiğini belirten Luiz'e pek şaşırın Şarl, durumu açıklamak istese de hem kendisi hem de Luiz'in aynı durumda olduğunu fark eder. İkisi de artık gerçek kimliklerini açık ederler ve her ne kadar fakirlerden biri ile izdivaç etmek isteseler de birbirilerini bulmalarından dolayı mutluluk duyarlar. Fikirleri ve gönülleri bir olan iki hud'akarın mutlulukları kaldığı yerden devam eder.

TEMALAR

Ahlak Okuyucuya nasihat vermek üzere yazıldığı düşünülen hikayede hayatın kötü yönleri dolayısıyla evlenemeyen iki insanın aynı yalanla buluşup evlenmesi anlatılır. Ahlaka ve eğitime değer veren ailede büyüyen Sesil ve Andre tüm davranış ve bilgileriyle diğer insanlardan ayrıldıkları için birbirine kavuşurlar.

Kadının Eğitimi Hikayede Sesil üzerinden kızların eğitim ve terbiyesinin önemine değinilir. Sesil'in seçtiği yaşama giden yolda bulunduğu mutluluğa akıllı ile ulaştığına değinen yazar, "kadınların okuması

gerektiğine” değinerek evlendikten sonra Sesil ve Andre’nin okuma saatleri düzenlemesi ve okudukları üzerine muhabbet etmesi hoş bir ayrıntı olarak verilir. Toplum içinde yeri anlatılmaya çalışan kadının batılı hayata ve paraya olan düşkünlüğü nedeniyle yaptığı yanlış seçimler ve aylak yaşam eleştirilir.

EMANETÇİ SİDKİ

KİŞİLER

Emanetçi Sıtkı Hikayenin başında kimsesizliği ve çocukluk çağına rağmen nasıl aklı başında ve terbiyeli bir insan olduğuna vurgu yapılan Sıtkı, Dimyadzade Abdulgaffar Efendi tarafından evlat edinilmiştir. Abdulgaffar hanesinde yaşar iken kendisine kardeş olarak getirilen Ayşe ile kalben bağı bulunan Sıtkı, aynı evde evlatlık bulunan Rıza’ya değışilerek valide hanımın isteğı ile uzaklaştırılır. Rıza daha güzel ve yakışıklı olmasıyla ailenin damadı olmaya daha layık görülür. Sıtkı kimsesiz kalmış kadar üzülse de kendine bir meslek edinerek çalışmaya başlar. Emanetçilik eden aynı zamanda da ticaret ile uğraşan Sıtkı kısa sürede zengin olur. Ahlaklı ve son derece çalışkandır. Ayşe’nin bedbaht olduğu dönemlerde konak ve onun el emeklerine dair ne varsa satın alarak muhafaza ederek bir vefa örneğı gösterir. Kırkına dek kimse ile evlenmeyen Sıtkı sonunda muradına erer. Babalığının emaneti olarak gördüğü Ayşe’yi sevmekten hiç vazgeçmez. Ayşe ve kendisinin mektuplaşmasının ardından izdivaca karar vererek mutlu olur.

Rıza Sıtkı’nın tam tersi özelliklerde büyümüş olan Rıza, küçük yaşlarından itibaren yalancı ve gammaz biri olacağıının sinyallerini verir. Büyüdükçe özelliklerine kumar, içki ve hovardalık da eklenir. Türlü sözler ve yakışıklılığı ile Ayşe’nin aklını çeler ve onunla evlenir. Artık daha zengin bir adam olduğu için Rıza için iyi, artık daha bedbaht olacağı için Ayşe için zor günler başlar. Karısını aldatır, el kaldırır, validesine kızar, tüm ahlaksızlığı ile sefahat âlemlerinde olmaya devam eder. Babalık da vefat edince kalan mal mülkü kumarda içkide bitiren Rıza sonunda kendisi sonunu da getirir ve vefat eder.

Dimyadzade Abdulgaffar Efendi Tüccarlık yaparak geçinen Abdulgaffar Efendi dünyada kimsesiz kalan Sıtkı’yı evlat edinerek eğitim ve terbiyesinden bizzat sorumlu olur. İyi insanlığı ve hayırseverliği ile bilinen adam aslında kızına damat olarak Sıtkı’yı yetiştirdiğini düşünür. Fakat karısının ısrarları ve Rıza’yı tercih etmesi dolayısıyla Sıtkı’yı evden uzaklaştırmak durumunda dahi kalır. Bu yönüyle eşini dinlemiş olması kadına verdiği değeri gösterirken kendi kararından cayması da karakterin güçsüzlüğünü gösterir.

Sarı Mustafa Emektar bir uşak olan Mustafa, Ayşe’nin dadısı olan Gülpembe’nin kocasıdır. Ayşe ve Sıtkı arasındaki haberleşmeyi sağlaması açısından önemli bir kişidir.

Selami Efendi Sıtkı ile sohbet eden arkadaşıdır. Kendisine anlatılan sırrı tutan iyi bir arkadaştır.

Ayşe Şeref Hanım Dimyadzade’nin kızı olan Ayşe, güzelliğı bir yana eğitime açık, meraklı ve terbiyeli bir kızdır. Evlenirken Rıza’yı seçmek gibi bir hatada bulununca tüm hayatı alt üst olur ve bedbaht olmaya başlar. Kocasının kötü karakteri nedeniyle çok acılar çeker, nitekim adam ölünce de dul kalır. Kibri ve gururu nedeniyle kendisine uzanan yardım elini reddeder ve annesi de vefat edene kadar çalışmayı kafasına koyar. Annesi vefat ettikten sonra Sıtkı ile iletişime geçtiğine hayatı değışir ve kendisini hala sevdiğine inandığı Sıtkı ile evlenir.

Pembegül, Gülfem Kalfa dekoratif unsur durumundaki kişilerdir.

ÖYKÜ

Mukaddime. Delikanlıların pek hoşlanıp genç kızların pek hoşuna gitmeyeceğı bilgisi ile başlanan mukaddime bölümüne roman demekten ziyade tarih demeyi uygun bulan yazar, eseri hakkında kısa bilgi vermiş olur.

Emanetçi Sıtkı. Kırım muharebesi sırasında Sivastopol’da birlik olan devletlerin attığı toplardan dolayı hakka canını teslim eden Emanetçi Sıtkı’nın hikâyesi dile getirilir. Zamanın kırk elli sene evvelindeki emanetçilerin işlerini ne kadar özenli ve güvenilir olarak yaptığı aktarılır. Adeta bir postacı gibi görev yapan emanetçiler bir belge alışverişinden ziyade emanete hıyanet olmaz düsturu ile çalışarak devlete nazır çalışanları da “sai” veya “ulak” gibi isimler alır idi. Emanetçilik hizmetinde bulunan adam para veya insan her ne emanet edilmiş olursa olsun yerine getirmekle mükellef olunca bu işten başka bir kazancı da olmaz. Emanetçi Sıtkı da anlatılanlar kadar bilindik bir emanetçi olarak şimdi yazıhaneler gibi bir yer işletir. Şilteler, kilimler ve seccadelerle dolu olan dükkânı kendisini arayan herkes için bir uğrak noktası olur. İzmir, Antalya, Halep, Tunus ve İskenderiye’ye emanetçilik eden Sıtkı Efendi’nin pek çok yerde de adamı bulunur. Sakalina henüz kır düşmemiş kırk yaşlarında

bir adam olan Emanetçi Sıtkı, kaza ve kaderin de Allah'a tefekkür etme konusunda kalbi de ağız da birdir. Hal böyle olunca kendisine kötülük edenler bile olsa olayın Allah'tan geldiğini söyleyerek arayı bulmayı başarır bir insandır. Böylesine bir insan da üstelik bekârdır. Yaşını geçmiş olarak düşünen Sıtkı Efendi, çevreden yapılan baskı ve malının kime kalacağı diretmelerine dahi rıza göstermez. Fakat bir gün Selami Efendi diye birisi ısrarla aynı konuyu gündeme getirince şimdide dek kimseye anlatmadığı sırrını anlatarak üzerindeki baskı yükünden kurtulmak ister.

Bir Meyus. Anne ve babasını hiç tanımayan Sıtkı Efendi, beş yaşında iken Dimyatizade Abdulgaffar Efendi'nin haremine alınarak onun gözetiminde evlat muhabbeti ile büyür. Adamın da kendi çocuğu olmadığı cihetle naz ve nimet içinde yetişir. Akabinde aileye Rıza Bey ve Ayşe Şeref Hanım diye iki evlat dâhil olur. Sıtkı bu çocuklara her ne kadar abi gibi yaklaşıp kardeşliği yaşasa da Abdulgaffar Bey'in niyetinde Sıtkı'yı damat olarak almak var imiş. Fakat Abdulgaffar'ın hanımı ileride konağın beyi olarak ne olduğu belirsiz bir adam olmasın Rıza olsun diyerek adamı doldurur imiş. On dört yaşına gelince haremde çıkarılıp efendi Sıtkı'yı ticarete almış. Bu süreçte de kendisine hazırlanan selamlıkta kalan Sıtkı'nın yanına zaman zaman Rıza ve Ayşe de gelir. O dönemlerden Rıza'nın nasıl yalancı ve arsız ve gammaz biri olacağını anlayan Sıtkı, kendisine ağabey diye hitap edildiğinden duruma aldırış etmez. Zamanla kendini Efendi'ye damat olarak kabul ettirdiğini düşünürken Rıza ile Ayşe'nin arasının yapıldığını öğrenir. Hatta evlilikleri nedeni ile kibarca yaşadığı evden de kovulan Sıtkı hem çıldırması sevdiği aşkıdan hem ailesinden hem de evinden olur. Bu nedenle de kendini işine vererek evliliğe sıcak bakmadığını Selami Efendi'ye aktarır.

Biçare Kadın. Anlatıcı hikâyenin bu bölümünde Ayşe Hanım'ın nasıl zıyan edildiğini dile getirir. Kocasını Rıza ile keseleri bir olmaya başlayınca Rıza'daki yakışıklılık ve güzellik başlarına bela olur. Başka kadınlar, kumar derken karısı ile sürekli kavga eder olurlar. Abdulgaffar Bey de vefat edince kendilerine kalan mirası artık göstere göstere har vurup harman savurmaktan annesine dahi hakaretler savurup eşine el kaldırma cüretinden eksik kalmaz. Borçları neticesinde ev dahi satılacak olur, Sıtkı Efendi gidip ailesi olarak gördüğü haneye yardım etmek istese de Ayşe'nin annesi olayı bir intikam olayı gibi görür ve onun yardımını reddeder. Evin parası da tükenip öylece ortada kalınca Rıza dolandırıcı, hırsız gibi pek çok kötü sıfatla rakıdan da çatlayınca dar-ı cezaya gider de aile ancak öyle rahatlar. Kimsesiz kalan aileye yardım için ısrar eden Sıtkı tekrar dışlanınca elinden başka bir şey gelmez. Tek niyeti iyilik olsa da Sıtkı kendini bir türlü Ayşe'nin validesine izah edemez.

Sanat Altın Bileziktir. Naz ve nimet içine yaşayan iki kadının ortada kalması akla çamaşırcılık ve tahtacılık dışında başka iş getirmeyen. Yalnız üç beş gün çalışmak bile iki kadının elini belini mahveder. Baktılar ki bu işi beceremiyorlar onlar da halleri vakitleri yerindeyken can sıkıntısına yaptıkları oyaları tekrar yapmaya başlayarak satmaya karar verirler. İpek, oya, çember işlemler yaparak çarşıdaki yağlıklarla satarlar. Kıt kanaat geçimleri sağlanırken Rıza'nın ölüm haberi ile iyice kendi hallerinde kalırlar. Ayşe henüz yirmi beş yaşlarında olduğu için kendisine görücü gelir lakin kızcağız artık koca kahrını görmek istemediğinden kati suretle her geleni boş çevirir. Validesi de vefat edince iyice yalnız kalan Ayşe, yaptığı oyaları satacak bir eş dost dahi bilmez. Aklına eskilerden kendine dadılık eden Pembegül gelir. Üç dört senedir haber alamadığı kadın hakkında tek bilgi sahibinin Sıtkı olduğunu bildiği için de bir mektupla durumunu ona haber eder. Mektuba cevap vermeden Pembegül ve eşine ulaşan Sıtkı, adamın kahvesini kapatıp belli maaş karşılığında ki bu isteğini kıza belli etmeden Ayşe'ye yoldaş olmalarını ister. Artık ihtiyar olan ve yeterince de kazanamayan adamın da işine gelen memuriyet neticesinde hemen gidip Ayşe ile yaşamaya başlarlar. Ayşe bundan sonra sadece kendisi için değil dadısı ve eşi için de çalışmak zorundadır. Zavallı kızın kötü talihi peşini bırakmaz. Ayşe hemen mektubunun sonuçlanmasına sevinse de Sıtkı'nın neden kendine mektupla yanıt vermediğini düşünür durur.

Nedamet. Gülpembe ve kocası Sarı Mustafa, Ayşe'nin hizmetine girdikten sonra Ayşe ve Sıtkı arasında haberleşme başlar. Ayşe dayanamayıp Sarı Mustafa'ya kendine cevap gelmediği, Sıtkı'nın neden hala evlenmediği, odalığı olup olmadığı gibi sorular sorar fakat istediği cevapları Mustafa'da bulamaz. Yeniden Sıtkı'ya mektup yazar ve teşekkürlerini sunarak onun ne kadar iyi bir insan olduğuna vurgu yapan bir yazı gönderir. Buna hemen Sıtkı Efendi'den uzun bir yanıt gelir ki mektupta bir ağabey gibi değil de sadık bir kulu gibi görülmenin onu daha mutlu edeceği bahsine de değinir. Hala kadına olan duygularına da değinen Sıtkı kendisi için her şeyin aynı olduğunu vurgulayan cümleler kurar.

Hayret. Selami Efendi ile Sıtkı'nın sohbeti üzerinden seneler geçer ki Selami Efendi her fırsatta soranların ağızını kapatır. Lakin insanlara haberi ulaşır ki Sıtkı Efendi izdivaç eylemiştir. Hal böyle olunca Selami Efendi arkasından konuşanların ağızını kapatmak için dahi olsa kendisine anlatılan sırrı ifşa etmez. Oysa insanlar otuzunda dul kadın almış diye söylentilerle dedikodusunu ederken Sıtkı Efendi bahtiyarlığı ile mesut olur. Sıtkı'nın Ayşe Hanım'a yazdığı ikinci mektuptan sonra kadıncağızda izdivaç fikri belirir ve kendisine haber göndermek ister iken her şeyin usulünce olmasını isteyen Sıtkı'yı

kıramayarak kendisine gönderilen görücüleri kabul eder. Zavallı Ayşe sürekli yaptığı vicdan muhakemesine yenik düşerek kendisi için gençliğini harcamış Sıtkı'yla evlenerek bir aile kurma yoluna gider.

Hayret Ber-bala-yı Hayret. Evlenip aynı konağa girdiklerinde Sıtkı Efendi'nin Ayşe Hanım için hazırlattığı odaya sıra gelir. Odayı gördüğünde gözyaşlarını tutamayan Ayşe, böylesine büyük ve yüce gönüllü, vefakâr adamın ellerini öpmek ister. Rıza ile Ayşe'nin kötü giden evlilik yıllarından ve validesinin vefatına kadar olan süreçte onunla ilgili satılan her şeyi satın alarak kendince babasına duyduğu vefa borcunu da yerine getirir. Tüm el emeklerini, oylarını, keselerini, yatak örtülerini odada görünce adeta yeniden doğmuş gibi hisseden Ayşe Hanım'ın Sıtkı Efendi'ye olan sevgisi kat ve kat artar. İnsanlığa ve erkeklığe dair müthiş bir örnek olan Sıtkı Efendi, Ayşe ve dahi hikâyeyi bilenleri hayretler içerisinde bırakarak bir erkeklik yahut insanlık dersi vererek mutluluğunu yaşamaya başlar.

TEMALAR

Evlilik ve Kadın Emanetçi Sıtkı" adlı hikâyenin teması "evlilik ve kadın" üzerine kuruludur. Evlilikte yüz güzelliğinden çok ahlak güzelliğinin önemine değinen yazar, ahlaklı ve çalışkan bir kadınla evlenmenin önemine değinir. Ayşe üzerinden verilen kadın imajında Ayşe'nin sorgulamadan sadece yüz güzelliğine bakarak yaptığı izdivaçta yaşadığı sıkıntılar Rıza'nın yıllar sonra ona nasıl bir vefa ile yaşadığı tüm sıkıntıları unutturan bir evlilik teklifi ile geldiği aktarılır. Ahlakçı bir anlayışla yaşayan bireylerin kadına verdiği değer de Sıtkı'nın emanetine(Ayşe'ye) duyduğu saygı ile birlikte gösterilir.

KARAKTER ANALİZİ

Emanetçi Sıtkı (Uyumlu)

Karakter Hikayenin başında kimsesizliği ve çocukluk çağına rağmen nasıl akıllı başında ve terbiyeli bir insan olduğuna vurgu yapılan Sıtkı, Dimyadizade Abdulgaffar Efendi tarafından evlat edinilmiştir. Abdulgaffar hanesinde yaşar iken kendisine kardeş olarak getirilen Ayşe ile kalben bağı bulunan Sıtkı, aynı evde evlatlık bulunan Rıza'ya değişilerek valide hanımın isteği ile uzaklaştırılır. Rıza daha güzel ve yakışıklı olmasıyla ailenin damadı olmaya daha layık görülür. Sıtkı kimsesiz kalmış kadar üzülse de kendine bir meslek edinerek çalışmaya başlar. Emanetçilik eden aynı zamanda da ticaret ile uğraşan Sıtkı kısa sürede zengin olur. Ahlaklı ve son derece çalışkandır. Ayşe'nin bedbaht olduğu dönemlerde konak ve onun el emeklerine dair ne varsa satın alarak muhafaza ederek bir vefa örneği gösterir. Kırkına dek kimse ile evlenmeyen Sıtkı sonunda muradına erer. Babalığının emaneti olarak gördüğü Ayşe'yi sevmekten hiç vazgeçmez. Ayşe ve kendisinin mektuplaşmasının ardından izdivaca karar vererek mutlu olur.

Aktiviteler Ticaretle uğraşır, çalışmayı sever. Pek çok kimse ile iletişim halinde olmasıyla mesleğinde de güvenilir bir konumdadır.

ÖRNEK ANILAR

Çirkin. Üvey kardeşine göre çirkince olan Sıtkı'nın kılık kıyafetinde pek özenli değildir: "Ortaca bir boya diyecek yok ise de vücut ziyadece nahif, ten ziyadece esmer, sakal biraz ziyadece hafif olduğu gibi, büyücek ağız ve burun ve ufarak siyah gözler bir mert-şinas kadının nazar-ı hayretini hiç de celp edemeyecek bir suret teşkil eylemekte idiler."

Âşık. Emanetçi Sıtkı birlikte büyüdüğü Ayşe'ye öylesine büyük bir sevda ile bağlanır ki kız kendisini evlilik yolunda seçmese dahi başka bir hatunla evlenmeyi dahi düşünmez: "-Ne demek efendim, ne demek! Aşkımдан çıldırıyorum! Hiçbir gece geçmez ki kendisini rüyamda görmeyeyim. Sevilmeyecek kız mıdır ya?"

Merhametli. Ayşe'nin aşkından men edildiği ve terkedildiği familyanın düştüğü zorlu durumda kendisine pay çıkarıp intikam almak yerine onlara merhametli davranmayı tercih eder: "Zira Sıtkı'da hiçbir intikam-ı husudane gayreti bulunmayıp bilakis bu familyanın hali her işitenleri, görenleri acındıracak dereceyi bulup öte tarafa bile geçtiği ve Sıtkı ise bu familyanın öz evladı olmak derecesinde nan ve nimetiyle perverde olmuş bulunduğu için cidden ve hakikaten yüreği acıyarak bunları bütün bütün sürünmek derecelerine yaklaşan tehlikeden kurtarmaya eğer hala bir çare kalmış ise o çareyi bulmak, ona tevessül etmek fikir ve niyet-i halisanesiyle gitmiş idi."

Vefalı. Kendisinden para kabul edilmez diye düşünerek maddi yardımları ayşe'nin sattıklarını gizliden gizliye satın almakta bulur: "Meğer Ayşe Şeref Hanımın validesi ilk oya ve dört çevreyi satmak için yağlıkçı çarşısına gidip de ilk yağlıkçı oyaya on kuruş ve çevrelere altı kuruş verdiği, ondan ileriye

geçmediği esnada Sıtkı Efendi dahi yağlıkçı Mansur Ağanın dükkanında bulunarak, “Şu kadının sattığı eşyanın değer pahası ne ise ver de benim hesabıma al!” emrini vererek oradan savuşmuş ve ondan sonra dahi zavallı kadın çarşıya her ne getirir ise alması için Mansur Ağaya emr-i kat’i vererek valide ile kızın yaptığı el işlerinin kaffesin kendisi mübayaa ettirmiş imiş.”

CANKURTARANLAR

KİŞİLER

Birinci Anlatıcı Yüzme konusunda yeteneğini “cankurtaran olmasıyla bağdaştıran iyi niyetli birisidir. Nehirde boğulan adama yardım ettiğini ve kahraman olduğunu sanarken oyuna geldiğini öğrenen saf bir adamdır.

İkinci Anlatıcı Soğukkanlı olmasıyla dikkat çeken adam denizin kenarında med cezir yaşarken bir çubuk sayesinde ayakta kalır. Bu hayatta kalışı cankurtaranı tütün içtiği çubuğa bağlar.

Üçüncü Anlatıcı Seviyeli, terbiyeli ve öğrencilik yıllarını yalnız ders çalışarak geçirmiş çalışkan bir geçmiş yaşayan ihtiyar bir adamdır. Hiç tasvip etmediği komşu kızı ile başka bir yerde rastlayıp ilk görüşte âşık olduğunu sanıp evlenmekten son anda kurtulur.

Polini Krakar, annesi ve babası dekoratif unsur durumundaki kişilerdir.

ÖYKÜ

Cankurtaranlar. Avrupalıların eğlenceye olan düşkünlüğünün anlatıldığı hikâye girişinde durumun insanlara atalarından miras kalmışçasına devam ettiğine değinilir. Tiyatro, balo, müsamere ve spor eğlenceleri ile “çalçenelik” eden insanların boş konular üzerine konuşması hakkında okuyucu bilgilendirilir. İngilizlerin, Fransızların ve Marsilyalıların eğlenme hususunda birbiri ile yarıştığı bilgisi ile çerçeve hikâyeden iç hikâyeye giriş yapılır. Bir kış gecesi Marsilya’da salonda yapılan muhabbet dile getirilir ki herkes pür dikkat bu adamı dinler. Lyon şehrinde Ren nehrinde dinlenmek için kıyısında beklerken üç arkadaşı izleyen anlatıcı adam birinin boğulup diğerlerinin kurtarmamasına şahit olunca düşünmeden suya atlayıp o adamı güç bela kıyıya çıkarmayı başardığını anlatır. Cankurtaran olarak görüldüğü için gençlerin minnet duygusu amacıyla kartvizitesini istediğini ve davet edildiği yemekte bir de madalya aldığını dile getirirken salonun bir köşesinden kahkaha sesleri yükselir. Böyle bir hikâyeye ne diye güldüklerini düşünürken adam gerçekleri anlatmaya başlar. Meğer bu adamın kardeşi yani nehre yüzmeye giden üç arkadaştan birisi kahkaha atan adamın kardeşi çıkar. Ve aslında üç arkadaşın pek sıkıldığı için kendi aralarında eğlence olması açısından boğulma taklidi yaparak bunu bilmeyen birisi ile eğlenme niyetinde olduklarını öğrenir. İşin aslını duyan salon gülmekten yerlere yatar dereceye gelince anlatan adam iyi niyetinin ve fedakârlığının ne denli yok sayıldığını görmüş olur. Anlatılan hikâyeye insanların gülmesi birkaç hafta daha sürer.

Diğer Bir Cankurtaran. İlk cankurtaran hikâyesinden sonra ehl-i müsamerenin kahkahalarına ara verilince bu kez hanenin sahibi olan ikinci adam sergüzeştini anlatmak ister. Kendi hikâyesinin de bir cankurtaranlık içerdiği söylemesi üzerine insanları tekrar bir gülme alır. Lakin adamcağız bu kez düşündükleri gibi olmadığını ve bekledikleri kurtarma hikâyesini duyacaklarını söyleyerek salona bir kiraz çubuğu getirir. Tütün içmeye yarayan bu özel Osmanlı yadigarı çubuk herkesin ilgisini çeker. Deniz harmanı mevsimi geldiği için kendisinin Lyon şehrindeki terene binmek suretiyle Gaskonya Körfezi’ndeki Arkason kasabasına dinlenmeye gittiğinden bahseder. Manzarayı en iyi görebildiği kayalığa doğru oturduğu bir sırada ayağı da sıkışır ve hareket etmesine müsaade olmadan bir anda med cezir anına denk gelir. Su belinden boynuna boynundan kafasının üzerine kadar yükselirken ölmekten elindeki tütün çubuğu sayesinde kurtulduğunu dile getirir. Kendisi türlü kötü senaryolarla suyun kendisini boğmasını beklerken tütünün bir ucunu havaya bir ucunu ağızda tutabilmesi nefes alabilmesine olanak tanır. Kendisine hediye edilen çubuk cankurtaranı olur ve dinleyen herkes hikâyeye bayılmak suretiyle madalyayı çubuğun hak ettiğini söyler.

Asıl Cankurtaran. Nihayet salonda yaşlı bir adam sözü alır ve kendisinin de bir sergüzeşti olduğunu beyan eder. İhtiyar gençliğinde talebe iken yaşadığı bir olayı anlatmakla işe başlar. Tahsil zamanlarında kirası peşinen ödenmiş olup başka bir aile ile aynı konağı paylaşmak durumunda kaldığından bahseder. Derslerini çalışmak zorunda olduğu pek çok akşam komşularının seslerinden ve kavgalarından duyduğu rahatsızlığı anlatırken onların aile içinde birbirine “pipi, mimi ve kökoş” diye hitap etmelerini de pek bir özentî bulur. Ailenin sahip olduğu papağanın ise kavga anlarında durup durup “Karın ağrısı, Patla, Koca kahpe!” diye araya girer. Ailenin geçimsizliği ihtiyarı o kadar etkiler ki ailenin ahlaksız, asi ve şımarık genç kızını alacak adamın dahi haline acır. Okulu bitip denize gittiği bir gün gördüğü bir kadına yani kıza ilk görüşte âşık olur ve hemen yanına giderek tanışmak dahası

evlenmek ister. Artık okulu da bittiğine göre yuva kurabilir, kötü komşularının kavgalarından kurtulabileceğini düşünür. Kıza da kabul edince evlilik planları yapılır ve böylesine kibar terbiyeli bir aileye nasıl denk geldiği ile gurur duyarken düğün davetinde dışarıdan bir papağan sesi duyar. “Sizi gidi koca kahpeler” diye seslenen papağan ihtiyarın aklını başına getirir. Meğer evlenmeye kalktığı kız ihtiyarın asla istemeyeceği ailenin şımarık ve hovarda kızları imiş. İhtiyar arkasına bile bakmadan kaçır ve canını kurtaranın papağan olduğu söyleyerek hikâyesini bitirir. Salondakiler asıl cankurtaran hikâyesinin ihtiyarın anlattığı hikâyedeki papağan olduğuna kanaat getirirler.

Netice. Tüm hikâyeler içinde en cankurtaran bulunan edepsiz “papağan” tevhül konusunda ihtiyarın tüm geleceğini kurtarması vesilesiyle önemli görülür.

TEMALAR

Evlilik Cankurtaran hikayesinde Avrupa insanının boş ve hovarda yaşantısına değinirken evlilik için bu yaşantıdan soyutlanmak vazifesinde olduğuna vurgu yapılır. Evlilik temalı hikâyede ilk görüşte aşkla seçilen kişinin ne kadar yanlış olabileceği gösterilirken evlenilecek kızın başlı başında tanınmasının lüzumu dile getirilir.

BİR ACIBE-İ SAYDIYE

KİŞİLER

Pol dö Şalo Cesareti ve aklıyla tanınan Pol dö Şalo, Amerika'yı tanımaya çalışan bir gezgindir. Kahramanlığı ile bölgeye korku salan gorillerin üzerine gitmekten çekinmeyen Şalo, sonunda halk arasında yanlış bilinen bir sırrı da açığa çıkarmayı başarır.

Gambo Avrupalıların kadına olan naif yaklaşımına bir süre şahit olmuş olan Gambo, kibarlığı nedeniyle Calu'nun gönlünü kazanmayı başarır. Şüpheli ve intikamcı karakteri Saka hakkında peşin hüküm vermesine neden olur. Sonunda sevdiği kadına ulaşır fakat rakibi olan Saka'nın boşuna öldüğünü görmekten de vicdanen rahatsız olur.

Saka Afrika yerlisi olan Saka, kaba saba bir adam olmasıyla tanınır. Vahşi ve son derece serttir. Saka gorillerin telef ettiğine inandığı için önlerine atlamaktan çekinmediğinden ölür ve son nefesinde Gambo ve Calu'nun bahtiyarlığı için dua ettiğini beyan ederek ölür.

Calu Beğenilen bir yerli kadın olan Calu, aşta Gambo'yu seçer. Düğün zamanı bir goril tarafından kaçırdığı için mağarada insansı özelliklerini yitirerek bir süre yaş amaya mahkûm olur.

ÖYKÜ

Bir Seyahat-ı Fikriye. Yazılan eserin nasıl ilerleyeceği konusunda okuyucuya bilgi verilmesi suretiyle başlayan eserde diğer romanların vukuat kısmına ilişkin atıflarda bulunulur. “Acaib-i Âlem, Paris'te Bir Türk, Demir Bey gibi romanlardan Kâtip Çelebi'nin Cihannüma' sına kadar bakılsa da pek değişik bir seyahat içeriği ile karşılaşılacağı sezdirilir. Seyahatnamelerin en eski isimlerinden olan Andre Batl, Busman, Bodvic, Wilson ve Pol dö Şellu gibi en yeni zamanların gezginleri tanıtılır. Avrupa'yı keşfetmekten ziyade fikren ve zihnen Afrika'ya Kongo taraflarına seyahat edileceği bilgisi verilir. Ahalisi vahşi olan Kongo'nun cehennem gibi bir yer olduğuna değinilir. 1494 senesinde Portekizli Die Gokman'ın keşfiyatı olan bölgenin genel coğrafyası hakkında bilgi verilir. Yağmurlu ve yağmursuz mevsim olmak üzere iki mevsimi bulunan bölgede aşırı sıcaklara rağmen bazı zenci ve Portekizli göçmen grupların yaşadığı belirtilir. Bukalemun, tatarcık ve sivrisinek gibi hayvanlardan goril gibi maymunların en zeki türüne kadar bölgede yaşayan pek çok hayvan hakkında bilgi verilir.

Şempanze ve Goril. Zayir nehri kıyılarındaki ormanlarda yer alan maymunların çokluğundan ve onları gören Avrupalı seyyahlardan bahsedilir. Ünlü seyyahlardan Granpire'nin de yazdığı üzere zeki şempanzeler hakkındaki malumatlarda kendilerinin güçlü, kuvvetli, cesaretli hayvanlar olduğu aktarılır. Dahası zencileri izlemek suretiyle fırının ısını takip etmek ve ekmek yapmak gibi de yetenekleri olur imiş. Sıkılınca ağaçlardan ağaçlara zıplayan, gönül eğlendiren bu hayvanların Gorillerden farklı bir tür olduğu anlatılır. Boyları iki metreyi geçen gorillerin dört ayağı üzerinde nadiren yürüdüğü görülür. Meyve ile geçinen bu koca hayvanın zencilerin arasında bazen kavgaya tutuşması bazen de köyde beğendiği kızları dağa kaçırmaları anlatılır. Viktor Moniya, Kongo zencileri arasında geçen rivayetleri dile getirirken ormanlarda gorile denk gelen adamın silahını terk etmesi gerektiği gibi evinden kaçıp dağa saklanan bir adamın da goril olduğunu duyduğunu anlatır. Daha evvel kendisiyle kavgalı olan adamların kolunu sağını solunu ısırarak intikam alan goril adamın tam bir hayvana döndüğü aktarılır. Bir gorilin üzerine elli adam yüklense alt edemez diyen anlatıcı, Pol dö Şalon'un tüfek kurşunu ile

onlardan kurtulduğunu anlatır. Kendilerine silah çeken adamlara kin duyup karşılaştıklarında silahını bırakıp uzaklaşan insanlara bir şey yapmadıkları anlatılır. Kimi zaman köylü gorillerin insandan bozma oldukları konusunda dahi şüpheleri olur. İki üç kaplana dahi kafa tutan gorillerin filler ile dahi galebesi görülür. Böylesine güçlü hayvanların avcı Pol dö Şalo ile olan ilişkisi için kitabın yazıldığı anlatılarak hikâyeye refakat edilmesi istenir.

Goril Sayd ve Şikârı. Mösyö Pol dö Şalo Kango'ya geldiğinde bölgede pek çok goril istilası hayli meşhurdur. Gorilleri ilk avlama şerefine nail olmak isteyen Pol dö Şalo goril tarafından kaçırılan kadının peşine düşer. Gambo namında bir yerlinin tercümanlığı ile zenci halkın Portekizcesini anlamaya çalışan Şalo, Saka ve Gambo'ya yardım etmek için kahramanlığını gösterir. Goriller tarafından istila edilen zenci halka yardım etmek artık Şalo'nun görevidir. Nitekim gorili öldürmek için hiçbir gücün etki etmemesine de şaşırırlar. İlk başarısızlığının ardından vazgeçmeyen Şalo ve Gambo pusuya yatarak aramaya devam ettiklerinde gorili vurmaya başarırlar. Kindar gorillerin insana alıştırılmasını zor gören Şalo birkaç yavru gorili ormandan çıkarıp getirirse de henüz onlara içirecek süt bulunmadığından getirdikleri de helak olur.

Bir Romanın Neticesi. Okuyucuların Afrika hikâyesinden memnun kalıp kalmadığını sorgularken farklı bir sonuç eklemek amacıyla netice eklendiğinden bahsedilir. Bundan sonra yazılacakların da hayalden uydurma olması nedeniyle başka bir yerde duyulmasının mümkün olmadığı bilgisi verilir. Hikâye edilir ki, meğer bu adamlar gorilin peşine düşüp vurduklarında köyde daha evvel kaybolan Calu'ya denk gelirler. Mağarada artık insan görünümünden uzaklaşan kişinin bulunması herkesi heyecanlandırır. Köyün kayıpları için iki adam birbirinden şüphelenirken Saka'nın iki gün evvel goril yüzünden boş yere ölmesi bilmesi gerekenleri bilmeden ölmesi köylüyü üzer. Gambo da Saka için çok üzülür ve Şalo'ya öldürdüğü goril sayesinde büyük bir sır perdesinin arandığı bilgisini verir.

Bir Muhadaai Vahşiyane. Gorilin pençesinden kurtulan Calu'nun aslında bir kadın olduğu anlatılırken bu kadının hem Gambo hem de Saka için önemli olduğu bilgisi verilir. Hikâyeye göre matmazel Calu'nun gönlü Gambo'da iken Saka ikisi arasında sorun olur. Tam ikisi de bu dertten kurtulmak üzere düğün yapacakken Calu da Saka da aynı gün kaybolur. Lakin köylü Saka'nın Calu'yu kaçırdığından şüphe duyduğu için iki adam arasında düşmanlık hasıl olur. Köylü iki adam arasındaki husumete son vermek için zencilerin tapındıkları fetiş denilen zata gidip yardım isterler. Lakin fetiş Calu'un telef olduğunu haber verince Gambo için Pol dö Şalo'nun gelmesi fırsat olur. Gambo, Saka'dan da intikam almak üzere onu da bu goril avına çağırır ki aslında Saka'nın pek de iyi nişancı olmayıp gösterdiği yiğitlikle gorillerin karşısında öleceğini bilir. Calu bulununca anlar ki Saka'nın Calu'nun kaybolmasında hiçbir etkisi yoktur diye üzülür. Meğer goril, yavrusu vefat edince Calu'yu evladı yerine koyarak bakmak istermiş. Calu'ya meyveler ve yiyecekler getirerek ona en iyi şekilde bakmaya çalışmış.

Hatime. Tüm malumatların ardından insanların bir hikâye okuduğunda hem eğlenmesi hem de öğrenmesi lazım geldiği bilgisi verilir. İnsan kısmının intikamda dahi acele etmemesinin önemi aktarılırken adaletli olmak konusunda öğütler verilir. Gambo gibi vicdanen zorlu bir süreç yaşamamak adına baştan kendi intikamını kendi almaya kıyam etmemek gerektiği anlatılır.

TEMALAR

Adalet Hikaye kurgusu "adalet" teması üzerine kuruludur. Genel yapı olarak kişilerin kendi adaletini sağlarken duyduğu intikam duygusunun yanlış sonuçlar doğurduğu ve sonuçlarının vicdanen rahatsız edici olabileceği aktarılır. Nitekim eserde kendi adaletini kendisi sağlamak isteyen Gambo ve Saka yanlış yaptığını Calu'nun yaşadığını öğrendiklerinde anlarlar ki her şey için geç kalmış olurlar.

ANA-KIZ

KISILER

Jermen Valide Yetmiş yaşlarına gelen Jermen Valide, ihtiyarlığına rağmen dinç bir kadındır. Kızının vefasızlığına karşı son derece metanetli durarak onun kızına da sahip çıkmayı göze alarak Luiz'i kendisi eğitip büyütür. Torununa bakabilmek uğruna her türlü zor işi yerine getirmekten çekinmez. Tüm sıkıntılara dürüst ve doğru bir kadın olmasıyla iyiliklerle karşılaşır. Torununun emin ellerde olduğuna inancı tam olunca huzur içinde vefat eder.

Mişel Nardik Jermen Valide'nin kocası olan Nardik, ahlak ve para bakımından sağlam olmakla birlikte kendisi gibi bir kadınla evlenmek isteyen iyi bir adamdır. Erken zamanda vefat etmesi olayların gidişatını değiştirir.

Luiz İyi bir eğitim alması için uğraşılan Luiz, Anjelik'in kızıdır. Jermen Valide'nin torunu olan Luiz, annesinin kim olduğunu merak etse de bir türlü öğrenemez.

Anjelik (Jijik) İyi bir eğitim almasına rağmen yaşamda zorluk görmediği için refah yaşam ve eğlence uğruna kötü bir ilişki içine girer. Ahlak ve namustan yoksun karakteri nedeniyle gayri meşru bir hayat yaşamayı tercih ederek babasız bir kız dünyaya getirir. Sonu hüsrana uğrayan birlikteliğinden sonra annesine ve kızına dönmeyerek eğlence âlemlerinde olmaya devam eder. Sonunda beş parasız kalınca dilencilik eder. Bencilliğinin ve savurganlığının bedelini öderken kızı mutluluk içinde yaşar.

Emil Nardak Kırklı yaşlarında bir yüzbaşı olarak tanıtılan Emil, Luiz ile beklediği üzere güzel bir evlilik yapar.

Baron de Karniol Jermen Valide ve Nardik'in eski aile dostlarından. Jermen Valide'nin derdine derman olmak için onu ve torunu Luiz'i yanına alarak bakar.

ÖYKÜ

İfade. Avrupa gazetelerinden hikâye ve roman yolunda pek çok fikir aldığı söyleyen yazar, asıl maksadının Avrupa yaşamının Osmanlı ve İslamiye yaşamda ne gibi etkiler yarattığını göstermek olduğunu açıklar.

Luiz'in Büyük Validesi. 70 yaşına doğru yol alan Jermen Validenin tanıtımıyla başlayan bölüm, kadının fakir oluşunun anlatılmasıyla devam eder. Bu yaşlı kadının hayatında biricik torunu Luizcik de olmasa adeta yaşamasına gerek kalacak hiçbir sebep olmayacaktır. "İki el bir baş içindir" deseler de yaşlı kadıncağız iki baş için çalışır. Liyon vilayetinde doğan Jermen Valide, kendi köy ahalisinden uzakta olan akrabası Mişel Nardik adında bir adamla evlenir. Mişel çok varlıklı bir ailenin sadıkane hizmetlerini görür iken koskoca Paris'te evlenecek kız bulamayınca köyüne kadar inmek zorunda kalır. Jermen Valide en başta Mişel'i Paris dandini olarak görse de adamcağız bunu kabul etmez. On beş sene evlilikleri Anjelik isminde kızları ile taçlanır. Mişel de ölünce kadıncağız üç beş bulduğu ile yaşamını sürdürür. Paris'te güç bela okuttukları kızı türlü hülyaları nedeniyle borsa oyuncusu olan Pol Landre ile evlenir. İki üç yılda birbirine doyup bıkan çift kucaklarında Luiz varken dahi ayrılmak zorunda kalırlar. Kızı Anjelik parasızlığa tahammül edemeyince hovarda bir yaşam tercih ederek kızını annesine bırakarak bir daha o semte dahi uğramamak üzere gider. Jermen Valide torunu kendisi büyütme zorunda kalır.

Jijik- Bir Numune-i Haya. Avrupa'da özellikle Paris'te bisikletlerin moda olduğu dönemde atlar geri planda kalır. İstanbul'dan İzmit'e kadar herkes bisikletle ilk kim varır diyerek birbiri ile yarışa tutuşur. Kadınların da erkekler kadar rağbet gösterdiği bisikletlere biniş kıyafetleri ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Nitekim bu kadınlar açık saçık kıyafetlerle hatta ki şalvarı dahi dize kadar çekip bağlamak suretiyle maskara balosuna gider gibi bir halde kalakalırlar. Erkeklerle yaranmak nedeniyle pek çok işe el atan kadınlar alemde zevk ve sefa için adeta birbiri ile yarışır duruma gelirler. Dahası bir seyahatinde annesini ağlarken gördüğü halde bisikleti atlayıp kahkahalar atıp kaçmaktan da çekinmez. Adını Jijik olarak değiştiren Anjelik, birçok erkekle birlikte olarak tam istediği gibi hovarda bir yaşam yaşar.

Baht Olmayınca!... Jijik'in kocasının ölüm haberini aldığı halde durumu pek de önemsemez. Önemseyecek olsa kızı ve annesini bırakıp gitmez. Kızı bıraktığında iki buçuk yaşındadır. Oysa on sendedir Jermen Valide ütüler yaparak, ev temizleyerek, başka işler yaparak Luiz'i besleme konusunda azimlidir. Kızcağız büyüdükçe anne ve babası hakkında bir şeyler soruyor idiyse de Jermen Valide her ikisinin de adını dahi anmak istemez. Biraz da çelimsiz ve hastalıklı olan kızı tüm yeteneklerini kullanarak ihtiyarlığına rağmen taze süt ve yumurta ile büyütme çalışır. Fakat yaptığı kurabiye işinde istediği başarıyı elde edemez.

Eski Kafalar. Jermen Valide ile yolda karşılaşan eski dostları Baron de Karniol, merhum Nardik hatırına Luiz'i ve kadını yanına alır. Luiz'in eğitimi ve beslemesi konusunda pek tabii destek olur. Jermen Valide vefat edince Luiz, sipahi yüzbaşı Emil Nardak ile izdivaçta bulunur. Kilisede nikâhı esnasında hiç tanımadığı annesinin dilencilik etmesine rastlar. Luiz hak ettiği mutluluğa sonunda erişirken Anjelik sefalet içinde yaşamaya mahkûm olur.

TEMLAR

Adalet Ana- kız hikayesinin teması "adalet" olarak belirlenirken iyi insanların bir şekilde huzura ve mutluluğa kavuştuğu kötülerin ise cezasız kalmadığı aktarılır. İlahi adaletin tecelli ettiği dünya yaşamında lüks ve refah için sevdiklerini feda edenlerin cezasız kalmayışı Anjelik ve kızı Luiz'in sonları ile okuyucuya gösterilir.